

ประชุม

พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่ทรงบริหารราชการแผ่นดิน

ภาค ๒

ระหว่าง

พุทธศักราช ๒๔๓๔ ถึง พุทธศักราช ๒๔๕๓

คณะกรรมการ

จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี
สำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์จำหน่าย

เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี
ศิลปกรรม การเมือง การปกครองของประเทศไทย สมัยรัชกาลที่ ๕

ประชุม

พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่ทรงบริหารราชการแผ่นดิน

ภาค ๒

ระหว่าง

พุทธศักราช ๒๔๓๔ ถึง พุทธศักราช ๒๔๕๓

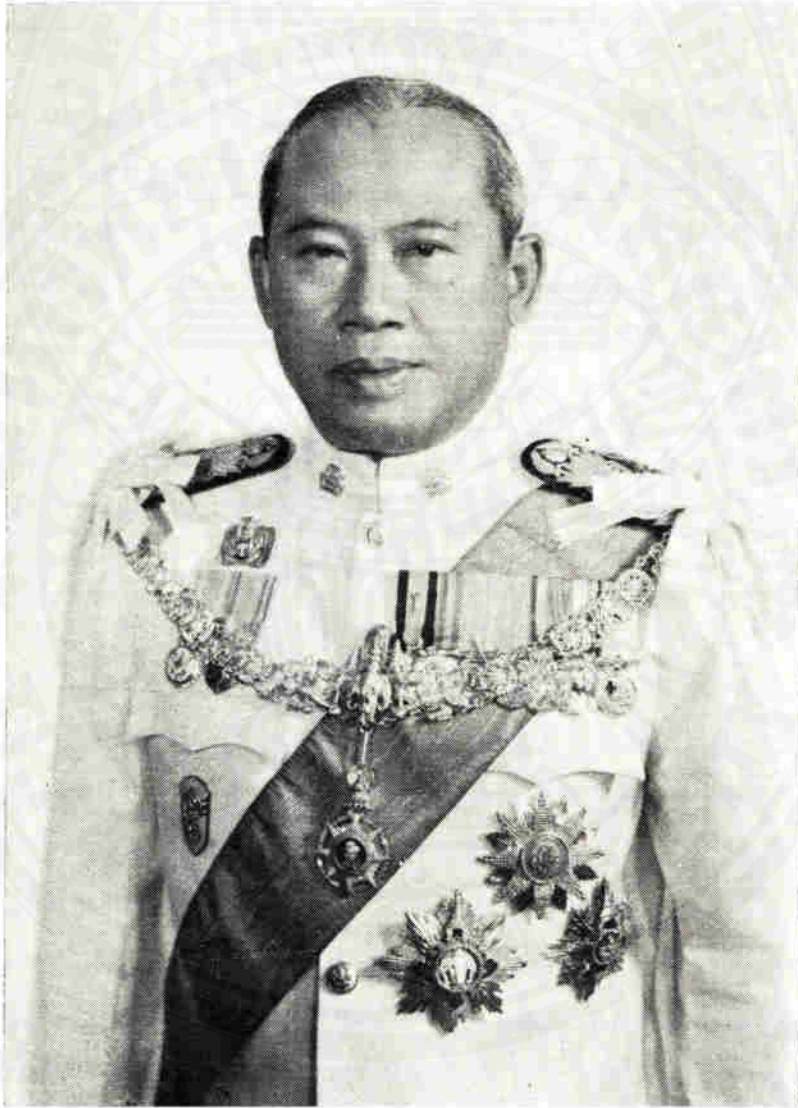
คณะกรรมการ

จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี

สำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์จำหน่าย

เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี
ศิลปะ วรรณกรรม การเมือง การปกครองของประเทศไทย สมัยรัชกาลที่ ๕

๑ พณ ๑ จอมพล ถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี

คำนำ

ประชุมพระราชหัตถ์เลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่มนี้ เป็นภาคที่ ๒ พิมพ์ต่อจากภาคที่ ๑ ได้ประมวลเอกสารที่ทรงบริหารราชการแผ่นดิน ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๓๔ ถึง พุทธศักราช ๒๔๕๓ อันเป็นปีสุดท้ายซึ่งต่อจากนั้น ไม่กี่เดือนก็เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี ได้รวบรวมจัดพิมพ์เอกสารเรื่องนิตยสาร วัตถุประสงค์อย่างไร ได้กล่าวไว้แล้วในคำนำภาคที่ ๑ เฉพาะภาคที่ ๒ นี้ขอควรกล่าวเพิ่มเติมบางประการ

พระราชหัตถ์เลขาที่ได้ตีพิมพ์ไว้ในภาคที่ ๒ นี้ เป็นพระราชหัตถ์เลขาที่ทรงคุณค่าไม่น้อยกว่าภาคที่ ๑ การที่กล่าวดังนั้นก็โดยอาศัยข้อความที่ปรากฏในพระราชหัตถ์เลขาพระราชทานไปยังเสนาบดีเจ้ากระทรวง ที่กราบบังคมทูลถวายรายงานข้อราชการในสังกัดเพื่อทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท และขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย พระปรีชาญาณในการบริหารราชการแผ่นดินก็ดี พระบรมราชวินิจฉัยข้อราชการที่ทรงพิจารณาแล้ว มีพระบรมราชโองการคำสั่งเหนือเกล้า ๆ พระราชทานเสนาบดีเจ้ากระทรวงก็ดี ล้วนเป็นหลักแห่งความยุติธรรมแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินและข้าทูลละอองธุลีพระบาท ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์โดยทั่วหน้า ปรากฏว่า ในรัชสมัยของพระองค์นั้น เสนาบดีเจ้ากระทรวงส่วนมาก เป็นพระบรมวงศานุวงศ์และที่เป็นพระเจ้าน้องยาเธอก็มี เป็นขุนนางผู้ใหญ่ชั้นเสนาบดีจตุสดมภ์ ที่เคยรับราชการสนองพระเดชพระคุณ

(๒)

มาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกาทิราชของ พระองค์ก็มี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน โอกาสให้ขุนนางและพระบรมวงศานุวงศ์นั้น ๆ แสดงความสามารถ ในการรับราชการสนองพระเดชพระคุณเสมอหน้ากัน ใครสามารถปฏิบัติ หน้าที่ให้ลุล่วงไปด้วยดี ก็พระราชทานยศฐานันดรศักดิ์ ใครทำ ราชการไม่เป็นไปตามหน้าที่และเฉื่อยช้าก็ทรงดำนิโทษ ไม่เว้นแม้ เสนาบดีผู้นั้นจะเป็นพระเจ้าน้องยาเธอหรือพระบรมวงศ์เธอ ดังปรากฏ ในเอกสารที่พิมพ์ไว้ในเล่มนี้ ที่มีพระราชกระแสรับสั่งตีโทษพระเจ้าน้องยาเธอที่ปฏิบัติราชการไม่เรียบร้อยเป็นเหตุให้ประชาชนร้องทุกข์ ถวายฎีกา และละเลยเรื่องต่างๆ ไว้นานช้าจนทรงเบื่อหน่าย และตรัสคาดโทษ มีอยู่ในพระราชหัตถ์เลขาหลายแห่ง อนึ่ง ในครั้งนั้น นอกจาก จะทรงบริหารราชการแผ่นดินภายในอย่างทรงเหน็ดเหนื่อยอย่างที่สุดแล้ว ยังต้องทรงผจญกับปัญหาการเมือง การต่างประเทศที่คุกคามอยู่ชนิดที่ เราเรียกกันว่าน้ำใจหายใจกว่าอีกเล่า แต่โดยพระปรีชาญาณอันสุขุม คัมภีรภาพ พระองค์ก็ทรงนำบ้านเมืองรอดพ้นอันตรายเหล่านั้นมา ได้อย่างน่าพิศวง

โดยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลย ราชสมบัติเป็นเวลานานถึง ๔๐ ปีเศษ จึงมีพระราชหัตถ์เลขาที่ทรงไว้ เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอันมาก แต่ละเรื่องล้วนนำรู้และ ยังไม่เคยพิมพ์ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารฯ ได้พยายามรวบรวม พระราชหัตถ์เลขาดังกล่าวนั้นไว้ และจะได้นำมาจัดพิมพ์เสนอบรรดาผู้ สนใจ เพื่อได้ศึกษาถึงประวัติการปกครอง การเมือง การต่างประเทศ ตลอดจนแผนการศึกษาที่ได้พระราชทานแก่พสกนิกรของพระองค์ ให้ เป็นผู้รู้หนังสือโดยทั่วกันนั้นด้วย

(๓)

ฯ พณ ฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ได้สนับสนุนนโยบายการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดีเป็นอย่างดีตลอดมา จึงทำให้สามารถจัดพิมพ์พระราชหัตถ์เลขาภาคที่ ๒ นี้ได้ นับได้ว่า ฯ พณ ฯ ได้มีส่วนอันสำคัญในการรักษาไว้ซึ่งเอกสารอันมีค่า ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่อนุชนต่อไป

หนังสือประชุมพระราชหัตถ์เลขาภาคที่ ๒ คงจะเป็นที่พอใจของผู้อ่านโดยทั่วกัน

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

๑ มีนาคม ๒๕๐๕

ประชุม

พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สำนักหอสมุด

ร.ที่ ๕๓๑/๑๑๐ น.ป, ๓๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๘๓/๑๐๐๑๕ มาว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นบ้าน-
เรือนนายคำดี นายนุด อำแดงละม้าย อำแดงสุด ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบล
คลองบางเตย ทุ่งแสนแสบแขวงกรุงเทพ ฯ ได้ตรวจดูตลอดแล้ว เห็นว่า
อายผู้ร้ายเหล่านี้จะกล้าขึ้นทุกครั้ง ให้สืบสวนเอาตัวให้ได้

ฉัตรทิพย์

ร.ที่ ๕๗๒/๑๑๐ น.ป., ๓๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ๘๘/๑๐๐๒๐ มาว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นบ้าน
เรือนอำแดงผ่อง ตำบลคลองวัดไก่เตี้ย ในคลองบางกอกน้อย แขวง
กรุงเทพ ฯ อัยผู้ร้ายเก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของไปประมาณ $\frac{๑๔}{๑๐}$ (๑) เธอได้
สั่งให้เจ้าพนักงานสืบสวนจับตัวอัยผู้ร้ายนั้นได้ทราบแล้ว เรื่องผู้ร้าย
ปล้นรายนี้ขออย่าให้เธอละเลยเสียว่าเป็นแต่ทุนทรัพย์เล็กน้อยจะหา ๆ กัน
ไป อัยพวกผู้ร้ายจะได้ใจกำเริบขึ้น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

(๑) ๑๔ คำถึง ๓ บาท ๓ ศกถึง ๑ เฟื้อง

ร. ที่ ๕๘๕/๑๑๐ น.ป, ๓๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ

ด้วยพระขุฎติการบดี^(๑) มีหนังสือมาว่าเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ มีผู้ร้ายขึ้นไปทำร้ายพระวินัยธร มี วัดสุทัศน์ถึงแก่ภรรยาภาพ เห็นว่าเป็นความฉกรรจ์อยู่ แต่เห็นว่าจะมีทางพิจารณาให้กรมพระนครบาลชำระพร้อมด้วยกรมพระธรรมการ ให้แข็งแรง เอาตัวผู้ร้ายให้จงได้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

(๑) ต่อมาเป็นเจ้าพระยาวชิรวงศ์วุฒิไกร (ม.ร.ว. คดี สุทัศน์) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ร. ที่ ๖๓๗/๑๑๐ น.ป, ๓๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๒ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๕๓/๑๐๘๘ มาว่าด้วยอายุผู้ร้ายปล้นเรือน
นายเจ๊กอำแดงดี ตำบลเกาะคลองตันนั้น ได้ดูแลเรื่องผู้ร้ายนั้นดูขึ้น
แล้ว ถ้าทอดทิ้งไว้จะเกิดชุกชุมใหญ่ขึ้น ให้เร่งติดตามเอาตัวผู้ร้ายให้จงได้

ว, ที่ ๑๖๖/๑๑๑ น,ป, ๔

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๐ มิถุนายน รตนโกสินทรศก ๑๑๑ (๑)

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ (๒)

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๓/๒๕๐๒ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ บอกเรื่อง
ผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนนายท้วมอำแดงขลิบ ตำบลบางกะป็นั้น ได้ทราบ
ความแล้ว ให้เร่งสืบสวนเอาตัวผู้ร้ายให้แข็งแรงเถิด

(๑) พ.พ. ๒๔๓๕

(๒) เสนาบดีกระทรวงนครบาล เมื่อตั้งเป็นกระทรวงมีเสนาบดีแล้วก็เลิกคณะกอมมิตตี

ว, ที่ ๑๖๗/๑๑๑ น.ป, ๕

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๔/๒๕๐๔ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ ว่าด้วยเจ้าพนักงานผู้ตรวจลาดตระเวนในท้องที่คลองบางกอกน้อย ทราบเหตุว่ามีผู้ร้ายจรมาแต่แขวงเมืองนนทบุรี มั่วสุมประชุมชนจะทำการปล้นในท้องที่ จึงได้จัดพลตระเวนไปล้อมจับได้ตัวร้ายผู้ร้ายแลสาตราวุธกับทรัพย์สินของมา แลขอให้ชำระอยู่นั้น ได้ทราบความแล้ว เป็นความดีของเจ้าพนักงานที่รักษาราชการตามตำแหน่งโดยเอื้อเฟื้อ ควรแก่ความสรรเสริญแล้ว

ฉัตรทิพย์

ร. ที่ ๑๖๘/๑๑๑ น.ป, บ

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๕/๒๕๐๕ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ บอกเรื่องผู้ร้าย
ปล้นเรือนนายแดงหัว อำแดงปุยเมีย ตำบลบ้านบางเพนียงแขวงกรุงเทพฯ
นั้น ได้ทราบความแล้ว ให้เร่งไต่สวนให้ได้ความจริงเถิด

ร, ที่ ๗๗๑/๑๑๑ น,ป, ๗

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๑๒/๒๓๕๕ ว่าด้วยเรื่องพระยาสิทธิราชเดโช
ให้บ่าวเขียนนายสิงห์โตว่าเป็นคนร้ายแล้วเอาตัวจ้งไว้ แล้วว่านายสิงห์โต
ผูกคอตาย เธอมีความสงสัยได้สั่งให้ไตสวนต๋อไปนั้น ได้ทราบแล้ว
การเรื่องนี้เป็นการผิดปรกติอยู่ ที่เธอคิดไตสวนตามหน้าที่เจ้าพนักงานนั้น
ชอบแล้ว

ร, ที่ ๑๘๒/๑๑๑ น.ป, ๕

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๗ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๐/๒๖๕๘ บอกเรื่องผู้ร้ายปล้นโรงนายไทย
ตำบลทุ่งบางเขนนั้น ได้ทราบแล้ว ให้เร่งสืบสวนเอาตัวผู้ร้ายให้แข็งแรง
เถิด

ร. ที่ ๑๕๒/๑๑๑ น.ป, ๑๐

เกาะสีชัง

วันที่ ๒๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๑๕/๒๖๖๐ ว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นบ้านอามแดง
กิม ตำบลคลองบางจากแขวงกรุงเทพฯ ฯ อ้ายผู้ร้ายเก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของ
ไปได้นั้น ได้ทราบแล้ว ให้เร่งสืบสวนเอาตัวผู้ร้ายให้แข็งแรงเถิด

สีหภาพ

ร. ทิ ๒๐๑/๑๑๑ น.ป, ๑๑

เกาะสีชัง

วันที่ ๒๕ มิถุนายน รตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ๒๓/๓๑๒๕ ว่าด้วยเรื่องอำแดงพริ้งถูกปืนตาย
ที่เรือนอิบริม ซึ่งตั้งอยู่ในที่ว่าการราชทูตอังกฤษนั้น ได้ทราบแล้ว การ
เรื่องนี้เห็นความซัดวามิใช่เป็นตนเอง ซึ่งกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ส่งเหตุแลคัดถ้อยคำ
สำนวนความเรื่องนหารื้อไปยังกระทรวงยุติธรรม ขอให้มึนนำที่ตำแหน่ง
อัยการชำระไต่สวนนั้น เป็นการชอบด้วยราชการแล้ว

ร, ท ๒๐๕/๑๑๑ น,ป, ๑๒

เกาะสีชัง

วันที่ ๒๗ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้ตรวจความเห็นเสนาบดี ซึ่งทำมาขึ้นพร้อมกับยอดงบประมาณ ศก ๑๑๑ นั้นแล้ว การซึ่งเป็นหน้าที่ของเธอในเรื่องจะจัดการกอง

(๑)

ตระเวนลำน้ำแก้ไขใหม่ลดเงินจ่ายใช้สอยลงมากกว่าด้วยผลตระเวนทั้งบกน้ำ ควรจะใช้คนกองกรมให้เงินเดือน ๆ ละ $\frac{1}{4}$ ที่ประชุมเสนาบดี

(๒)

เห็นว่า ควรจะใช้คนกองมอญนั้นเป็นการสมควรแล้ว ให้เธอคิดจัดการกรมกองตระเวนลำน้ำตามความเห็นที่ประชุมเสนาบดีนั้น แลชำระคนกองมอญมาเป็นผลตระเวนตามที่ว่ามาเถิด ได้มีคำสั่งไปยังกระทรวง-กระลาโหมให้หักคนกองมอญมากระทรวงเมืองแล้ว

(๓)

แต่คนซึ่งเป็นผลตระเวนลำน้ำอยู่ในบัดนี้ พระยานรรัตนราชมานิต ได้ใช้คนซึ่งเป็นบุตรหมู่โจลนบ้าง บุตรหมู่วิเศษโรงสีบ้าง ทหารวังหน้าบ้าง คนจำพวกนี้เห็นว่าเป็นคนควรใช้การซึ่งเนื่องในพระบรมมหาราชวัง

- (๑) เกี่ยวกับตำรวจน้ำปัจจุบัน แต่มีหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะตามแม่น้ำลำคลองในเขตพระนคร
- (๒) เป็นพวกไพร่หลวงสัญญาติมอญ
- (๓) ต่อมาเป็นเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล) ต้นสกุลมานิตยกุล

เพราะเป็นบุตรหมู่พวกที่ทำการในวังอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งคนกองมอญก็เป็นกองใหญ่จะเอาคนพวกนี้ไปสมทบ ก็จะไปละลายอยู่ในกองทัพมากถึงกับจะไม่รู้สึกแลเห็นได้ จึงได้สั่งให้กระทรวงวังรับคนพวกนี้มาใช้เป็นคนคงกรมรับราชการในกระทรวงวังต่อไป ให้เชอมอบส่งคนกองตระเวนสำเนาในบัดนี้ให้แก่กระทรวงวังตามคำสั่งนี้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ร, ที่ ๒๕๓/๑๑๑ น,ป, ๑๖

เกาะสีชัง

วันที่ ๕ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๒๕๑๑

ถึง กรมหมั่นนเรศวรวัชรวิฑู

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๕/๓๖๑๓ ลงวันที่ ๓๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๒๕๑๑ ขออนุญาตที่จะให้เจ้าพนักงานผู้ใหญ่ในกรมกองตระเวน

(๑)

ที่พิจารณาความในศาลกองตระเวน พิพากษาคัดสินความในกรมกองตระเวน ได้ตามข้อความต่าง ๆ ซึ่งว่ามานั้น ได้ทราบความแล้ว เป็นอันตกลงอนุญาต แต่จะเป็นบัญญัติคำสั่งด้วยอาการอย่างใดนั้น ตามแต่เธอจะเห็นควร

Signature

-
- (๑) อำนาจตัดสินความเป็นของเจ้ากระทรวง ศาลกรมกองตระเวนมีหน้าที่เพียงทำการสอบสวน ครั้งนี้มีประกาศโดยพระบรมราชโองการ ให้ศาลกรมกองตระเวนตัดสินความได้ภายในเจ็ดวัน (ดูประกาศในหน้า ๑๘)

ร. ที่ ๒๘๕/๑๑๑ น.ป, ๑๖

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๔/๓๒๔๔ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน รัตน-
โกสินทร์ศก ๑๑๑ ตอบหนังสือฉัน ร. ที่ ๑๗๑/๑๑๑ น.ป, ๗ ให้สอบสวน
ข้อความเรื่องนายสิงห์โตตายที่บ้านพระยาสี่หาราชเดโชไชย เธอส่งสำเนา
รายงานแลถ้อยคำที่สอบสวนเหตุนายสิงห์โตตายนี้ กับหนังสือมีไปยัง
กระทรวงยุติธรรมรวม ๒๑ ฉบับนั้น ได้ทราบความตลอดแล้ว ความ
เรื่องนี้มีโจทฟ้องได้ส่งศาลชำระแล้ว

ร. ที่ ๒๘๘/๑๑๑ น.ป, ๑๓

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ร.ต.น.โกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๓/๔๐๕๕ ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ บอกเรื่อง
ผู้ร้ายปล้นบ้านอำแดงเข้ม ตำบลบางบำหรุ แขวงกรุงเทพ ฯ มานั้น ได้
ทราบความแล้ว ให้สืบสวนผู้ร้ายรายนี้ให้จงแรงเถิด

ร, ที่ ๒๕๔/๑๑๑ น.ป, ๑๘

เกาะสีชัง

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเจอดหมายที่ ๒๘/๔๒๓๘ ลงวันที่ ๒๐ เดือนนี้ สั่งร่าง
ประกาศกำหนดคดีความที่จะให้กรมกองตระเวนพิจารณาได้สวนแล
ตัดสินมานั้น ได้ตรวจดูแล้ว ให้ออกประกาศไปเถิด

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'สีหภาพ'.

ประกาศ

พระเจ้าอยู่หัวยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาล รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบกันว่า ศาลกรมกองตระเวนในกระทรวงนครบาล ซึ่งได้พิจารณาสอบสวนโจรผู้ร้าย ซึ่งกระทำผิดล่วงพระราชกำหนดกฎหมายมีพระราชอาญาโทษหลวง แลพิจารณาผู้ล่วงละเมิดพระราชบัญญัติห้ามกับเปรียบเทียบคดีความของราษฎรที่เกิดขึ้นในท้องที่ ซึ่งกรมกองตระเวนจัดพนักงานลาดตระเวนรักษานั้น ให้เจ้ากรมปลัดกรมกองตระเวนที่เป็นตระลาการพิจารณาสอบสวนคดีความนั้น พิพากษาคัดสินคดีในศาลกองตระเวนได้ตั้งข้อความมีกำหนดดังนี้

๑) คดีอันใดต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเพียงละหุโทษหรือต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายถึงมัชฌิมโทษ ที่มีพระราชอาญาลงโทษเข็มนเพียง ๕๐ ที่ลงมาแลลงโทษจำไม่ถึงจำคุก จำที่ตรากำหนดตั้งแต่ ๖ เดือนลงมา กับมีปรับใหม่ไม่เกินเงิน ๒ ชั่งขึ้นไป

๒) คดีอันใดต้องด้วยกระแสพระบรมราชโองการ ให้ออกประกาศห้ามไว้แล้ว หรือจะมีประกาศห้ามต่อไปข้างน่า ซึ่งมีพระราชอาญาลงโทษเข็มนหรือจำไม่ถึงจำคุก แลปรับตามประกาศที่กำหนดตั้งไว้

๓) คดีอันใดต้องด้วยประกาศที่เสนาบดีกระทรวงต่างๆ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ออกประกาศห้ามซึ่งมีอยู่แล้ว หรือจะมีประกาศห้ามข้างหน้าต่อไป ซึ่งมีโทษเปนอาญาไม่ถึงจำคุกแลมีปรับใหม่ตามประกาศที่กำหนดไว้

รวมคดีด้วยลักษณะ ๓ ประการที่กล่าวแล้วนี้ เมื่อศาลกอง-
ตระเวนพิจารณาเสร็จสำนวนแล้ว ให้เจ้ากรมปลัดกรมกองตระเวน
พิพากษารวางบทกฎหมายแลพระราชบัญญัติแลคำตัดสิน แล้วลงอาญา
แลปรับใหม่ตลอดไปได้

ถ้าศาลกรมกองตระเวน พิพากษาตัดสินผิดด้วยพระราชกำหนด
กฎหมายหรือพระราชบัญญัติ ให้ผู้ต้องคดีนั้นฟ้องอุทธรณ์ต่อกรมรับฟ้อง
ในกระทรวงยุติธรรม เพื่อศาลอุทธรณ์จะได้เรียกสำนวนไปตรวจ หรือ
พิจารณาชั้นอุทธรณ์และพิพากษาตัดสินเช่นความอุทธรณ์แห่งศาล
กระทรวงต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศวันที่ ๒๒ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ร, ที่ ๓๐๗/๑๑๑ น.ป, ๑๕

เกาะสีชัง

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๒๕/๔๓๓๕ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้ เรื่อง
เพลิงไหม้ที่บ้านประตู่วิหารพระพุทธไสยาสน์วัดราชโอรสเพราะศิษย์พระ
๒ คนวิ่งไล่กะเต้ๆ หนีเข้าไปในโพลงไม้กราบบานประตูซึ่งอยู่แล้ว แล
เอาไฟสุมนให้กะเต้ออกมาแล้วไม่ดับไฟเสีย เพลิงจึงติดไหม้ขึ้นนั้น
ได้ทราบความแล้วที่จะทำโทษศิษย์พระ ๒ คนนั้นชอบแล้ว เพราะการที่
ทำนั้นรู้ได้ว่าสามารถจะเป็นอันตราย พระสังวรวิมลเจ้าอาวาสไม่ระวัง
รักษาพระที่เป็นอาจารย์ของอ้าย ๒ คนก็มีความผิดต้องปรับให้ทำประตุให้
ได้สั่งกรมธรรมการไปแล้ว

วิมลวิมล

ร. ที่ ๓๕๔/๑๑๑ น.ป, ๒๒

เกาะสีชัง

วันที่ ๑๒ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมั่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องจดหมายที่ ๓๕/๔๘๔๔ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่อง

(๑)

คนกองมอญที่จะยกมาเป็นกองตระเวน ไปอยู่ในกองด้วยเสียมาก ควร
จะยกมาเป็นกองตระเวนทั้งหมด กับว่าด้วยจะให้พระยานรรัตน์ฯ รักษา
ท้องน้ำไปก่อน กว่าจะชำระคนได้นั้น ได้ทราบแล้ว คนที่แยกไปเป็นส่วย
ควรจะชำระมาเป็นกองตระเวน แต่ที่ยกไปเป็นอื่น ๆ ประการใด ต้องว่า
เป็นราย ๆ ไป

การที่จะให้พระยานรรัตน์ฯ รักษาท้องน้ำไปตามเดิมก่อนนั้น
ชอบแล้ว

ฉัตรทิพย์

- (๑) มีหน้าที่จัดหาสิ่งของ (ซึ่งปกติเป็นของป่า เช่น น้ำผึ้ง น้ำมันยาง หวาย ฯ หรือตะกั่ว
ดีบุก) มาส่งหลวงตามกำหนดอัตรา

ร, ที่ ๔๑๘/๑๑๑ น,ป, ๒๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๓๘/๕๐๒๗ ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ว่าด้วย
ในการที่จะชำระเลขไพร่หลวงกองมอญ เป็นพลตระเวนนั้น จะขอให้

(๑)

เสียเงินจ้างแทนตัวกันได้ แลเซอร์่างประกาศเรื่องจะชำระเลขไพร่หลวง
กองมอญนั้นมานั้น ได้ตรวจดูแล้ว ถิ่นอนุญาตให้เซอร์จัดการตามที่คิด
มานั้นแล้ว แต่ในประกาศนั้นอย่าให้กำหนดว่าจะให้เงินเดือนเท่าใด จ้าง
เท่าใดเลย เพราะประกาศนี้จะปรากฏแพร่หลายไป ทำให้คนบางพวก
เอาไปพูดว่าเราจ้างพลตระเวนมาก ๆ น้อย ๆ ไปต่าง ๆ ให้แก่ประกาศเสีย
ตามที่ว่านเถิด

ฉัตรทิพย์

- (๑) กฎหมายกำหนดว่าไพร่หลวงต้องเข้าเวรประจำการปีละ ๓ เดือน ถ้าไม่ประสงค์เข้าเวร
ก็เสียเงินแทนตัวได้ มีอัตราปีละ ๑๘ บาท ภายหลังลดเหลือปีละ ๖ บาท (เงินนี้เป็น
เงินข้าราชการแล้วกลายมาเป็นค่าราชการ ที่สุดเป็นรัฐูปการ)

ร. ที่ ๔๒๕/๑๑๑ น.ป, ๒๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเรื่องที่ ๔๑/๕๔๕๔ ดำริห์การที่จะแก้คำศาล-

(๑)

อังกฤษตัดสินความฆ่ากันตาย ด้วยอ้างข้อสงไสยอาการตายที่ไม่มีคำ
หมอชัณสูตรผ่าศพ โดยออกคำสั่งให้กรมกองตระเวนหาหมอฝรั่งไป
ตรวจชันสูตรผ่าศพที่ลูกคนในบังคับต่างประเทศทำร้ายนั้น ได้ทราบ
ความแล้ว ที่เขาคิดนั้นชอบแล้ว ให้ออกคำสั่งไปเถิด

(๑) คือศาลกงสุล ตั้งขึ้นได้ตามสนธิสัญญาสำหรับพิจารณาคดีที่คนในบังคับเขกกระทำผิด
ไม่ต้องขึ้นศาลไทย

ร. ที่ ๔๒๖/๑๑๑ น.ป, ๒๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๔๒/๕๔๕๕ ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม เรื่อง
ผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนนายคร้าม ตำบลบางขุนนนท์ ได้ความว่า ผู้ร้ายอยู่ที่

(๑)

ทางบอเนียวตัวนั้น ได้ทราบความแล้ว การขัดข้องอันนี้มีถ้าจะแก้ไข
ได้ด้วยใช้คนสอดแนม ที่คิดนั้นถูกแล้ว ให้คิดอ่านเอาตัวให้ได้

เสนาบดี

- (๑) ในกิ่งหอของคนบังคับต่างประเทศ เจ้าหน้าที่จะเข้าไปจับคนคั้นของกลาง ต้องแจ้ง
กงสุลอนุญาตก่อน ซึ่งพอตีเข้าไปไม่ได้อะไร ฉะนั้น จึงต้องใช้วิธีสอดแนมดักจับ
เมื่อออกมาจากสถานเท่านั้น

ร, ท ๔๓๑/๑๑๑ น,ป, ๒๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยมีหนังสือที่ ๔๓/๕๕๓๕ ว่าด้วยผู้ร้ายปล้นบ้านนายนาท อำ-
แดงถิ่น หลังวัดคูสิดาราม และจับอ้ายผู้ร้ายได้ แลรับเป็นสัจย์แล้ว ๑ คน
นั้น ได้ทราบแล้ว ซึ่งสืบสวนจับตัวอ้ายผู้ร้ายได้เร็วดังนี้ เป็นการดียิ่งนัก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ร. ที่ ๔๓๒/๑๑๑ น.ป, ๒๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ

ด้วยมีหนังสือ ที่ ๔๔/๔๕๓๖ ว่าด้วยผู้ร้ายปล้นบ้านนายเปี่ยม
อำแดงโต ที่คลองวัดขาง แลจับผู้ร้ายได้ ๒ คนแล้วนั้น ได้ตรวจดูแล้ว
ซึ่งผู้ร้ายเป็นคนโทษไปปล้นดังนี้ไม่สู้ดี แต่เป็นคนในระหว่างโทษบ้าง
หรือไม่ เช่น อ้ายลิ เป็นต้น ถ้าเป็นคนในระหว่างโทษความผิดมีอยู่ใน
กรมเมืองด้วย ที่จับผู้ร้ายได้เสียโดยเร็วดังนี้ เป็นการดี

ฉะเชิงเทรา

ร, ที่ ๔๕๒/๑๑๑ น.ป, ๒๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๔๕/๕๖๓๑ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้ เรื่อง
ผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนอำแดงชื่น ซึ่งอยู่ริมคลองบางหมูสี แลจับผู้ร้ายได้
บ้างแล้วนั้น ได้ทราบความแล้ว ผู้ร้ายปล้นอยู่ข้างจะถัดจัด ซึ่งได้ตัวเสีย
ได้ก็เปนการดีแล้ว

เสนาบดี

ร, ที่ ๕๓๘/๑๑๑ น.ป, ๓๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๒๕๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องจดหมายที่ ๕๐/๖๑๔๓ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ศก ๑๑๑
ว่าด้วยพระยาพิพิธโกไศสวรรค์ป่วย ขอออกจากการบังคับว่ากล่าว
พลตระเวนตำบลตลาดพลูฝั่งตะวันตกมานั้น ได้ทราบแล้ว

ซึ่งเธอจะรวมการกองตระเวนตำบลนี้เข้าเป็นหมู่เดียวกัน มีแต่
สารวัดใหญ่สารวัดแขวงตรงบังคับว่ากล่าวพลตระเวน ตามแบบที่จัด
อยู่ไม่ต้องแยกผู้บังคับการนั้นดีแล้วให้จัดการตามที่ว่าเถิด

เสวยพิทักษ์

ร. ที่ ๕๕๘/๑๑๑ น.ป, ๓๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายที่ ๕๒/๒๓๑๓ มาว่าด้วย เมื่อวันที่ ๕ กันยายน เวลา
ดึกประมาณ ๒ ขามเศษ มีอัยผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนอำเภอ ตำบลคลอง-
บางหมู่สี่ แขวงกรุงเทพฯ พวกเจ้าของทรัพย์สินมีบาดเจ็บ เก็บเอาทรัพย์สิน
สิ่งของไปนั้น ได้ทราบแล้ว ให้คิดอ่านเอาตัวผู้ร้ายให้จงได้

254576

ร. ที่ ๕๘๘/๑๑๑ น.ป, ๓๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๑ ตุลาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสืออำเภอที่ ๕๕/๖๖๘๖ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ว่าด้วย
เมื่อคืนวันที่ ๑๑ กันยายน มีผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนนายเทพ อำแดงทิม
ตำบลบางลำภูล่าง สืบได้ความว่าอายผู้ร้ายปล้นรายนี้อยู่ในโรงสีไฟ
บางน้ำชลของเจ้สัวเหี้ยบหยู ๑๖ คน อยู่ห่างบอเนียวกำปะนี้ ๑ อยู่บ้าน
ลำภูล่าง ๒ รวม ๑๘ คน เสรให้เจ้าพนักงานไปจับผู้ร้ายที่โรงสีกลไฟ
บางน้ำชลได้ ๑ คน ยังได้สวนอยู่และสืบสาวติดตามพวกเพื่อนผู้ร้ายต่อไป
อีกนั้น ได้ทราบความแล้ว ซึ่งสืบสวนทราบที่อยู่ผู้ร้ายแลจับตัวผู้ร้าย
มาได้บ้างและสืบสวนติดตามพวกผู้ร้ายมาพิจารณาต่อไปนั้น เปนการดี
แล้ว

ฉัตรทิพย์

ร. ที่ ๗๐๖/๑๑๑ น.ป, ๓๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเรื่องที่ ๕๕/๘๕๘๑ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ ว่าด้วย
ผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนนายเลียบที่สวนตำบลบางโคล่นั้น ได้ทราบความแล้ว
ให้สืบจับผู้ร้ายรายนี้โดยแข็งแรงเถิด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ร, ที่ ๗๕๗/๑๑๑ น,ป, ๓๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยรับจดหมายเลขที่ ๖๕/๑๐๐๓๕ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ เรื่องผู้ร้าย
ปล้นบ้านเรือนนายชุ่ม อำแดงชม ตำบลคลองบางมะนาว ปลายคลองบาง
พระครูแขวงกรุงเทพฯ ใกล้เคียงเมืองนนทบุรี นายชุ่มเห็นอัยผู้ร้ายจำหน้า
ได้คน ๑ ชื่อ อัยสายด้วนนั้น ได้ทราบความแล้ว ซึ่งเธอขอให้กรมท่ามี
ตราให้ผู้รักษาราชการเมืองนนทบุรีช่วยสืบจับอัยสายด้วน แลกำชับสั่ง
ให้เจ้าพนักงานแต่งคนออกสืบจับอัยผู้ร้ายรายนั้นเป็นกรณีแล้ว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ร, ที่ ๘๐๕/๑๑๑ น,ป, ๔๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๗ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๖๖/๑๐๐๗๓ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ว่า
พลตระเวนจับอายุผู้พวกอายุจันซึ่งพวกมีคดี สืบความต่อไปแล้ว ได้
ตัวพรรคพวกว่าเป็นผู้ร้ายปล้นแขวงกรุงเก่าขึ้น ได้ทราบความแล้ว ซึ่ง
สืบจับผู้ร้ายรายนี้ได้ตั้งขึ้นเป็นการคดีอยู่

ร. ที่ ๘๖๘/๑๑๑ น.ป, ๔๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๓ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๒๕๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องจดหมายที่ ๗๒/๑๐๓๕๒ ลงวันที่ ๒๒ เดือนนี้ เรื่องผู้ร้าย
ปล้นบ้านเรือนอำแดงพัน ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลบางพลูแขวงกรุงเทพ ฯ
ใกล้เขตเมืองนนทบุรีนั้น ได้ทราบความแล้ว ในหมื่นนี้มีผู้ร้ายปล้นต่อ
แขวงเมืองนนท์มาก ได้จดหมายสั่งให้กรมหลวงเทเวศวงศ์โรประการ
กำชับตักเตือนข้างเมืองนนท์ด้วยแล้ว

ฉัตรวิภา

ร, ที ๘๗๘/๑๑๑ น,ป, ๔๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องจดหมายที่ ๖๓/๘๗๗๕ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ เรื่องพลตระเวนที่จะเลิกคนจ้าง ใช้คนกองมอญแทน เชอขออนุญาตเลื่อนเวลาชำระคนไปอีก ๓ เดือน คงจ้างคนไป เงินเดือนเธอจะใช้เงินที่เหลือเดือนก่อนๆ ไม่ต้องเพิ่มงบประมาณนั้น ได้ทราบความแล้ว เมื่อจัดการไม่ทันก็จำเป็นต้องอนุญาตตามที่เธอว่ามานี้

ร, ที่ ๕๖๔/๑๑๑ น,ป, ๔๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

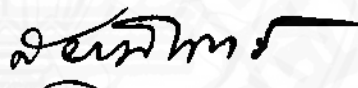
ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยกรมหลวงเทเวศวงศ์โรประการ มีจดหมายนำส่งหนังสือ
 กงสุลอังกฤษมาว่า ตาเขบบายคนในบังคับอังกฤษได้แต่งให้ครูบาฮูเซน
 เสมียนกับนายเงิน นายคร้าม นายพวย ลูกจ้างบรรทุกผ้าลาย ผ้าดอกไปส่ง
 เรือใหญ่ ของตาเขบบายชายอยู่ที่ตำบลบางช้างส่งแล้วรับเงิน ๑๕๐๐ บาท
 กลับมานอนที่บ้านจีนอ้า รุ่งขึ้นวันที่ ๕ มีนาคมนี้ เวลาเช้า ๒ โมงเศษ
 มาถึงตำบลหลัก ๔ ในคลองบางยางแขวงเมืองราชบุรี มีอายุผู้ร้าย ๒๐ คน
 ถือปืนแลดาบครบมือเข้ากลุ่มรุมยิงปืนปล้นเอาเงิน ๑,๕๐๓ บาทกับปืน
 ๓ กระบอกแลเสื้อกางเกงไป คนที่มีในเรือถูกกระสุนปืนอายุผู้ร้าย ๓ คน
 กงสุลอังกฤษขอให้มั่งคำสั่งถึงผู้ว่าราชการเมืองให้ช่วยแต่งกรรมการออก
 สืบจับ แลขอคนตระเวนในกรุงเทพฯ ออกไปช่วยด้วย ว่าได้จดหมาย
 แจ้งความเรื่องนี้ไปที่กระทรวงนครบาลแล้ว ฉันทเห็นว่าระยะบางนกแขวก
 กับเมืองราชบุรีไกลกันมาก ไกลแขวงสมุทรสงครามมากกว่า พระยา
 ราชบุรีก็อ้อแอ้ไหนเลยจะจับผู้ร้ายได้ ความเรื่องผู้ร้ายปล้นรายนี้ลครรจ
 มาก ฉันทได้สั่งให้กระทรวงกระลาโหมแต่งข้าหลวงออกไปสืบจับ ให้เธอ

(๑) เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ

จัดพลตระเวนในกระทรวงนครบาลออกไปพร้อมกับข้าหลวงตามเขาขอ
ต้องเอาตัวผู้ร้ายให้ได้โดยเร็ว ให้เธอไปศึกษาพร้อมด้วยกรมหลวงเทวะ-
วงศ์วโรประการแลเจ้าพระยาพลเทพ กิจจัดการอย่าให้เป็นที่หวาดหวั่น
แก่คนทั้งปวง ซึ่งไปมาค้าขายในพระราชอาณาเขตร์ได้

ร. ที่ ๒๐๐๗/๑๑๑ น.ป, ๔๕

พระจุฑาธุชราชฐาน

วันที่ ๒๘ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมนี้หนังสือที่ ๗๗/๑๒๖๗๔ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ตอบเรื่อง
ผู้ร้ายปล้นคนในบังคับอังกฤษ ที่ตำบลคลองบางยางแลส่งสำเนาต่างๆ
ในการเรื่องนี้มาด้วยนั้น ได้ทราบแล้ว การซึ่งเธอได้จัดการเรื่องผู้ร้าย
รายนี้ไปนั้น เป็นการชอบแล้ว

(สำเนา) ที่ ๑/๑๑๘

พระจุฑาธุชราชฐาน

(๑)

วันที่ ๓ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๒)

ด้วยเจ้าพระยาภาสกรวงศ์แจ้งความว่า ในศก ๑๑๑ มีคนร้าย
ประทุษร้ายวัดหลายแห่ง ตักเอาพระไตรปิฎกที่หอไตรวัดบวรนิเวศ ตัก
พระนิรันตรายในพระอุโบสถวัดบุญศิริ ตักกัณฑ์ลาที่ปูเจดียงพระอุโบสถ
วัดพิไชยญาติ วัดบุปผารามไปมาก แล้วได้แจ้งความไปยังกระทรวง
นครบาลแล้วนั้น เห็นว่าการที่มีผู้ประทุษร้ายพระอารามเช่นนี้ เป็นการ
ลูกลามาหนัก ของที่หายนั้นจะพึงสืบหาได้โดยง่าย ขอให้เธอเพิกเฉยเสีย
ขอให้สืบสวนเอาตัวผู้ร้ายแลของที่หายไปให้ได้ความ

(๑) พ.ศ. ๒๔๓๕

(๒) แผนมตฺถกระทรวงธรรมการ

ที่ ๒/๒๕๖

พระจุฑาธุชราชฐาน

วันที่ ๕ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายที่ ๑๘/๑๓๒๓๕ ลงวันที่ ๓๐ มีนาคม ร, ศก ๑๑๑

ส่งตำเนารายงานกองตระเวนถนนเจริญกรุงมาว่าด้วยนายเริ่ม บุตร์พระยา

(๑)

ไชยสุรินทร์ (เจียม) ต้มิศเตอร์ ลี เอดิเตอร์หนังสือพิมพ์ฟรีเพรส

ตำบลเชิงสะพานเหล็กริมประตูสามยอดนั้น ได้ทราบแล้ว พิจารณา

ข้อความนายเริ่ม กับมิศเตอร์ ลี มิได้มีสาเหตุในตัวเองและกัน แล้วจึงได้

วิวาททูปต่อกัน เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนายเริ่มเจ็บร้อนแทนชาติของตัว

ก็ไม่ควรที่จะยกว่าเป็นโทษหนักหนาอันใด แล้วแต่ศาลจะพิจารณาตัดสิน

ตามรูปความแลงกฎหมายเถิด

(๑) บรรณาธิการ

(สำเนา) ที่ ๔/๑๐๕๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์

ด้วยเชอจดหมายที่ ๑/๒๕๘ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ มาว่าด้วยเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ร.ศก ๑๑๑ อัยผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนนายคำ อำแดงผาดตำบล บางแจรงร้อนแขวงกรุงเทพฯ ฯ อัยผู้ร้ายยังดีเจ้าทรัพย์มีบาดแผลเก็บเอา ทรัพย์สิ่งของไปนั้น ได้ทราบแล้ว ให้เชอคิดอ่านเอาตัวอัยผู้ร้ายให้จงได้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์

(สำเนา) ที่ ๖/๑๖๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓/๒๐๑๘ ลงวันที่ ๓ พฤษภาคม ว่าด้วยผู้ร้าย ปล้นเงินกิมเฮ็ง ที่ตำบลไผ่เถาปตยคลองภาษีเจริญ อัยผู้ร้ายยังเงิน กิมเฮ็งตายนั้นได้ทราบแล้ว ให้เรอกำชับเจ้าพนักงานให้เร่งสืบจับตัวผู้ร้าย ให้จงได้ แลต่อไปเราเห็นว่าผู้ร้ายในคลองนี้จะสงบได้ เพราะได้ตั้งกอง ตระเวนขึ้นแล้วนั้นเป็นการดีแล้ว

ฉัตรทิพย์

(สำเนา) ที่ ๗/๒๑๓๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรขอจดหมายที่ ๔/๒๓๕๐ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ เป็นรายงาน
 อัยผู้ร้ายปล้นอำแดงเงินมารดา จันอุตบุตร ซึ่งตั้งโรงอยู่ตำบลบางจาก
 แขวงกรุงเทพ ฯ เมื่อคืนวันที่ ๑๗ เดือนก่อนนั้น ได้ทราบแล้ว

เห็นจะเป็นรายนเองที่ชายแยมเมียพระยาอาวุธกัณฑ์ต้น ให้คิด
 อานบ้องกันให้ดี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

(สำเนา) ที่ ๑๔/๒๖๘๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์

(๑)
ด้วยเธอมีจดหมายถึง กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒/๓๐๗๗ ลง
วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ร.ศก ๑๑๒ ว่าด้วยเรื่องศพลอยน้ำนั้น เธอเห็นว่า
กองตระเวนน้ำพบศพไม่เก็บขึ้นฝั่งคราวแรกตามข้อบังคับมีความผิด ได้
สั่งให้ลงโทษสารวัตแขวงในตำบลนั้น ได้ทราบแล้ว

การเรื่องนี้ได้สั่งไว้เป็นการเด็ดขาดมาแล้ว ว่าพบศพไม่ให้ปล่อย
ให้ลอยน้ำต่อไป ซึ่งสารวัตแขวงปล่อยให้ลอยน้ำต่อไปจะลงโทษนั้น
ชอบแล้ว ขอให้บังคับให้กวดขันอย่างเช่นแต่ก่อน อย่าให้เป็นการ
เสื่อมคลายได้

(๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธ์ เสนาบดีกระทรวงมหรสพ

สำเนาที่ ๑๖/๓๔๔๓

เรื่องพระที่นั่งมหาจักรี

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ส/๔๒๕๖ ลงวันที่ ๒๖ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่อง
ผู้ร้ายปล้นบ้านนายสอนตำบลคลองแสนแสบนั้น ได้ทราบแล้ว ให้เธอ
เร่งสืบสวนเอาตัวร้ายผู้ร้ายให้จงได้

ที่ ๑๗

เรื่องพระที่นั่งมหาจักรี
ทอดที่ดิษโสล

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๕๔/๖๖๖๒ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ปีกลาย
สั่งฎีกาเพ็ญน้อยนักโทษที่ ๘๒๗ ร้องว่าไม่ได้เป็นพวกท้าวขันธ์ดี ขอฟื้น
จากเวรจำนั้นแล้ว เรื่องนี้ได้อ่านที่เกาะสี่ซึ่งเที่ยวก่อนแล้ว ได้มาพูด
ต่อว่าแก่เธอแล้ว การที่สอบสวนเฉพาะตัวเพ็ญน้อยนั้นเป็นการสมควรอยู่
แต่ที่จะไล่เอาโทษท้าวขันธ์ดีแลพวกจากกรมมหาดไทยก็ดี กรมหมื่น

(๑)

ประจักษ์ศิลปาคมก็ดี เฉพาะเพื่อแต่ลงบาญชีเท่านั้นเป็นการไม่ควร
ด้วยเธอก็เป็นเสนาบดีรู้อยู่แล้วว่า การที่เรากักตัวท้าวขันธ์ดีแลพวกท้าว
ขันธ์ดีไว้ด้วยเหตุผลประการใด บาญชีก็ได้ลงแล้ว ว่าเป็นคนโทษใน
ราชการส่วนกรมมหาดไทยแลกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ที่นั่งอิงเสี้ยไม่
บอกนั้นเล่าก็ไม่ควร ด้วยการทำท้าวขันธ์ดีเบียดเบียนไพร่บ้านพลเมือง
ประการใด โบบอกในมหาดไทยก็มีปรากฏอยู่ ซึ่งทำดังนี้เป็นแต่เล่น
การพิธีฤฯ ไม่มีความเอื้อเฟื้อต่อราชการอันลึกลับเท่านั้น การที่ไม่ควรจะ
จำโทษโทษหนักกันให้ยัดขาวไปได้ดังนี้

(๑) ข้าหลวงต่างพระองค์มณฑลอุดร

๔๖

บัณฑิตอายุเพ็ญน้อยผู้ร้องฎีกา จะยังชีวิตรออยู่ๆจะตายเสียแล้วก็ไม่ทราบ ถ้ายังมีชีวิตรออยู่ก็ควรพิจารณาไต่สวน แต่เฉพาะตัวเพ็ญน้อย

(๑)

ผู้ देख ได้สั่งให้สวดไสยภณไต่สวนแล้ว

ส. ย. พ. ท. ร.

---

(๒) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัฒนวิศิษฎ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

(สำเนา) ที่ ๒๑/๕๐๐๘ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๗ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องมีหนังสือที่ ๑๒/๕๑๔๖ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่อง
ผู้ร้ายปล้นโรงนายเทียน อ่างแดงพลอย ตำบลทุ่งแพรเจียนนั้น ได้ทราบ
แล้ว

ให้เชอเร่งสืบสวนเอาตัวร้ายผู้ร้ายให้จงได้

ฉัตรทิพย์

(สำเนา) ที่ ๒๒/๔๐๑๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๗ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๓/๕๒๖๓ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ เรื่องอายุผู้ร้าย
ปล้นที่ตำบลบางซื่อนั้น ได้ตรวจดูแล้ว

ผู้ร้ายปล้นหมื่นดูหนาขึ้นนักแล้ว จะสั่งเสียกำชับกันก็ขออย่าให้
เป็นการคร่ำ ๆ ไปตามเคย ต้องให้เป็นการแข็งแรงจริง ๆ เถิด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ที่ ๒๓/๔๐๑๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๗ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรามีหนังสือที่ ๑๔/๕๓๓๕ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่อง
ผู้ร้ายปล้นกระบือของนายกราน อำแดงสั้น ตำบลคลองทิวัดมนานัน
ได้ทราบแล้ว ให้เธอเร่งสืบสวนเอาตัวอายุผู้ร้ายให้จงได้

ลือวิฑูรย์

ที่ ๒๔/๔๐๔๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๕/๕๓๓๕ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ เรื่องคน
สปีเยกอดีตาลี่ วิวาทกับคนสปีเยกฝรั่งเศสนั้น ได้ตรวจดูแล้ว
การที่มีศตอร์ซาริปได้จัดการทำไปแล้วนั้น เป็นการดีแล้ว

(สำเนา) ที่ ๒๖/๕๐๔๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๑๖/๕๓๔๘ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ซึ่งแจ้งการที่
เธอได้กิดจัดไปในเรื่องลากระบายแขกเอาปิ่นอิงอำแดงเล็ก โดยเข้าใจว่า
อำแดงเล็กไม่ให้ลูกสาวนั้น ได้ทราบตลอดแล้ว ที่จัดการในเรื่องนี้
เรียบร้อยดีตลอด สมควรแก้ทางราชการแล้ว

ที่ ๒๓/๔๑๒๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๓/๕๓๕๒ ลงวันที่ ๘ มิถุนายน นี้ เรื่องอัย
ผู้ร้ายปล้นที่ตำบลบางไชล์ เธอได้ไต่สวนสืบสอดแนมแลจัดการไปแล้ว
นั้น เปนการดีแล้ว

(สำเนา) ที่ ๓๑/๕๒๐๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๓ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยพระองค์เจ้าขจรวิมลวงศมีหนังสือตอบมาด้วยเรื่องคนกรมกอง

(๒)

มอญ ๘ กรมที่จะให้ไปนทหารเรือ ว่าการที่คนหมื่นนั้นใช้แต่ต้องเป็นทหาร
ข้อมมืออยู่ทุกหมู่ทุกกรม แต่ถ้าทราบที่สุดเสียว่าจะดิ้นรนไปไม่ได้แล้ว
ก็คงตั้งใจทำการหาความดีดั่งนี้ ฉันเห็นว่าที่พระองค์เจ้าขจรฯ ว่าดั่งนี้
เป็นการถูกต้องอยู่ ให้ชักคนรายนมาขึ้นในกรมทหารเรือเถิด แต่เธอ
เคยได้ควบคุมกันมาแล้ว ขอให้ช่วยไต่ถ้อยแก่คนเหล่านี้ให้ดี แล้วก็
เห็นว่าจะไม่ระส่ำระสายหลบหนีไป ให้เธอช่วยจัดการให้เรียบร้อยตลอด
ไปด้วย

อนึ่งเมื่อถอนคนรายนไปเป็นทหารเรือแล้ว เธอขออนุญาตจะจัด
จ้างคนเป็นพลตระเวนจีนแทน จะต้องขึ้นงบประมาณเงินเดือนสำหรับ

- (๑) ต่อมาเป็นกรมหมื่นปราบปรบักษ์ (หม่อมเจ้าขจร) พระโอรสสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรบักษ์
- (๒) ไพร์หลวงกองมอญต้องย้ายหน้าที่ไปเป็นทหารเรือและประจำยอดตลอดมาจนถึงเวลา
มีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร พวกไพร์หลวงไพร์สมก็หมดไป ส่วนพลตระเวนก็เกิด
วิธีจ้างคนขึ้นมาทำหน้าที่แต่นั้นมา

พลตระเวนบกเดือนละ ๔๕๐๐ บาท พลตระเวนเรือเดือนละ ๗๒๐ บาท
รวมเงินเดือนละ ๕๒๒๐ บาท ตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเป็นต้นไป รวม
ในสัปดาห์ ๕ เดือนเป็นเงิน ๔๖๕๘๐ บาท นั้นอนุญาตแล้ว ให้เธอขึ้นบ-
ประมาณกระทรวงนครบาลเถิด ได้ส่งกลับๆ ไปด้วยแล้ว

ที่ ๖๐/๘๔๕๘

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพอาสน์

วันที่ ๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรวัฑฒณี

ด้วยเรามีหนังสือที่ ๕๐/๑๒๕๔๔ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ว่าด้วยผู้ร้าย
ปล้นบ้านนายพรัง อำแดงแข ตำบลสวนเสียบใกล้เชิงวัดนางชี ในคลอง
บางกอกใหญ่ มานั้นได้ทราบแล้ว ให้เธอเร่งสืบสวนเอาตัวผู้ร้ายต่อไป

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นนเรศวรวัฑฒณี

ที่ ๖๘/๘๘๕๑

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิไพอาสน์

วันที่ ๒๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเชอจดหมายที่ ๔๘/๑๒๗๒๘ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๑๑๒ บอก
เรื่องผู้ร้ายปล้นโรงนายพิง ตำบลคลองบางจาก ในคลองบางกอกใหญ่
แขวงกรุงเทพ ฯ มานั้น ได้ทราบแล้ว ให้ได้ส่วนนายกรานตามที่มีข้อสา
เหตุ ไล่เสี่ยงดูข้อพิรุณชั้นหนึ่ง แลให้สืบจับอายผู้ร้ายปล้นรายนี้ อีกส่วน
หนึ่งโดยแข็งแรงเถิด

ที่ ๓๑/๘๕๐๐

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพาอาสน์

วันที่ ๒๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๕๖/๑๓๕๓๕ ลงวันที่ ๒๒ เดือนนี้ บอก
เรื่องผู้ร้ายปล้นโรงอำแดงคล้าย ตำบลคลองแสนแสบแขวงกรุงเทพ ฯ
มานั้น ได้ทราบความแล้ว ให้สืบจับอายผู้ร้ายที่ปล้นนี้โดยแจ่งแรงเถิด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(สำเนา) ที่ ๗๖/๑๐๕๘๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเธอจดหมายถึงกรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ หมายเลขที่ ๒๔/
๒๓๓๗๖ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ เรื่องผู้ร้ายลอบฆ่าจันในโรงพยาบาล
ตำบลบางรัก เธอขออนุญาตชำระความเรื่องนี้ เป็นความลับสั่งพิเศษใน
กระทรวงนครบาลนั้น ได้ทราบความแล้ว ฉะนั้นอนุญาตให้เธอชำระความ
เรื่องนี้ เป็นความลับสั่งพิเศษตามที่เธอขอมานั้นแล้ว

สฤษดิ์ทิพย์

ที่ ๑๖/๑๕๑๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๒๖ (๑)
๑๑๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๒)

ด้วยเจ้าสายบอกฉันว่า ทราบความจากหลวงสาวคนว่าโจรผู้ร้าย

(๓)

แถบที่ซึ่งเป็นของชายชุกชุมชุกชุม เธอว่าถ้าอนุญาตให้จับแล้วก็จับได้
ได้ถามผู้ซึ่งรักษาสวนนั้นก็ได้อันเห็นว่า ทาสในสวนนั่นเองเป็นคนเกาะ

(๔)

อยู่หลายคน ได้ไปบอกพระยานรรัตน์ให้เร่งเสียเงิน พระยานรรัตน์
ก็หายอมเร่งไม่ ส่วนตัวเจ้าสายเองไม่มีความต้องการอันใดในพวกทาส
เหล่านี้ เพราะไม่ได้ทำการอันใดให้เป็นประโยชน์ที่ได้กลับคืนมาจากสวน
นั้นเลย สวนนั้นเป็นแต่ที่ทำมาหากินของคนพวกนี้ แลมีผู้นั้นมาตั้งบ้าน
เรือนมั่วสุมอยู่ด้วยบ้าง เมื่อเร่งเงินไม่ได้แล้วก็จะยอมปล่อยเสียเปล่า
เพราะไม่เป็นแต่ทำให้ขึ้นชื่อเสียงว่ามีบ่าวเป็นผู้ร้าย กลับต้องเสียประ-

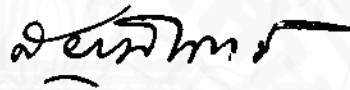
(๑) พ.ศ. ๒๔๓๓

(๒) พระองค์เจ้าสายสวัสดิ์กรรมย์

(๓) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

(๔) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาในนามเดิม บ้านอยู่เชิงสะพานนรรัตน์ บางลำพู

โยชน์ในส่วนตัวในเรื่องทำศึกไม่มีคนเช่าด้วยแผ่นดิน เพราะฉะนั้น จึงขอ
ให้จดหมายถึงเธอ ขออย่าให้เป็นที่กีดขวางอย่างหนึ่งอย่างใดในการที่จะ
ปราบปรามโจรผู้ร้ายนั้นเลย ได้จดหมายถึงพระยานรรัตน์ด้วยฉบับหนึ่ง

ที่ ๒๒/๒๒๕๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๑ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเมืองนนทบุรี เมืองประทุมธานี เมืองนครเขื่อนขันธ์ เมืองสมุทรปราการ เป็นเขตรั้วขวางติดต่อกันกับกรุงเทพฯ ๗ ระยะเวลาสั้น ๆ การติดตามโจรผู้ร้ายที่เคยทำมาแต่ก่อนต้องไปขอตราเจ้ากระทรวงบังคับบัญชากว่าจะได้ไปติดตามผู้ร้ายก็หลบเลียงไปเสียก่อนแล้ว ให้รับ ๔

(๑)

หัวเมืองนี้เข้าไว้ในแขวงจังหวัดกรุงเทพฯ ๗ ลาดตระเวนจับโจรผู้ร้ายได้ตลอดทั้ง ๔ หัวเมืองไม่ต้องขอตรานำเมือง แลให้บังคับบัญชาการรักษาเมืองทั้ง ๔ นั้นตลอดไป เช่นอำเภอกรุงเก่าด้วย

---

(๑) โอนเมืองทั้ง ๔ ซึ่งสังกัดกรมท่ามาสังกัดกรุงเทพฯ ๗

ที่ ๒๕/๒๕๖๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรขเจดหมายที่ ๓๕/๓๑๓๖๕ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ มาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ว่าด้วยจะขออนุญาตชำระความผู้ร้ายซึ่งปล้นบ้านเรือนเงินคร้าม ตำบลคลองบางกอกใหญ่ นั้น ได้ทราบแล้ว เห็นว่าการที่อนุญาตพิเศษเช่นนี้เป็นธรรมเนียมมาแต่ก่อน ภายหลังก็ได้หารือกับกรมหลวงพิชิตปรีชากร เห็นเป็นการจำเป็นจำทำ ให้เรขชำระตามที่ขออนุญาตมานี้เถิด

ที่ ๓๐/๓๒๔๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ รตนโกสินทรศก ๑๑๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมหมื่นศิริทศสังกัสแจ้งความว่า มีผู้ลักต๋มสุราเถื่อนมาก จำเป็นจะต้องขอว่าไสรยให้เจ้าพนักงานกองตระเวนช่วยป้องกันให้กวดขัน ขอให้หาหรือดูกับกรมหมื่นศิริทศสังกัสฯ จะได้ชี้แจงเหตุการณ์ทั้งปวงให้ทราบ เมื่อควรจะจัดการป้องกันประการใด ขอให้จัดให้เป็นทักวดขัน

- (๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนศิริทศสังกัส (พระองค์เจ้าชายศรีสิทธิรังไชย ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาบัว สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

ที่ ๒/๑๓๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๒๔๘๘ (๑)

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๒)

ด้วยได้รับจดหมายเลขลงวันวานนี้ เรื่องคนขับรถแตรมเวถูกฟัน
เมื่อวันที่ ๕ แล้วจะกีดจัดการป้องกันต่อไปนั้นแล้ว

เห็นว่าจะแก้ไขด้วยอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี นับว่าเป็นการยังไม่
เรียบร้อย จึงมีเหตุขึ้นจนถึงมูมพระราชมังคละนี้ ต้องชำระสืบสวนให้ได้
ความในส่วนที่ล่วงไปแล้วนั้นด้วย การจัดการซึ่งจะรักษาต่อไปภายหน้า
ก็ให้คิดจัดไปส่วนหนึ่ง

(๑) พ.ศ. ๒๔๘๘

(๒) รอรัง

ที่ ๑๘/๕๒๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ รตนโกสินทรศก ๑๑๔

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายของเขมามีมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ที่ ๑๘๕/
๒๕๘๘๓ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ เรื่องเงินกวางตั้งเข้าแข่งของในห้องตั้ง-
เงินจ้องต้น ซึ่งจับตัวได้คนร้ายแล้ว แลสืบจับพวกเพื่อนต่อไปนั้น
ได้ทราบแล้ว

เรื่องนี้ ก็ควรจะรู้ก่อนดังทว่าในเรื่องซึ่งกันที่ตรอกแดงเหมือน
กัน แต่ที่จริงก็รู้ในหนังสือพิมพ์มานานแล้ว แต่ควรจะรู้จากกระทรวง
นครบาล เรื่องเงินกวางตั้งนี้ถ้าไปลึศจัดการรักษาไม่ตั้งจะกำเริบมาก
ผู้ร้ายที่ต้องจับ ถ้ารอพิจารณาพวกเพื่อน ก็ขอให้ม่ประมาณ อย่าให้เลย
จนสูญไป

ที่ ๑๕/๕๒๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ รตนโกสินทรศก ๑๑๔

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๑๕๐/๒๕๘๘๔ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ซึ่งมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ เรื่องเงินกวางตั้งเกิดวิวาทแลแย้งกันขึ้นในครอบครัว แลว่าได้ส่งตัวคนร้ายไปให้ศาลไปริศภาใต้สวน แลแจ้งความไปยังกระทรวงยุติธรรมด้วยนั้น ได้ทราบความแล้ว

เรื่องเงินกวางตั้งกำเรบนี้ ได้รู้จากผู้อื่นหลายคนมีท่านเล็กเป็นต้น แต่พึ่งได้ทราบความจากเธอวานนี้ การเกิดขึ้นแต่วันที่ ๒๘ มกราคม ทำให้จึงไม่บอกให้รู้ การที่มีเหตุที่ในกรุงใกล้ๆ เช่นนี้ กว่าจะรู้ได้ช้าเหลือเกินไม่เหมือนเช่นเคยมาแต่ก่อน ขออย่าให้ละแบบอย่างเก่าเสีย ได้กำชับไปที่กรมหลวงพิชิตปรีชากรแล้ว

ปล. เห็นรายงานแล้ว

จปร.

ที่ ๒๐/๕๒๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๙๔

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องความเมื่อยพระสติพจนกรณ์เขียนทายนั้น พระสติฯ ได้ทำเรื่องราวลูกแก่โทษขึ้นไปยังที่บางปิ่นอ้างถึงการที่กรมกองตระเวน ได้ไต่สวน เห็นว่าในสมัยนั้นเป็นความไม่มีใจท พระสติฯ มาร้อง ขอให้ตัดสินโทษ ก็ควรที่จะว่ากล่าวกันได้สั้น ๆ จึงได้ขอรายงานไต่สวน นั้นดู เชอก็ว่าได้ทำแล้ว จะคัดส่งมาให้ดู ได้เตือนด้วยปากครั้งหนึ่ง แล ให้กรมหมื่นสมมตฯ มีหนังสือเตือนไปเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ฉบับหนึ่ง วันที่ ๒ มกราคมฉบับหนึ่ง ก็หาได้ตอบแลส่งคำไต่สวนนั้น มาไม่ ได้คอยอยู่ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนมาจนถึงบัดนี้ก็เงียบหายไป เห็นเป็นการช้านานเกินกำหนดนึก ไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่า วิธีการไต่สวน ในกรมเมืองทุกวันนี้เป็นอย่างไร ความซึ่งมีเกิดขึ้นเช่นนี้ ถ้าเป็นแต่หนึ่ง หายสูญไปไม่ได้ตัดสินว่าผิดชอบประการใด ก็เป็นการเสื่อมเสียในประเพณีราชการ ถ้าเป็นความมีใจทฟ้องศาลฯ จะพิจารณาไม่ได้ ด้วยเหตุที่พระสติฯ ขึ้นเรื่องราวอยู่ในระหว่างสอบสวน ฝ่ายใจทก็จะได้รับความเดือดร้อน เพราะฉะนั้นจะให้เห็นว่าการนิ่งเสียดังนี้ จะเป็นอย่างใด หรือต่อผู้ใดเห็นไม่ได้ ต้องเข้าใจเป็นสองประการ

๑ การได้สวนของกรมเมือง เป็นการเหลวหาได้ทำจริงโดยความตั้งใจอย่างใดไม่ เป็นแต่เอะอะโวยวายเพื่อจะหาอำนาจ และจะถ่วงความต่าง ๆ เปล่า ๆ

๒ ประสงค์จะให้คนทั้งปวงคิดเห็นไปว่า เมื่อถูกข้าราชการหรือมีที่ขัดข้องอย่างใด ก็เข้าขวางตัดอำนาจศาลเสีย มิให้พิจารณาความได้ เป็นการแก่งแย่งเพื่อจะให้เสียแก่ฉันหรือผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะฉะนั้นซึ่งจะยอมให้เซอเหลวในหน้าที่หรือแก่งแย่งโดยอุบายหักขั้เช่นนี้ต่อไปอีกไม่ได้แล้ว จะว่าอะไรก็ให้ว่า การที่รอท่ามานั้นก็เป็นทีเสียพอแล้ว

ฉัตรวิภา

ที่ ๒๒/๕๕๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๔

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยความในหนังสือเลขที่ ๑๕๐/๒๕๘๘๔ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ มีถึง กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ เรื่องเงินกว้างตั้งวิวาทขิงกันในตรอกแดง ว่า กองตระเวนได้ส่งตัวเงินป่วนโจท อำแดงจ้อตันเหตุ เงินว เงินจงคนร้าย ซึ่งวิวาทขิงกันในตรอกแดงไปให้ศาลโบริสภาที่ ๑ พิจารณาได้สวนแล้วนั้น

บัดนี้ ได้รับหนังสือกรมหลวงพิชิตปรีชากร นำรายงานอธิบดี ผู้พิพากษาศาลโบริสภาที่ ๑ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้ มีใจความว่า เรื่องความ อำแดงจ้อตันเหตุ เงินว เงินจงคนร้ายซึ่งวิวาทขิงกันในตรอกแดงนั้น พลตระเวนยังหาได้นำส่งไปยังศาลโบริสภาที่ ๑ ไม่ ได้รับแต่เรื่องเงินป่วนโจท เงินจงจำเลยซึ่งหากันว่าโจทเดินไปในตรอกแดงมีคนร้ายเอาปืนยิง ถูกข้อมือซ้ายโจท แต่โจทหาเห็นตัวผู้ร้ายไม่ โจทมีความสงสัยว่า จำเลยขิงโจทก็ ศาลได้พิจารณาชำระไต่สวนไม่ได้หลักถาน แลโจทไม่ติดใจว่าความแก่จำเลย ศาลจึงได้ปล่อยตัวโจทจำเลยไป แลสิ่งสำคัญ เปนต้นว่าปืนของกลางก็ไม่ได้ห้จำเลย แลอ้างว่าในเรื่องความเงินป่วนโจท เงินจงจำเลยนี้ กรมกองตระเวนไม่ได้ยื่นรายงานให้ศาลพิจารณาตามทาง ราชการแลพระราชบัญญัติศาล โบริสภาด้วย จึงต้องปล่อยตัวโจทจำเลยไป

ข้อความในรายงานกองตระเวนแลรายงานศาลโบริสภาแตกต่างกัน
ไม่ต้องกันดังนี้

เห็นว่า ถ้าเจ้าพนักงานผู้น้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำรายงานบอกเสนาบดี
ไม่ตรงตามจริง หรือฝ่ายใดทำการหละหลวมแล้วปิดบังข้อความเสีย
ก็เป็นอันเสียราชการทั้งนั้น

ให้เรอกับกรมหลวงพิชิตปรีชากร เรียกเจ้าพนักงานทั้ง ๒ ฝ่ายมา
พร้อมกันไต่สวนให้ได้ความจริง ถ้าฝ่ายใดกล่าวเท็จ หรือฝ่ายใดทำการ
ไม่เต็มตามหน้าที่ ก็ให้เสนาบดีทั้ง ๒ พร้อมกันตัดสินให้เป็นแบบอย่าง
สกัดกันไว้

ให้ได้พร้อมกันสอบสวนให้เสร็จในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์นี้จึงได้

ให้เสนาบดีทั้ง ๒ พร้อมกันเห็นแก่ราชการเปนประมาณ ได้ความ
ประการใดให้ลงชื่อพร้อมกันบอกมาให้ทราบ

ที่ ๒๓/๕๕๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๔

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๑๗๓/๒๔๕๕๓ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม
มถึงกรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ส่งสำเนาหนังสือต่าง ๆ เรื่องพวกแจก

(๑)

แลลาวที่ได้รับหนังสือฝรั่งเศสไปทำการกัน โจรหรือแย่งโรงงานของพวก
ชานา ที่ตำบลทุ่งแสนแสบ แขวงกรุงเทพฯ ฯ เป็นที่อันตรายแลเสียหาย
สมบัติไปหลายรายนั้น ได้ทราบแล้ว

เห็นว่าความเรื่องนี้ เป็นเรื่องใหญ่โตคนไทยมีความสับสนสะเทือน
มาก ควรที่จะคิดการแก้ไขอย่างใดเสียให้ได้ ถ้าโดยว่าจะสันหนทางที่จะ
ต่อสู้ด้วยเรื่องรับคนเหล่านี้หรือไม่รับ ก็ยังเห็นเป็นข้อความอันดี ซึ่งเรา
จะยกขึ้นกล่าวว่า ผลแห่งการที่ฝรั่งเศสออกหนังสือนี้ ให้เกิดอันตรายแก่
คนเป็นอันมาก แลเหมือนมัดมือไม่ให้ปกครองบ้านเมืองรักษาความสงบ
เรียบร้อย ได้จดหมายไปที่กรมหลวงเทเวศร์วัชรปรีชา ให้คิดจัดการ
เรื่องนี้แล้ว ให้เรอคอยตักเตือนแลคอยฟังความดูอย่าให้อนใจ

(๑) คนในบังคับฝรั่งเศสลำพองใจที่ไม่ต้องขึ้นศาลไทย จึงไม่แต่ชอบขัดแย้งต่อเจ้าพนักงาน
เท่านั้น ยังชอบข่มขู่ราษฎรคนไทยอีกด้วย

ที่ ๓๘/๕๖๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๔

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ด้วยได้รับรายงานเรื่องใต้สวนเจ้าพนักงานกระทรวงนครบาล
 แลกระทรวงยุติธรรม เรื่องความจั้นกว้างตั้งวิวาทกันที่ตรอกแดงว่ายัง
 ใต้สวนไม่ตลอดนั้นแล้ว เห็นว่าเสนาบดีทั้ง ๒ ตำแหน่งต่างคนต่างรู้ทาง
 ความอยู่ด้วยกันแล้ว ควรจะเรียกคนมาให้พร้อมจะได้แล้วในวันเดียวได้
 นี้เรียกคนมาไม่พร้อมกันทั้ง ๒ ฝ่ายจึงต้องช้าไป แต่ขอกำหนดไว้ว่าให้
 เสร็จในวันที่ ๑๓ เป็นอย่างช้า

ที่ ๒๖/๖๑๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรขอจดหมายที่ ๔๔/๒๖๕๐๓ ลงวันวานนี้ ตอบเรื่องคนที่แอบอ้างว่าอยู่ในป้องกันฝรั่งเศสคุมพรรคพวกไปกันไซหรือโรงนาแลเก็บทรัพย์สินสิ่งของ ๆ ราษฎร & รายที่ตำบลคู้งแสนแสน เธอว่าเป็นความลำบากของกรมกองตระเวนในข้อที่จะจับกุมระงับผู้ร้ายเช่นนี้ แลในการเรื่องนี้เธอได้สอบทะเบียนหัวหน้าผู้ร้ายรายนี้ตามที่กรมหลวงเทเวศร์วัชรโรประการต้องประสงค์ เพื่อจะยกเหตุเอาหลักฐานในเรื่องคนรับราชการมีหมู่แลคนไทยแท้ขึ้นกล่าว ส่งสำเนาต่าง ๆ มานั้น ได้ทราบความแล้การเรื่องนี้มันลำบากอยู่เอง ต้องคิดอ่านแก้ไขไป ทางที่กรมหลวงเทเวศร์วัชรโร ๑ คิดนั้น ได้ทราบแล้ว

ที่ ๕/๑๖๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

(๑)

วันที่ ๖ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๒)

ด้วยฉันจะบอกมาแต่วันนั้นก็ลืมไป ก็ได้พบกรมมรา ตามถึง
 เรื่องที่ทุ่งหลวงก็ได้รับความคล้ายคลึงกับที่เชอบอก แต่มีเรื่องหนึ่งที่แปลก
 ที่เชอควรจะทราบ ก็ว่าตามที่ทำให้คนตื่นเต้นมากขึ้นนั้นเป็นได้ด้วย
 อำเภอกำนันท์ซึ่งอยู่อีกอย่างหนึ่ง มักจะพูดว่าไม่รู้ที่จะทำอะไร หรือ
 แสดงความกลัวเกรงต่าง ๆ ไปเพิ่มการเล่าลือให้แรงขึ้น ฉันได้พบ
 พระองค์สายมีแปลกออกไปอีกอย่างหนึ่งว่าคนที่เจ้าพนักงานออกไปจับ
 ผู้ร้าย พวกผู้ร้ายมักเข้ามานำไปจับคนดี แต่ไม่ได้กล่าวโทษเจ้าพนักงาน
 ว่าสมคบผู้ร้าย กล่าวไปทางข้างไม่รู้เท่า เห็นว่าควรจะบอกให้เชอทราบ
 เท่าที่บอกไว้

(๑) พ.ศ. ๒๔๓๕

(๒) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (พระองค์เจ้าชายวรวรณาการ
 ประสูติเมื่อเดือน ๑๒ ปีเถาะ แรม ๓ ค่ำ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาเงิน สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่
 ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔)

ที่ ๑๐/๒๐๐๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ พฤษภาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเชอจดหมายที่ ๘/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ส่งสำเนาหนังสือต่าง ๆ มา ว่าด้วยเรื่องที่เกิดจัดการป้องกันโจรผู้ร้ายตำบลทุ่งแสนแสบ ได้เรียบเรียงวิธีจัดการอนุโลมตามการที่ต่อมณฑลเทศาภิบาลหัวเมือง แลการกองตระเวนในกรุงเทพฯ ฯ เพื่อให้การเรียบร้อยติดต่อกันได้ ขอหลวงนิพัทธ์กุลพงษ์ เป็นข้าหลวงจัดการเมืองสมุทรปราการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ หลวงอนุมัติมุนิกเป็นข้าหลวงจัดการเมืองนนทบุรี เมืองประทุมธานี ในส่วนกรุงเทพฯ ฯ จัดเป็นแขวงอำเภอชั้นในชั้นนอก ให้พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง พระเทพคุณุ จัดการในท้องแขวง จะจัดตั้งแต่พฤษภาคมนี้เป็นต้นไปนั้น เห็นว่าดีแล้วเป็นใช้ได้ ให้จัดการที่วามานั้นเถิด

ที่ ๑๒/๒๓๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๐ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยกรมหลวงเทเวศวงศัวัโรประการ มีหนังสือส่งสำเนาหนังสือทูต

(๒)

ฝรั่งเศสกล่าวโทษพลตระเวนสายบางรักว่าทุบตีพวกญวนลูกเรือ เรือรบ
ฝรั่งเศสชื่อวิแปร์มีบาดเจ็บขอให้ทำโทษให้ จะได้เป็นแบบอย่างต่อไป
ตามที่กรมหลวงเทเวศวงศัวัโรประการว่า ได้แจ้งความไปที่เธอให้ไต่สวน
แล้วนั้น ให้เธอคิดอ่านสืบสวนให้ได้เรื่องเล่าได้ตัว ถ้าเป็นคนในบังคับ

(๓)

อังกฤษให้บอกกรมหลวงเทเวศวงศัวัโรประการ คนไทยให้เร่งไต่สวน
ให้ได้ความ

ฉัตรทิพย์

-
- (๑) เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ
  - (๒) สปีเยกฝรั่งเศส
  - (๓) เพราะจะต้องขึ้นศาลกงศุลอังกฤษ

ที่ ๑๓/๒๕๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๖ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยฉันได้จดหมายมาถึงเธอที่ ๑๒/๒๓๘ ลงวันที่ ๒๐ เดือนนี้ ซึ่งได้สั่งให้ชำระเรื่องพลตระเวนสายบางรัก ที่ราชทูตฝรั่งเศสกล่าวหาว่า

ทูตที่พวกญวนลูกเรือรบฝรั่งเศสนั้น วันนั้นราชทูตฝรั่งเศสมาหาบอกว่า พลตระเวนคนที่ต้องหายังเดินถนนได้อยู่ ฉันได้ตอบเขาไปว่า ขอให้เป็นที่ไว้ใจเสียเถิดว่า เราจะไม่ละเว้นผู้ใดซึ่งเป็นผู้กระทำผิด บรรดาที่เป็นคนของเราเขาก็บอกว่าเป็นที่เชื่อแล้วพอแล้วจะไม่ขออีกต่อไป

เพราะฉะนั้น การที่เธอได้ชำระได้สวนเดินไปเพียงไร ให้บอกรายงานมาให้ทราบแต่เพียงย่อ ๆ ยี่งดี แลขอกำชับว่าอย่าให้เป็นที่ขัดขวางเฉื่อยช้าได้

(๑) ทูตเข้ถึงพระเจ้าแผ่นดินโดยตรง เมื่อมีกรณีเกี่ยวกับคนในบังคับของเขาถือเป็นเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญ เพราะเมืองไทยยังมีอำนาจศาลไม่สมบูรณ์

ที่ ๑๔/๒๕๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๑๖๓/๑๐๕๓๐ ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม มาที่ กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ว่า เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคมมีแขกครัวไทยจีน หลายสิบคนกับสารวัดแลพลตระเวนประชุมเลี้ยงโต๊ะกันที่ตำบลสวนยศเส สาบาลตัวเข้าเป็นพวกทำนองจ้องยี้ เกิดวิวาทกันขึ้น อ้ายแขกเดหัวน้ายิงนายหมุดแจ่มตาย ตามซึ่งเธอว่าได้คิดจัดการเป็นหลายประการ ส่งสำเนาหนังสือต่างๆ มาด้วยอีกฉบับหนึ่ง ที่ ๑๓๑/๑๑๒๑๖ ลงวันวานนี้ เพิ่มเติมข้อความหนังสือฉบับก่อน ได้ทราบความแล้ว

การในส่วนที่เธอทำนั้นดีทุกสิ่งทุกอย่าง เห็นว่าตั้งใจจะรักษา ราชการจริงๆ แต่ส่วนการไปลิศแต่อาเภอนั้นยังไม่เป็นที่พอใจเลย ดูใน ความเรื่องนี้ก็ปรากฏว่าไปลิศเวลาอยู่ยามเป็นอย่างไรวเวลาออกยามเป็นอย่าง ไร เวลาอยู่ยามคอยจับคนที่ถือไม้ เวลาออกยามตัวถือไม้เอง ไปลิศ เป็นฝักคอยจะจับคนซึ่งเป็นผู้เลี้ยงโต๊ะเข้าอึ้งยี้ เวลาออกยามไปนั่งโต๊ะเอง ไปลิศมีตั้งพันว่าอย่างน้อยคงประพฤติดังนั้นเสียเกือบครึ่งหนึ่ง ก็พอที่ จะให้ความร้ายกำเริบขึ้นได้เป็นอันมาก เห็นว่ายังต้องการความตรวจตรา ปกครองคือ ดิชิปลินมากนัก เมืองปัตเตเวียที่เป็นเมืองใหญ่เขามีไปลิศ

เพียง ๔๐๐ คนก็รักษาได้ เมืองเล็กๆ ลงไป ๔๐-๕๐ คนเท่านั้นก็พอ ถ้า
 การตรวจตราผู้คนยังอ่อนแออยู่เช่นนี้ ถึงจะเต็มไปลิสต์กเท่าใดก็เห็นห้าม
 ประโยชน์อันใดไม่ อีกประการหนึ่งนายอำเภอซึ่งรักษาท้องที่ในความ
 เรื่องนี้ ก็ปรากฏชัดว่า ห้ามประโยชน์อันใดไม่เลย การเกิดขึ้นในท้องที่
 รู้แต่กลางคืน ก็ไม่บอกกล่าวว่ามีอะไรเพราะถือใจเสียว่าเป็นหน้าที่ของ
 ไปลิสต์ต่างหาก นายอำเภอตั้งไว้เดี๋ยวนี้เป็นแต่สำหรับรับจ้างทำคำก
 หมายตราสินแลรับจ้างทำหนังสือสารกรมทัณฑ์ต่างๆ อย่างเดียว ไม่ได้
 ปรากฏเลยว่าอำเภอผู้ใดรู้ดีว่าเป็นหน้าที่ของตัวที่จะต้องรับปราบปราม
 โจรผู้ร้ายอย่างใด ถ้าหากว่าข้อความซึ่งกรมหลวงเทเวศร์ฯ ๗ รู้มาว่า
 อ้ายแจ่มเป็นผู้ร้ายเมืองเพชรบุรีหนึ่มาขึ้นเป็นความจริง ก็มาเอาไซร้ขอยู่
 ในบ้านอำเภอเอง อำเภอไม่มีว่าที่อันใดที่จะต้องสอดส่องให้รู้ว่าคนดี
 หรือคนชั่วเลยเช่นนี้ ก็ทำให้เห็นได้ชัดอีกว่า อำเภอไม่มีประโยชน์อันใด
 ถ้าอำเภอกับไปลิสต์ยังไม่ติดต่อกันเข้าได้แล้ว ก็เห็นว่าจะไม่สิ้นการที่ร้าย
 แรงอันจะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นจึงต้องขอต่อเธอให้ตรึตรงแลรับเร่งจัดการป
 ครงบ้านเมืองส่วนในกรุงเทพฯ ๗ นี้ให้สำเร็จจะมามัวแต่ตั้งหน้าแก้ไข
 ความไป เป็นเรื่องเช่นนี้ ทั้งให้ต้นเหตุหละหลวมอยู่ การที่จะระงับไป
 เป็นเรื่องๆ ไม่ทันกับเหตุที่เกิดขึ้นเดือนละ ๕-๑๐ เรื่องเป็นอย่างน้อยได้
 เป็นแท้ ต้องขอชมฝ่ายข้างเขาเป็นธุระในการเป็นเรื่องๆ แต่ต้องขอติ
 อย่างแรงในข้อที่จะจัดการอันเป็นรากง่าให้เรียบร้อยนี้ว่าไม่ได้ทำอะไร
 เลย หรือทำอยู่ที่ช้านานจนไม่น่าเชื่อว่าจะทำได้ในเวลาไร ขอบอกกล่าว
 ไว้ว่าจะยอมให้การที่เรียกว่าไม่มีเวลาจะทำหรือจะนี้เป็นต่อไปอีก ได้

เมื่อการเหลือความรู้หรือเหลือแรงที่จะทำอะไรจะควรรหาผู้ช่วยอย่างไรก็ให้คิด
อ่านเสีย ของดคำซึ่งว่ายังติดเรื่องโน้นเรื่องนี้อยู่ จึงยังทำไม่แล้วนั้นเสีย
อย่าให้ได้กำนอีกต่อไป

สัญญาภาพ

ที่ ๓๔/๖๘๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเธอจดหมายมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ที่ ๑๔๐/๘๐๕๔ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ส่งสำเนาหนังสือต่างๆ เรื่องโต๊ะหะยีชอตั้งห้องรับชื้อขายกระบือผู้ร้าย ซึ่งมีใจทรงหลายราย โต๊ะหะยีชอนายเลียบบุตรอ้างว่าเป็นคนในบังคับต่างประเทศ สืบสวนได้ความว่าเป็นทหารเรือมาก่อน เธอเห็นว่าโจทจำเลยก็เป็นคนไทยด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่ายจึงได้เกาะโต๊ะหะยีชอเจ้าตำหนักกับพรรคพวกต่อไปนั้น ได้ตรวจดูทราบความแล้วการที่จับได้ดังนี้นัก แต่ขัดข้องประการใดหรือ ที่ว่าจะชำระจึงยังมิได้ชำระ

ที่ ๓๕/๒๑๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องอำหยังยามนั้น ฝ่ายอังกฤษตัดสินว่าไม่ได้เป็นคนอยู่ในบังคับแล้ว ควรจะให้ได้ลงมือชำระสะสางเสียโดยเร็ว การที่ฝ่ายเขาไม่สู้เอื้อเฟื้อในชั้นหลังนี้ก็เพราะเขารู้ว่าอำหยังยามเป็นคนประพฤดิชั่วแท้ ถ้าหากว่าการพิจารณาตัดสินโทษเข้าไป เหมือนอย่างที่เคยซ้ำ จะกลับเกิดถ้อยคำกล่าวขึ้นว่า เราอยากชำระลงโทษแต่คนที่อยู่ในบังคับต่างประเทศ เมื่อออกมาเป็นคนไทยแล้วก็ไปอันเจ็บหายไ้ แลคนเช่นอำหยังยามซึ่งเป็นผู้ร้ายมีชื่อโด่งดัง ๆ นี้ ถ้าได้ลงโทษให้ปรากฏเสียเร็ว ๆ พวกผู้ร้ายทั้งปวงก็จะเข็ดขยาดลง ถ้าทั้งไว้ช้าจึงทำโทษ เมื่อจัดแล้วก็ไม่ผิดอันใดกับที่กักขังโคกระบือ ถึงว่าจะยังไม่ได้พวกเพื่อนหมก ลงโทษเสียคนหนึ่ง ก็ยังดีกว่าคอยให้พร้อมกัน

ที่ ๔๐/๓๑๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๖ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องหนังสือที่ ๔๔/๑๓๑๓๐ ลงวันวานนี้ เรื่องเงินวางตั้ง
ปล้นบ้านจีนยิว นายอากาศสุราซึ่งตั้งบ้านอยู่ที่ริมคลองหลวงสาทรราชฯ
ยุคนั้น ได้ทราบแล้ว เรื่องเงินวางตั้งนี้เป็นที่วิตกมานานแล้ว ขอให้
ร้อนรนให้จงมาก น่าจะรุกรานใหญ่ไปอีกได้

ที่ ๔๓/๒๖๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเจอดีความมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๘๑/๑๓๖๕๔ ลงวันวานนี้ ส่งสำเนาหนังสือต่าง ๆ เรื่องมิสเตอร์ราว พนักงานแผนที่ ยิงนายเนียมตายที่ตำบลบางทองหลวงนั้น ได้ตรวจดูทราบความแล้ว

ซึ่งคิดให้กรมอัยการฟ้องมิสเตอร์ราวนั้น เป็นการชอบแล้ว การที่ นายเนียมพวกนายเนียมมีสาเหตุกับกรมแผนที่นั้น ตามคำพยานรั้งวัดก็ได้ความจริงอยู่ เป็นแต่ยังหาได้ทำร้ายอันใดไม่ อนึ่งนายเนียม นายออด ๒ คนนั้นก็เป็อันได้ความชัดว่า เป็นพวกอ้ายห่วยยามเป็นผู้ร้ายหรือหัวไม้ ซึ่งกำนันผู้ให้การเป็พยานเองก็ไม่สามารถจะไปจับกุมอันใด ได้ส่อให้เห็นว่า มร.ราวไม่มีความหวังใจอย่างใดอย่างหนึ่งว่า อำเภอกำนัน หรือไปลี้จะช่วยจับคนร้ายเหล่านี้ แต่ชอบที่ มร.ราว จะแจ้งความต่อ เจ้าพนักงานผู้ใหญ่ มร.ราว ไม่ได้คิดเช่นนั้น คิดจะจับเองแลกลงได้นี้ก็จริงว่าเมื่อจับได้จะส่งเจ้าพนักงาน (แล้วตามน้ำใจฉันทันเองที่คิดเห็น แต่จะถือเอาเป็พุดตามทางความไม่ได้) นี้กว่า มร.ราว ไม่ได้คิดที่จะให้ ตายเป็แต่เมื่อคิดจะไม่ให้ตายแท้ ควรจะเล็งปืนให้ห่างกว่านี้ ที่เล็งปืน ชิดไปดังนี้ก็เป็ข้อน่าสงสัยอยู่บ้าง การท้วงปวงนี้ก็คงจะปรากฏได้ใน

กระบวนการพิจารณา มร. ราวคงไม่พ้นจากที่ต้องผิด แต่คงจะพอคิดเห็นได้ว่าไม่ได้กระทำด้วยความชั่วร้าย แต่อาการซึ่ง มร. ราวใช้อาวุธปืนง่าย ๆ เป็นเหตุให้เป็นที่หวาดหวั่นว่าฝรั่งยิงคน จะทำให้กรรมแผ่นดินที่เป็นผู้มีสาเหตุแลเป็นที่หวาดหวั่นของคนทั้งปวงไปนั้น ก็เป็นการไม่ได้มาก ซึ่งบอกไปให้กรมอัยการฟ้องพิจารณานั้นชอบแล้ว ควรที่จะสืบสวนเหตุผลถึงคนเหล่านี้ซึ่งเป็นผู้ร้ายอย่างไร ให้ได้คำพยานให้กระจ่างมาก ๆ ด้วย และจะเป็นทางที่ได้สืบสวนผู้ร้ายต่อไปด้วย

วิญญู

ที่ ๔๔/๒๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๔๖/๑๓๗๑๒ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ ว่าด้วย
เรื่องนายชอชต์หลวงศักดิ์ดาวุธที่โรงสวดวัดฝรั่ง เธอว่าได้หารือกับเจ้าฟ้า

(๑)

กรมขุนนริศร์ ฯ เห็นควรให้เจ้าคดีฟ้องศาลตามพระราชกำหนดนั้น ได้
ทราบความแล้ว การเรื่องนี้ซึ่งเธอได้ทราบเรื่องแล้ว มีความเอื้อเพื่อ
สืบสวนดังนี้เป็นที่พอใจนัก

---

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ที่ ๔๖/๘๔๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ

ด้วยตามที่ฉันได้พูดซักเตือนเธอแต่ก่อนๆ แล้ว ดูเหมือนยังไม่รู้
 เป็นที่เข้าใจกันดีหรือขัดข้องอยู่ จนเมื่อฉันได้พูดกันอีกด้วยเรื่องอำเภอบ
 เป็นการมีคุณอันใด ดังเช่นปรากฏในเรื่องที่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ ๒ เรื่อง คือ
 เรื่องอ้ายกะเดเลี้ยงโต๊ะแลยิงกันตายที่สหานยศเส อำเภอก็ไปดูรู้เห็น
 แล้วก็ไม่ได้ทำอันใด ไม่ยื่นรายงานด้วย กลับมาให้การเปนพยานว่าไม่รู้
 ได้เห็น อีกเรื่องหนึ่งมีสเตอร์รานี่ซึ่งผู้ร้ายพวกอ้ายหวังยาม ใต้สวนก็ได้
 ความว่ามีสเตอร์รานี่แจ้งความเรื่องที่อ้ายผู้ร้ายชวนกองแผนท้าวาท
 ขอให้อำเภอบไปจับ อำเภอบตอบว่าไม่สามารถจะจับ แล้วก็ไม่ได้แจ้งความ
 ต่อมุลนาย เห็นว่าการ ๒ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างที่ให้ปรากฏว่า อำเภอบไม่ได้
 รู้สึกน่่าที่ของตัวว่าเป็นข้าราชการ แลเป็นผู้ที่จะระงับอันตรายเหตุการณ์
 ต่าง ๆ รู้สึกเสียว่าเหมือนกันกับนายด่านว่า มุลนายตั้งไปสำหรับให้เก็บ
 ภาษีสารกรมธรรม์แลทำคำตราสิน ถ้าผู้ใดไม่ให้เงินค่าตราสินก็ไปได้ทำ
 ส่วนหลักถานที่จะสำหรับพิจารณาความด้วยอาไศรยคำตราสินนั้น เมื่อผู้
 ต้องบาคเจ็บหรือต้องผู้ร้ายปล้นลัก ไม่ทำคำตราสินก็เป็นโทษของผู้ต้อง
 อันตรายนั้นเอง อีกประการหนึ่งอำเภอบไม่เป็นคนในท้องถิ่นนี้ไม่สามารถ

ที่จะรู้เหตุการณ์ในท้องที่ใด เป็นแต่รับผูกช่วงทำสารกรมธรรม์ไปตั้งนี้ ก็ไม่ได้ประโยชน์อันใดเลย ส่วนนำที่ซึ่งจะสืบเสาะติดตามจับผู้ร้ายหรือ จะรักษาเหตุการณ์ในท้องที่ที่ใช้แต่โปลิศ ซึ่งเป็นคนต่างแขวงแลเป็นคน ไม่ได้อยู่ประจำ ไม่รู้จักกาเป็นท้องที่ ต่อมีเหตุการณ์ขึ้นเมื่อใดจึงได้ออก สืบสวนตามจับ เป็นการสุ่มเดาไปหึ่งถึง ไม่ได้รื่องรอยจากอำเภอท้องที่ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงจะมีโปลิศมากสักเท่าใด ก็กุมเหตุการณ์ได้แต่ในกลาง ถนนแลในเวลาทำอัตราย ถ้าพลาดตาไปแล้วก็เป็นอันไม่มีร่องรอยเลย ถ้าการเป็นอยู่ดังนี้จะระงับปราบปรามโจรผู้ร้ายให้ได้ทันทั่วทั้งที่เสมอไป นั้นเป็นอันไม่ได้เอง ถึงจะขึ้นโปลิศอีกสักเท่าใดก็เป็นแต่เสียเงินไม่ได้ ประโยชน์ การที่จะจัดโปลิศไปรักษาในสวนในทุ่งนั้นเป็นพื้นวิสัยที่จะ จัดได้ โปลิศจะมีคุณอยู่แต่ในท้องตลาดที่คนประชุม ในที่เงียบ ๆ เช่น นั้นจำจะต้องอาศัยระชอำเภอกำนันทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น เป็นการจำเป็นยิ่งนัก ที่จะต้องคิดให้อำเภอกำนัน รู้สึกน่าที่ของตัว แลให้เป็นการอุดหนุนกันกับโปลิศ ถ้าท้องที่ใดไม่มี โปลิศ ต้องอาศัยอำเภอกำนันเป็นผู้รักษาเหตุการณ์ ตามตัวอย่างที่ได้เห็นมา ในเกาะชวา ก็อำเภอกำนันเป็นพื้น โปลิศรับเงินเดือนให้อยู่แต่ ในเมืองที่เป็นท่าค้าขาย เป็นแต่เขาได้อำเภอกำนันคนหนึ่งยามตีเกราะ เฉพาะแต่ต้นทางปลายทาง หมู่บ้านหนึ่งเหมือนคนร้อยครัวเกณฑ์หนึ่งยาม คืนละ ๔ คนเวียนกันไปรอบในหมู่บ้านลครจรแต่การเช่นนั้นเราไม่เคยมี

ถ้าจะทำขึ้นก็จะเป็นที่เดือดร้อน ถ้าจัดแต่อำเภอเท่านั้นให้ตั้งขึ้นได้ก่อน ก็
เห็นว่าจะประโยชน์มากอยู่แล้ว จึงขอส่งข่าวด้วยหนังสือฉบับนี้อีก
ครั้งหนึ่ง ขอให้เร่งทำความคิดจัดการเรื่องนี้ให้ตั้งขึ้นโดยเร็วจงได้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ที่ ๔๗/๘๖๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยมีหนังสือมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ลงวันวานนี้ เลขที่ ๑๕๗/๑๔๕๑๐ เรื่องนายพุก นายปริก ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสคุมพรรคพวกมารื้อแย่งพื้นโรงนายอู๋ม อำแดงฉิม ตำบลลำไทรริมคลองที่ ๘ แล้วเก็บทรัพย์สินสิ่งของไป ได้ตัวผู้ร้ายมาพิจารณาแล้ว ๔ คน มีความเป็นหลายประการ ส่งสำเนาหนังสือต่าง ๆ ในเรื่องนั้นมาด้วยนั้น ได้รับทราบความตลอดแล้ว

เห็นว่าตามข้อความที่เธอได้จัดการในเรื่องนี้ไปนั้นดีแล้ว แต่เรื่องสืบชาติของผู้ร้ายไม่ได้อีกนั้น ควรที่จะเร่งสืบเสียให้ได้

ที่ ๔๘/๘๖๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเธอจดหมายมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๑๕๓/๑๔๔๓๐ ลงวันที่ ๒๕ เดือนนี้ ว่าด้วยได้ไต่สวนเรื่องความผู้ร้ายปล้นบ้านเงินเขียน ตำบลสวนบางจาก อำเภอทรัพย์ อำเภอสอนอ่าวว่าเป็นสปีเชลฝรั่งเศส อำเภอทรัพย์เธอสอบสวนมีหลักฐานว่าเป็นคนในบังคับสยาม แต่อำเภอสอนอ่าวไม่ได้ความให้สืบสวนต่อไป แลว่าในระหว่างไต่สวน กระทรวงว่าการต่างประเทศบอกไปว่า ทูตฝรั่งเศสว่าอำเภอผู้ร้าย ๒ คนนี้เป็นคนในบังคับ เธอได้ตอบชี้แจงตามที่สอบได้ความมีหลักฐานไปแล้ว ส่วนคดีความโจทก์ไม่ติดใจว่า จึงสั่งให้กรมอัยการฟ้องต่อไป ได้ทราบแล้ว

เห็นว่าเรื่องนี้ได้ความงานคดีนี้ (๑) ควรจะสรรเสริญกระทรวงนครบาล ว่าทำการรวดเร็วตั้งแต่ต้นจนปลาย ถ้าเป็นเช่นนั้นได้ทุกครั้งแล้ว ผู้ร้ายก็คงจะสงบลงได้

(๑) แสดงความใส่พระราชหฤทัยในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กรมไต่สวนคดีที่ทรงยกย่องชมเชย
ทรงตั้งเตือนเร่งรัด กรมไต่สวนคดีที่ทรงยกย่องชมเชย

ที่ ๕๑/๕๐๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยมีหนังสือมาที่กรมหมื่นสมตอมรพันธ์ ที่ ๒๐๐/๑๔๖๘๓ ลงวันที่ ๓๐ เดือนก่อน ว่าด้วยเรื่องมอญเฮอร์โด แลนายคุกฝรั่งเศสกับ

(๑)

ฝรั่งอีก ๖-๗ คนเกิดวิวาทกันที่ตำบลไฮเต็ล นายมัสตันนายยามได้ห้ามปรามเป็นการสงบกันไป ส่งสำเนาหนังสือเรื่องนั้นมาด้วยนั้น ได้ทราบแล้ว

(๒)

เรื่องนี้ ม, ชัคมินส์บอกก่อนแล้ว ได้เห็นในหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับข่าวจากกรมเมืองเห็นว่านายมัสตันได้ราชการแข็งแรงดี

(๑) ถนนเจริญกรุงตอนปากถนนสุรวงศ์

(๒) เจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกิจ (Rolyn Jacquemius) ชาวเบลเยียม

รับราชการเป็นที่ปรึกษาราชการทั่วไปในรัชกาลที่ ๕ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๒

ที่ ๕๒/๕๐๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ พฤศจิกายน รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนรเศรษฐ์

ด้วยเรื่องจดหมายมาที่กรมหมื่นสมมตอมรินทร์ ที่ ๒๐๑/๑๔๗๔๔ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ส่งสำเนาหนังสือต่างๆ ที่ได้มีส่วนเรื่องความนาย พัน อำแดงกลับ เมียนดีทาชตายแล้วได้ส่งความไปยังกระทรวงยุติธรรม แล้วนั้น ได้ทราบความแล้ว

การที่ได้ชำระได้ส่วนก็ได้ความชัดเจนอยู่แล้ว เห็นว่าความดุร้าย ฉกฉกจรรจนัก ได้เตือนไปยังกระทรวงยุติธรรมด้วยแล้ว

ที่ ๕๗/๕๔๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๒๑๐/๑๕๓๘๓ ลงวันวานนี้ ซึ่งมีมาที่กรมหมื่นสมมต ๆ ว่าเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ไทยจีนเกิดวิวาทกันที่ถนนตึกแถวหน้าวัดราชบูรณะ ผลตระเวนไปห้ามพวกจีนกลับต่อสู้ จับได้ไทยจีน ๔ คนส่งไปศาลโบริสภาเดให้ฟ้องแล้ว ผลตระเวนที่ต้องบาดเจ็บนั้นตายได้ทราบแล้ว

ซึ่งพวกจีนวิวาทกันแล้วบังอาจต่อสู้ผลตระเวนดังนี้ ถ้าไม่เอาตัวผู้ผิดมาลงโทษให้ได้ ก็จะมีความกำเริบต่อไป แต่ขอให้ระวังอย่าให้สู้มจับให้เลอะเทอะมากไป พวกจีนจะได้ความเดือดร้อนนัก

ที่ ๕๘/๕๖๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

(๑) (๒)

ด้วยวันนั้นฉันให้กรมหมื่นนเรศวรฤทธิกับประวิตรพาลูกไปดูละครมา กลับมาแจ้งว่าเมื่อลงโรงเล่น มีคนเอาก้อนอิฐขว้างเข้าไปในโรงหลายก้อน แลมีคนตัดไม้ ๒ แห่ง ชิกโพลิสไปจับกลับฟ้าเอามือโพลิส ประวิตรได้หมายโพลิสเข้าไปว่า ก็พูดรวม ๆ ว่าไม่ทราบว่าจะเล่นละคร ต้องเอาตำรวจออกยื่นรายจึงได้สงบไป

เห็นว่าความระยำของโพลิสเกินระยำยิ่งนักเสียแล้ว ไม่ได้รู้สึกความรับผิดรับชอบอันใดเลย ใครจะทำอะไรไม่บอกก็ไม่ว่าเช่นนี้ ประพฤติตัวเป็นตระลาการอย่างไทยไปหมด เห็นว่าเลียงหมายังจะรู้จักเห่า ดีกว่านายโพลิสตัวโพลิสอีก การเป็นเช่นนั้นถ้าไม่ลงโทษเสียบ้างแล้วก็ไม่เป็นบ้านเป็นเมืองแล้ว มันไปเล่นแห่งใดก็ไม่มีความ มาเล่นจนประตูปบ้านเจ้าเมืองแล้วยังเป็นไปเช่นนั้นได้ เสียเกียรติยศแผ่นดินนักขอให้ได้สวนในวันนี้ ให้ได้ฟังคำตัดสินในพຽງนี้ให้จงได้ ถ้าไม่ตลอดไปได้ จะต้องถอดเจ้าพนักงานผู้ใหญ่ในกรมกองตระเวนในพຽງนี้

- (๑) พระองค์เจ้าชายทองแถมถวัลยวงศ์ ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาสังวาลย์ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒
- (๒) พระองค์เจ้าชายประวิตรวัฒนินดม พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาชุ่ม ภายหลังเป็นกรมหลวงปราจิณกิติบดี สิ้นพระชนม์วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

ที่ ๖๐/๕๗๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือนำคำตัดสินส่งมานั้น มีความเสียหายที่เรอไม่เห็นเลยว่า โปลิสไม่รู้จักหน้าที่ของตัว ใช่แต่เรื่องนี้ เปนมากหนักหนาแล้ว ถ้าไม่กวดขันเพาะปลูกหัวใจคนให้เป็นเช่นนั้นได้ อย่าพึงหมายเลยว่โปลิสจะดีได้ในกาลครั้งใด

อนึ่งซึ่งยกความชั่วคนไทยทั้งชาติลงไปในคำตัดสินด้วยความประสงค์จะอุ้มนายหนุคนเดียวเท่านั้น เป็นการไม่สมควรเลย ใครได้รู้ได้ฟังก็เป็นไทยเราเอง ยังด่ากันเองจนเปนเช่นนั้น

อนึ่งการที่เข้าแบกหามว่าตัวเองไม่ได้จัดการให้ตลอดนั้น ถ้าการเล็กน้อยเช่นนั้น จะให้เสนาบดีต้องจัดการเองตลอดไปทุกสิ่ง ราชการก็มึ่มาก การก็คงจะเสียรำไป พระอนันตนรารักษ์ มีอำนาจพอที่จะจัดการได้แล้ว ควรจะให้พระอนันต์ ๆ มีอำนาจแลมีความคิดที่จะจัดการเช่นนั้น ไม่จำเป็นต้องเสนาบดีสั่งจึงจะจัดการได้

ข้อซึ่งสัญญาว่าจะระมัดระวังต่อไปนั้น เกือบจะไม่เชื่อเสียแล้ว เพราะหลายหนมาหนักกว่าหนัก เอาเดียดยอมเชื่อเสียคราวหนึ่ง

ที่ ๖๒/๕๕๑

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิไพอาสน์

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ขอแจ้งรายงานความประพฤติของโปลิศ ซึ่งไม่เป็นการอัครจริยอันใด แต่เกือบจะได้เล่นรถไฟไปบนคอกของโปลิศเมื่อมาถึงเหนือเชียงรากขึ้นมาหน่อยหนึ่ง เสี่ยงเปิดหลอดยาวแล้วหยุดรถ อะอะกันลูกขึ้นดูว่ามีเหตุอันใด จึงแลเห็นโปลิศนอนเอาหัวพาดรางยังไม่ตื่นจนเวลาที่คนทั้งปวงเห็นทั่วรถ ถ้าจะหาของประหลาดใส่มีวเข็มแล้ว โปลิศเมื่อเราก็ตีเข้ามีวเข็มได้ เวลานั้นบ่าย ๒ โมงสามส่วน ถ้ากลางคืนจะเป็นอย่างไร เขาว่าเป่นบ้อยที่เดียว

(๑) ในการเสด็จเปิดทางรถไฟสายกรุงเทพ ฯ-นครราชสีมา ซึ่งเสด็จถึงอยุธยาเป็นสุดทาง ขณะนั้นก็เสด็จกลับ จึงเกิดเรื่องนี้

ที่ ๖๓/๑๐๐๑

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเจ้าพระยาอภัยราชาแจ้งว่า มิสเตอร์อินนิลไปบอกว่าฉันจะใคร่ได้ฝรั่งเป็นนายโปลิศ เดียวนี้เพื่อนของเขาคนหนึ่งเป็นทหารอังกฤษในอินเดีย ได้มาอยู่ที่เมืองสิงคโปร์ ถ้าจะต้องการเรียกเห็นจะเรียกได้ แต่ต้องเป็นการเร็ว ด้วยเขาจะต้องกลับไปเข้าหมู่บ้านที่อินเดีย

เรื่องนี้ ตามความคิดเดิมที่ได้พูดกับเจ้าพระยาอภัยราชาคิดจะมี ๔ คน แต่ยังหาได้เรียกช่องทางใดไม่ บัดนี้มีตัวขึ้นคนหนึ่งเช่นนี้ เห็นว่าควรที่จะสืบสวนฟังดูเสียให้ตลอด ถ้าไม่เป็นการที่ควรรังเกียจอย่างใด จะเรียกไว้ก็ได้ ให้เธอพูดต่อฟังกับเจ้าพระยาอภัยราชาให้ตลอดไปเถิด

ที่ บค./๑๐๐๒

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ บค./๑๖๒๑๔ ลงวันที่ ๒๐ เดือนนี้ ตอบ
ชี้แจงมาเรื่องโปลิศนอนหลับบนทางรถไฟได้ทราบความแล้ว

อาการที่โปลิศซึ่งได้บอกไปนั้นขาดอยู่หน่อยหนึ่ง ทางร่มปีกไว้
ตรงศีรษะด้วย เมื่อเวลารถผ่านไปนั้นได้ถามชื่อเอง เห็นลูกขึ้นชั้นแล
คำนับเป็นปรกติ แต่เมื่อได้ทราบความว่าเจ็บจับไข้แล้วจึงเวียนศีรษะ
เช่นนั้น ก็เป็นที่สงสารมากไม่ควรจะเข้มนมันเลย ต้องขอกกล่าวเตือน
การที่หลวงอนุวัติฯ ไม่พิจารณาให้ด้ถ้วนว่าเจ็บจริงหรือไม่ก่อนที่จะเข้มน
ถ้าเจ็บจริงแล้วก็น่ากลัวจะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต อันที่แท้ความผิดตก
อยู่แก่นายฝ่ายเดียว ขอให้ด้สวนดูให้ด้แน่นอน ถ้าทำโทษโดยไม่
พิจารณาเหตุผลเช่นนั้น จะต้องมีข้อบังคับไว้ให้เป็นแบบอย่าง จะเป็น
การร้ายกาจขึ้นแลทำให้หาโปลิศยากด้วย ซึ่งหลวงอนุวัติฯ ปรบร้อน
ทำโทษนั้น เพราะเขาก็ได้เห็นเอง แลฉันด้ด้ต่อว่าเวลาเมื่อลงจากรถไฟ

ด้วย แต่หนังสือที่มีถึงเรานั้น ฉันได้ร่างในรถไฟในขณะที่เมื่อรถผ่านโปลิศ
คนนั้นมาแล้ว อยากจะทราบต่อไปว่าโปลิศคนนั้นเป็นอย่างไรต่อไป เมื่อ
ถูกเขียนแล้ว มีความสงสารอยู่

ฉัตรทิพย์

สำนักหอสมุด

ที่ ๖๕/๑๐๕๗

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

วันที่ ๑ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ขอจดหมายที่ ๖๓/๑๓๐๒๐ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ตอบเรื่อง
 พลดระเวนที่นอนหลับบนทางรถไฟ ได้ส่วนอาการที่แก้วว่าป่วยแข็งแรงมา
 นั้น ได้ทราบแล้ว ที่ได้ความว่านายหม่องไม่ได้ป่วยจริง ก็เป็นพื้นความ
 สงสัยไปแล้ว ขอเตือนไว้หน่อยหนึ่งว่า เธอก็คือ หลวงอนุมัติกิติ์ อย่าได้
 ถือว่าเป็นการสำคัญเป็นการพิเศษเฉพาะแต่เวลาเสด็จ ขอให้ถือว่าเป็น
 การสำคัญแลเป็นการพิเศษทุกเวลาในหน้าที่ราชการทั้งปวง

ที่ ๗๖/๑๑๓๔

พระที่นั่ง ไอศวรรย์ทิพยอาสน์

วันที่ ๑๔ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องมีหนังสือที่ ๗๖/๑๗๘๑๕ ลงวันที่ ๑๑ เดือนนี้ มาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ เรื่องนายฟ้ากับพวกมาวิวาทยิงกับพวกนายนวมที่เกี่ยวข้องอยู่ในนาท้องทุ่งหลวงตำบลลำหิน พวกนายนวมตายคนหนึ่ง บัวยบาดแผล ๒ คน กับพลตระเวนถูกพวกนายฟ้ายิง บัวยบาดแผล

(๑)

๒ คน และมองสิเออร์ฮาดูวินจดหมายถึงเธอแลมาหาเธอกับมองสิเออร์

(๒)

เดอพรานซ์ ว่า กองตระเวนกับนายนวมเป็นพวกเดียวกัน ยิ่งพวกมะหะหมัดบิลาลพวกนายฟ้าตายคนหนึ่ง บัวยบาดแผล ๒ คน เธอจะให้พระยาอินทราธิบดีสี่ทราครองเมือง ไปไต่สวน ฝ่ายฝรั่งเศสจะให้คนไปด้วยนั้น ได้ทราบแล้ว ที่เธอคิดให้ไปไต่สวนถึงที่เอาความจริงดังนี้ ก็ถูกอยู่ จะคอยฟังต่อไป แต่เรื่องนั้นมันไม่มีที่สุด

(๑) กงสุลฝรั่งเศส

(๒) ราชทูตฝรั่งเศส

ที่ ๗๘/๑๑๖๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับรายงานลงวันวานนี้ เรื่องเงินวางตั้งวิวาทกันที่ถนน
เจริญกรุง ใกล้สะพานวัดมหาพฤฒารามนั้น ได้ทราบแล้ว

เห็นว่าความฉกรรจ์รุนแรงมากอยู่ ให้เร่งไต่สวนให้แข็งแรงโดย
เร็ว จะคอยฟังต่อไป

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ที่ ๘๖/๑๒๓๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์

เรื่องจดหมายที่ ๘๓/๑๕๓๓๔ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ เป็นรายงานเรื่อง
เงินกวางตั้งทำร้ายที่บ้านจีนโป่ง ต่อเนื่องกับรายงานฉบับก่อนนั้น ได้
ทราบแล้ว

ตั้งแต่ได้รับหนังสือนี้ แล้วได้รับรายงานกระทรวงยุติธรรมขึ้น
๒ ฉบับ ฉบับหลังว่าเบิกได้ตัวจำเลยไปชำระจำเวลาไป ได้มีหนังสือไป
ให้เธอทราบแล้ว ขอให้จัดการให้เรียบร้อย

ที่ ๕๗/๑๓๔๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๑๒/๒๑๒๔๕ ลงวันที่ ๒๘ เดือนนี้ ว่าด้วย
เงินกวางตั้งปล้นโรงเงินบุรีรมสพานยศเส ว่าได้สืบจับเงินคนร้ายได้ ๒ คน
แลเจ้าพนักงานกองไตสวนจะได้สืบจับพรรคพวกต่อไปอีกนั้น ได้ทราบ
แล้ว

เรื่องนี้ ขออย่าให้ความไปค้างช้อยู่ที่กองไตสวนในอันใช้เหตุ

อินทวิกรม

ที่ ๑๐๖/๑๕๑๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

(๑)

ด้วยกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา มีหนังสือมาว่าด้วยมีผู้ร้ายตั้งชิงแลฆ่าฟันกันตายเกิดขึ้นตามทางรถไฟนครราชสีมา คือในดงแลปากช่อง หมวกเหล็ก ปล้นคนจำพวกราชการหลายครั้ง แลที่ปากดงก็มีผู้ร้ายลอบทำอันตรายผู้ไปมาเนือง ๆ ซึ่งว่าได้บอกไปให้เชอทราบแล้วนั้น

ตามเรื่องราวที่เป่นมาแล้วหลายครั้งดังนี้ เห็นว่าการป้องกันรักษาไม่พอ การรถไฟก็เป่นการสำคัญอยู่ ถ้าหากว่าเกิดเหตุเช่นนี้บ่อย ๆ ก็เห็นจะเสียการเกิดเหตุสำคัญใหญ่ขึ้น จะจัดการป้องกันอย่างไรให้เป่นที่มั่นคงก็ให้เร่งจัดเสีย อนึ่งพลตระเวนจำจะต้องติดต่อกันกับอำเภอกำนันให้ได้ ถ้ายังต่างคนต่างทำไม่เอาใสรยกันแลกันได้ การติดตามโจรผู้ร้ายก็คงเป่นความลำบาก การทำทางรถไฟก็มีแต่จะต้องไกลออกไปทุกที ถ้าไม่จัดการให้ตกลงกันกับกระทรวงมหาดไทยอย่างใดด้วยเห็นจะรักษาการไม่ตลอดไปได้ ให้เชอปรึกษากรมหมื่นดำรงราชานุภาพ หาทางที่จะรักษาให้แข็งแรงต่อไป

- (๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา (พระองค์เจ้าชายโสณบัณฑิต) ประสูติวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมุจ ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดา (วาด) ที่หัววรจันทน์ ในรัชกาลที่ ๕ สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

ที่ ๑๑๐/๑๖๑๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๔ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมหลวงเทเวศวงศ์ฯ ส่งหนังสือมิสเตอร์อาเซอร์ว่าด้วย

(๑)

เรื่องที่จะจ้างออฟฟิศเซอร์โพลิศเมืองพะม่า คอนเวนแมนต์อินเดียแนะนำมา ๓ คน มีรายชื่อแลจำนวนเงินเดือนแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยนั้นแล้ว

อยากทราบความคิดเห็นว่าจะต้องการคนเดียวหรือ ๒ คน เพราะฉันเห็นว่าน่าที่เป็น ๒ อยู่ คือ การที่จะบังคับโพลิศในบางกอกคนหนึ่ง โพลิศกองกลางสำหรับหัวเมืองในมณฑลกรุงเทพฯ จะต้องการฝรั่งหรือไม่ ถ้าจะต้องการผู้ใดขอให้เลือกบอกมาให้ทราบด้วยจะได้สั่งให้ว่ากล่าวจ้างให้ตกลงกัน

(๑) รัฐบาล

ที่ ๑๑๓/๑๖๒๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๖ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๑๒๓/๒๓๓๖๐ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้ มาว่า ด้วยเรื่องกับต้นการตอง ส่งสำเนาหนังสือซึ่งเขาขานแทนสัญญามาให้ดู ด้วยนั้น ได้ทราบความแล้ว

ในข้อซึ่งกับต้นการตองจะให้กำหนดข้อ ๑ ว่าผู้ที่จะมารับเปลี่ยน
(๑)
จะเป็นคนที่ชำนาญนั้น เชื่อได้ว่าจะเป็นเช่นนั้น ด้วยมีสเตอร์ยรรดินซึ่ง
คอเวอนแมนอินเดียให้ชมนั้น เป็นคนที่ได้รับราชการมาแล้วถึง ๑๕ ปี
ได้รักษาการอยู่ที่เมืองผาปูน มีอำนาจตลอดเข้ามาถึงหัวเมืองลาวเฉียง
ของเราด้วย อีก ๒ คนรองลงมานั้นก็เป็นคนที่ได้รับราชการนับด้วย ๑๐ ปี
ข้อ ๒ เวลาสิ้นสัญญามีสเตอร์การตองในเดือนมิถุนายนนั้น ถ้าได้
เรียกในเร็ว ๆ นี้ก็เกือบจะมาทัน แต่นั่นสงสัยอยู่บ้างว่าเขาจะขอคัดผ่อน
ปลดเปลื้องหน้าที่ข้างฝ่ายโน้นก่อนบ้างหรือไม่ อย่างไรไม่รู้แน่ แต่การที่
จะอนุญาตให้จ้างนั้นเมื่อได้รับหนังสือตอบเธอเมื่อใด ก็จะได้อนุญาตให้
กรมหลวงจ่างที่เดียว ถ้าอยากจะทราบว่าเขาจะมาเมื่อใดให้ถามดูด้วย
ก็จะได้

(๑) เจ้ากรมกองตระเวนที่เป็นฝรั่งคนแรก

ข้อซึ่งกรมรถไฟเรียกกับต้นการตงไปทำการแทนมิสเตอร์เก็สนั้น
ฉันก็ได้ทราบแล้ว เป็นเพราะการไขว้กันไป ข้างฝ่ายกรมรถไฟไม่รู้ว่าจะ
เอาเป็นนายโปลิศ จึงได้ไปเรียกหาเพื่อจะให้ทำการแทนผู้ซึ่งได้ทำการ
แทนมิสเตอร์เก็สชั่วคราวหนึ่ง เข้าใจว่ามิสเตอร์เก็สกลับมาเขากงจะรับ

(๒)
ตำแหน่งเดิมของเขา การอันนี้กรมพิทย์ ๆ จะทราบหรือไม่ก็ไม่ได้พูดกัน
เพราะฉันทราบเรื่องจากเจ้าพระยาอภัยราชา ถ้าอยากจะทราบก็ให้ถาม
กรมหมื่นพิทย์ ๆ ดู

ข้อความในหนังสือต่างสัญญา ข้อที่หมาย ก.ข.ค. ซึ่งเธอไม่
ชัดขวางแล้วนั้น ในข้อที่หมาย ก. ฉันเข้าใจว่าข้อนั้นเป็นคำผูกพันซึ่งถึง
ที่ว่าอยู่แต่ในใต้บังคับเสนาบดีด้วย ขอให้เติมข้อความลงเพื่อไว้ว่า ถ้า

(๓)
หากเราได้ตั้งปริเฟกต์สำหรับบางออกเขาจะต้องอยู่ในบังคับผู้นั้นด้วย

ข้อที่หมาย ง. ได้อนุญาตให้เธอเรียกคนตามซึ่งว่าจะตั้งหลวงสุนทร
ไปเรียกนั้นแล้ว ที่จะขอตั้งเรียกคนทำบาญชีไว้วันนั้น ก็ให้ชี้แจงกันให้เข้าใจ

ข้อที่หมาย จ. ซึ่งจะให้หาคนรู้ภาษาอังกฤษให้ไปแปลถ่ามนั้น ขอ
ให้ระบุนานักตัวไม่ออก เรื่องพาหนะเห็นว่าจะต้องให้ เพราะที่เขารับจ้าง
ทำการอยู่ในกระลาโหมเดิมเปนแต่ทำอยู่กับที่มีหลักแหล่งก็ได้อยู่เท่านั้น
แล้ว จะย้ายมาใช้การวังเต็นเช่นนี้ก็เหมือนเหมือนเพิ่มเงินเดือนขึ้นให้อีก
หน่อยหนึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องติดไปถึงผู้ที่จะมาทำการใหม่

(๒) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

(๓) Prefect พ่อมาในรัชกาลที่ ๖ ตรงกับคำว่าสมุหนครบาล

ในข้อที่หมาย จ. ถ้าเขาต้องทำการเกินที่ได้สัญญาไว้กับกระทรวง
พระกระลาโหมก็จะต้องให้เงินเดือนเท่าเก่า แต่เบิกในกระทรวงเมือง
ก็คงไม่แพงกว่าคนที่จ้างใหม่

ข้อซึ่งเธอจะกำหนดเขตรอำนาจแห่งกับต้นการตองแต่เพียงไปลิส
ชั้นในนั้นเป็นการถูกต้องชอบแล้ว ให้ตอบหนังสือแลออกประกาศไปเถิด

สมิท

ที่ ๑๑๔/๑๖๒๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๖ มีนาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรขอจดหมายที่ ๑๒๗/๒๓๕๗๘ ลงวันวานนี้ มาว่าด้วยเรื่อง
จะจ้างคนยุโรปเข้ามารับราชการ ๒ คนนั้น เห็นว่าควรจะให้หลวงสุนทร-

(๑)

โกษาซึ่งจะออกไปจัดการรับรองครั้งนี้ เลือคนคนที่เคยการในเมือง
สิงคโปร์หรือเกาะหมากนั้นด้วย กับขออนุญาตเงินงบประมาณ ศก ๑๑๖
สำหรับคน ๒ คนนี้เดือนละ ๖๐๐ บาทนี้

ตามข้อความที่ว่านี้ ฉนั้นอนุญาต แต่ขอให้ระวังการที่จะเรียกคนจร

(๒)

โดยรวดเร็วเช่นนี้ มักจะไม่ใคร่ได้ตรวจหนังสือสำหรับตัว เสด็จมอ
นางที่ก็ไปโดนคนที่เขาจนจะโล้อยู่แล้ว แต่อย่างไร ๆ ก็ดี ขอให้กำหนด
จ้างแต่ปีเดียวก่อน เมื่อไม่พอใจจะได้กลับตัวทัน ถ้าให้ส่งเสด็จมอ
เข้ามาดูเสียก่อนจะดี

(๑) พระยาประติพัทธภูบาล (กอกุ์เหล ฌ ระนอง)

(๒) หลักรฐานรับรอง (Testimony)

ที่ ๑๑๖/๑๖๕๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ มีนาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายเลขที่ ๑๒๘/๒๓๖๗๖ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ตอบเรื่องที่
จะเรียกนายโปสิศเมืองพะม่าเข้ามารับราชการนั้น ได้ทราบแล้ว เห็นว่า
ควรเรียกคนเดี๋ยวก่อน ได้ส่งกรมหลวงเทวะวงศัวโรประการให้เรียกแต่
มิสเตอร์ยารดินั้นแล้ว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ที่ ๑๑๗/๑๖๘๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ มีนาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรวัฑฒัน

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๑๒๕/๒๓๓๓๓๕ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ เรื่อง นายวิสูตรมณฑะยธื่อเชกปลอมไปเรียกเงินคลังจากฮ่องกง เชียงไฮ้แบงก์ ซึ่งผู้จัดการแบงก์มากฎหมายตราสิน แลเธอได้สอบสวนเหตุอันเกิดขึ้น นั้น ได้ทราบความแล้ว

ซึ่งเธอเอาใจใส่เอื้อเพื่อต่อความอันเกี่ยวข้อด้วยผลประโยชน์แผ่นดินโดยรอบคอบ ไม่ถือว่าเป็นการในกระทรวง หรือไม่ใช่ในกระทรวงดังนี้ เป็นการชอบยิ่งนัก

ที่ ๑๒๕/๑๘๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๕๒/๒๕๑๑๔ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ ว่าด้วย นายฟักับพรรคพวกพามองสีเออร์ตาเบลลิฟออกไปตั้งทำร้ายต่อราษฎร ที่ ตำบลทุ่งกุ้ เรือมีความเห็นแข็งแรงในการที่จะระงับเหตุเรื่องนี้ แลจะหารือ

(๑)

กับระพี ฯ แลกรมหลวงเทวะวงศ์ ฯ เพื่อได้ช่วยกันจัดการด้วยนั้นแล้ว

ที่คิดจะปรึกษากันก่อนนั้น ถูกต้องแล้ว

- (๑) พระองค์เจ้าชายพีพัฒน์ศักดิ์ ภายหลังเป็นกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระราชโอรส องค์ที่ ๑๔ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ในเจ้าจอมมารคาลับ ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ ตรงกับวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีจอ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

พระราชเสาวนีย์

ที่ ๑๕/๖๐๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

(๑)

วันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๖

ทูล กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายส่งความเห็นในเรื่องที่จะจัดการพลตระเวนมานั้น ได้ตรวจดูตลอดแล้วเห็นว่าข้ออื่น ๆ นั้นอนุญาตได้ แต่ข้อที่จะจ้างแขกซีกมาเป่นกองตระเวน ๒๐๐ คนนั้น เห็นว่าจะเป็นการลำบาก เพราะพูดไม่รู้ภาษากัน จะต้องจัดการเป็น ๒ แพนก ควรจัดให้คนไทยเป่นกองตระเวนพวกเดียว เว้นไว้แต่เมื่อมีการจำเป็นที่ควรจะจ้างมาใช้บ้างตามที่เสนาบดีกระทรวงนครบาลจะเห็นสมควรแล้ว จึงให้จ้างมาได้ ข้ออื่นนั้นให้ทรงจัดการไปตามความเห็นเถิด

(๒)

เสาวภาพ้อ๖ กวี

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๐

(๒) ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้ทรงสำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์เวลาเสด็จประพาสยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ครั้นถึงรัชกาลที่ ๖ เสด็จประพาสไซไซ เป็นสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง ประสูติเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๖ สวรรคต เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

๑๑๓

พระราชเสาวนีย์

ที่ ๓๔/๘๓๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖

มุล กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์มีหนังสือมาว่า ท่านส่งงบประมาณมาขออนุญาตเบิกเงินเพิ่มเติมในการจัดตั้งพลตระเวนใหม่ ระหว่างคลองรังสิตตั้งแต่เดือนนี้ไปจนถึง สก ๑๑๖ รวมเงิน ๓๑๔๘ บาท แต่เจ้าฟ้ากรมขุนนริศร์ ฯ ได้ชี้แจงความเห็นของบริษัทชุดคลองในการที่จะตั้งพลตระเวนมาด้วย ได้คัดค้านมาส่งมาถวายด้วยแล้ว เพื่อจะได้ทรงพระดำริห์ต่อไป

เสาวนีย์

- (๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้บัญชาการกรมมณฑลนาธิการ (พระองค์เจ้าชายจิตรเจริญ พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระองค์เจ้าพรหมราช ประสูติวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐)

๑๑๘

พระราชเสาวนีย์

ที่ ๓๕/๘๓๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖

ทูล กรมหมื่นนครสวรรค์

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๒๓๑/๑๑๔๔๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือน
เรื่องจัดการกองตระเวน มาขออนุญาตให้เจ้าพนักงานผู้ใหญ่เข้ารับตำ
แหน่งต่าง ๆ คือ มีสเตอร์ยาร์ดิง เป็นอธิบดี ๑ รองอธิบดี ๒ นาย พระยา
ราชรองเมือง ๑ มีสเตอร์เบนส์ ๑ เจ้ากรมแขวง ๓ นาย มีสเตอร์กินเนอ ๑
มีสเตอร์แมน ๑ หม่อมเจ้าสว่างาม ๑ ปลัดกรม ๔ นาย หลวงจรณินฤ
เบศร์ ๑ หลวงนราภิพัลขันธุ์ ๑ มีสเตอร์คอมเบอร์ ๑ มีสเตอร์ฮาดเนล ๑
สารวัดใหญ่ ๕ นาย หลวงวิสูตรบริหาร ๑ หลวงธุรการกำจัด ๑ หลวง
อนุมติมนุกิจ ๑ หลวงบุรีรัฐพิจารณ์ ๑ มีสเตอร์เฮิน ๑ กับว่าส่วนเงินเดือน
ได้ทรงคิดก่อนนั้นไม่ให้เกินกว่าที่ได้อนุญาตไว้ หม่อมฉันอนุญาตให้ผู้
ซึ่งมีชื่อทูลนี้เข้ารับตำแหน่งแลเงินเดือนตามอัตราที่ทรงกะมานั้น

เสาวภาพอลศรี

ที่ ๔๕/๕๖๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา นำส่งรายงานอิน-
ซิเนียรถไฟแขวงหินลับ เรื่องผู้ร้ายปล้นชิงคนตายในแขวงนั้น แล้วได้
บอกไปที่เธอแล้วนั้น

ผู้ร้ายรายนี้เห็นเป็นความฉกรรจ์อยู่ ได้ทราบสาเหตุที่เกิดขึ้นดังที่
เป็นนั้น โปลิสมักจะกล่าวว่าเป็นคนกุลัที่ทำการนั้นเอง ถ้าหากเป็นความ
จริงดังนั้น ก็เป็นเหตุที่ไม่ควรจะกล่าว เพราะเจ้าพนักงานรถไฟไม่มี
อำนาจอันใดที่จะรักษาโจรผู้ร้าย ต้องกวาดขันนำที่โปลิศให้แข็งแรงขึ้นอีก

ที่ ๒๖/๕๒๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๙๗

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๑๓๐/๖๑๕๖ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคมนี้ มาว่า ด้วยเรื่องขี้ม นายกองตระเวนรัฐบาลเมืองอินเดียมารับราชการในกองตระเวนกรุงเทพ ฯ ๕ นาย ว่าราชทูตอังกฤษส่งรายชื่อมาให้เลือก ๆ ได้ ๕ นายตามที่ขอแล้วแล้วว่าเงินเดือนที่จะให้แก่คนจำพวกนี้มีในงบประมาณแล้ว แต่ค่าโดยสานควรเอาเงินเดือนนายกองตระเวนที่เหลืออยู่เฉลี่ยมาใช้ค่าโดยสาน ถ้าเห็นชอบด้วยจะได้เรียกเข้ามารับราชการต่อไปนั้น ได้ทราบแล้ว เห็นว่าตามที่เขื่อนั้น ก็เป็นอันจ้างได้ แต่กำหนดเขตร์กรุงเทพ ฯ นั้น ไม่ทราบว่าหมายความว่าอย่างไร ถ้าหัวเมืองแขวงจังหวัดนับเป็นนอกกรุง ก็น่าที่จะต้องม้เดินทาง ถ้าแขวงจังหวัดที่ไปมาได้ในวันเดี๋ยวดังนี้ เป็นในกรุง ด้วยแล้วก็เป้นอันไม่ต้องม้เดินทางอยู่เอง

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๑

ที่ ๒๓/๒๔๓๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๒ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัยแจ้งความว่า นายอากรบ่อนเบี้ย ตำบลตลาดพลูยื่นเรื่องรวมขอลดเงินอากร เพราะอ้างว่าพลตระเวนไม่ให้เล่นงิ้ว ได้ถามเธอไปเธอส่งความเห็นมิศเตอร์ยารดินมาว่าจะต้องเพิ่มพลตระเวนขึ้นเงินอีก สำหรับบ่อนเบี้ยทั่วไปนั้น เรื่องนี้ได้หารือกับเธอแลกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย เธอเห็นว่าควรเพิ่มแต่เฉพาะที่บ่อนตลาดพลู เพราะเป็นที่มักวิวาทแลเป็นที่ไกลตามตัวพลตระเวนช่วยกันไม่ทัน ควรให้มีพลตระเวนเดิมขึ้นอีก ๑๑ คน รวมกับที่มีอยู่เดิมเป็น ๑๕ คน งดกนที่นายอากรออกเงินจ้างเอง ๔ คนเสีย แลเธอจะแก้ไขใช้เงินในงบประมาณไม่ต้องขึ้นเงินใหม่นั้น ถิ่นเห็นชอบด้วยแล้ว ให้ทำตามที่ว่านี้เถิด

- (๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย บรมดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลัง (พระองค์เจ้าชาย ไชยต้นตมมงคล พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ ในเจ้าจอมมารดา ท่วง)

ที่ ๖/๑๗๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๙๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๕๒/๒๑๒๖ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ว่า ได้รับรายงานกองตระเวนว่า มีผู้ร้ายปล้นกระบือในทุ่งหลวงตามไปได้ กระบือกลางที่โรจนานายกาขาวแขกในบังคับฮอลันดา เธอให้ขอหมายจับจากกงสุลมาได้ส่วนแล้วให้สืบชาติแลกำเนิดได้ความว่า เป็นลูกแขกในบังคับสยามเกิดในแขวงกรุงเทพ ฯ อีกเรื่องหนึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านตามกระบือที่ผู้ร้ายปล้นมาพบที่โรจนานายกาแดงแขก ๆ นายกาขาว ออกต่อสู้ให้เกาะตัวมาถามแล้ว เธอเห็นว่าเป็นผู้ร้ายทั้ง ๒ คน แต่นายกาขาวสืบได้ความเป็นหลักฐานจึงให้เกาะตัวส่งศาลได้ส่วน แลออกไปที่กระทรวงว่าการต่างประเทศด้วยนั้น ได้ทราบความแล้ว เห็นว่า เรื่องนายกาขาวแต่ก่อนเรารับว่าเป็นคนในบังคับฮอลันดา เมื่อรู้ว่าไม่ใช่ควรจะบอกเล่าฟ้องร้องกงสุลก่อนที่เขาต่อว่ามา

ที่ ๔๓/๘๑๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

(๑)

ด้วยเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ จดหมายส่งคำให้การที่ได้ไต่สวนเรื่อง
 พลดระเวนจับพระครูธรรมถิตวิงษ์คีรีเขตร์ สงสัยว่าเป็นปราชิกมา ได้พิ
 เคารพเห็นดูเห็นว่าไม่มีมลทินอันใดในพระครูธรรมถิตวิงษ์คีรีเขตร์ แลพ
 ดระเวนที่ไปจับก็ไม่ได้ตรวจสถานที่ให้ถ้วนถี่ เมื่อจับพระครูธรรมถิตวิงษ์
 คีรีเขตร์มาแล้ว ยังบังอาจหมิ่นประมาทเงอไม่จะตี มีความผิด ให้เ
 ลงโทษพลดระเวนตามสมควรแก่โทษ แลให้ไปขอสมานพระครูธรรม
 ถิตวิงษ์คีรีเขตร์ด้วยอีกชั้นหนึ่ง

(๑) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ที่ ๔๖/๘๖๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยกรมหลวงเทเวศวงศ์วโรประการ มีหนังสือนำส่งสำเนาหนังสือ
ชาเขตาแฟ ฝรั่งเศส แลสำเนาหนังสือต่าง ๆ เรื่องโปลิศวิาทกับลูกจ้าง

(๑)
ของห้างโลบั้นเล็ง แลว่าได้มีหนังสือบอกไปให้เธอได้สวนแล้วนั้น

พิเคราะห์ดูหนังสือของนายโปลิศนี้มีไปก็ดูเหมือนไม่มีใครรู้สึกรว่า
ตัวเป็นโปลิศไทยจริง นั้นได้เคยออกรำคาญมาแต่ก่อน แต่เธอได้พูดอยู่
ว่านายโปลิศมีอำนาจจะลงโทษได้แต่ตัดเงินเดือนหรือโทษเล็กน้อย ยิ่ง

(๒)
กว่านั้นต้องส่งศาล แต่โปลิศแขกจกนี้เห็นหาเป็นเช่นนั้นไม่ ได้เห็นใน
หนังสือพิมพ์หลายครั้ง โทษปรับสี่ห้าบาทก็ลงพิมพ์ ปรากฏว่ากงซุล
อังกฤษได้ตัดสินทั้งสิ้น แลไม่ได้ปรากฏว่าตัดสินลงโทษแขกในบังคับ
อังกฤษเป็นตัดสินลงโทษโปลิศของเราซึ่งเป็นคนชาติแขก นั้นเห็นว่าถ้าไม่
ทำความเข้าใจกันเสียให้ชัดเจนอย่างหนึ่งอย่างใด ก็คงจะเป็นความลำบาก
เกิดขึ้นเนื่องนิตย์ ไม่แต่คนต่างประเทศอื่น ๆ คนไทยที่มีใจรักบ้านเมือง

(๑) เป็นห้างของกนในบังคับฝรั่งเศส ทางสถานทูตฝรั่งเศสจึงสอดแทรก

(๒) สมัยหนึ่งทางราชการได้จ้างแขกจกเป็นโปลิศ

แลหาดีก็มีความเดือดร้อนรำคาญใจ เช่นฉันได้เคยรำคาญมาแล้ว ถ้าจะ
ทำความตกลงกันอย่างไรไม่ได้ก็เห็นว่าเป็นการจำเป็นที่เราจะใช้แขก
เหล่านี้เป็นโปลิศไม่ได้ เว้นไว้แต่จำเป็นที่จะต้องใช้ก็ต้องให้น้อยที่สุด
อยากทราบว่ามีจำนวนเดี่ยวนั้นมีมากน้อยเท่าใด ขอให้เร่งรีบแก้ไขการ
เรื่องนทางที่เป่นมาแล้วแต่ที่จะเป็นต่อไปภายหน้า

ฉัตรวิภา

ที่ ๕๐/๕๕๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยตามข้อความในจดหมายเลขที่ ๑๘๐/๑๒๕๗๑ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ ตอบชี้แจงเรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนสยาม แลส่งร่างคำสั่งที่จะจัดการเรื่องพลตระเวนแขกมาด้วยนั้น ได้ตรวจดูแล้ว

ตามความคิดเห็นเชอที่ว่านั้น ก็ดีดออก แต่ในคำสั่งข้อ ๖ ที่กำหนด (๑)
พลตระเวนแขกให้มีจำนวนเพียง ๑/๔ นั้น เข้าใจว่าเป็นเงาะสะเดชั้น
หนึ่ง ๆ หารือ ๑/๔ ในจำนวนพลตระเวนทั้งหมดไม่

(๑) สถานที่ร่าง

ที่ ๕๑/๑๐๖๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ตามที่ได้ส่งไปเมื่อเดือนกันยายน ร, ศก ๑๑๗ นี้ ให้เจ้าฟ้ากรมขุน-

(๑)

นริศรานุวัตวิงศ์ จัดกองทหารช่วยพลตระเวนรักษาป้องกันผู้ร้าย ใน
บริเวณตั้งแต่คลองหลอดจนถึงปากคลองตลาด ซึ่งเป็นเขตพระบรม
มหาราชวังเป็นการชั่วคราวนั้น

เห็นว่า การที่สงบเรียบร้อยตลอดมา ควรจะถอนทหารได้ จึงได้
สั่งให้เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัตวิงศ์ถอนทหารแล้ว ให้เธอจัดพลตระเวน
รักษาการป้องกันให้เต็มตามหน้าที่อย่างแต่ก่อนตั้งแต่บัดนี้ไป เมื่อมี
ราชการอันใดเกี่ยวข้องกับกรมยุทธนาธิการ ที่จะให้ช่วยสืบสวนการงาน
อย่างไรก็ให้พุดจាកัน หวังต่อความเรียบร้อยเป็นประมาทด้วยกันทั้ง
๒ ฝ่าย

(๑) สมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนนริศฯ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ในขณะที่เมื่อ
มีพระราชหัตถ์เลขานี้

ที่ ๕/๒๕๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือกรมหลวงเทเวศร์วงศ์โรประการว่า ราชทูตเยอรมันมีหนังสือมาว่า วันที่ ๒๑ พฤษภาคม เวลาประมาณ ๒ ทุ่ม มีสเตอร์รูปีเลน คนในบังคับเดินมาที่ถนนนำศาลยุติธรรมมีกนร้ายเอาไม้ตีลูกศิระะแตกแล้วฉวยเอาหมวกไป มีสเตอร์รูปีเลนได้ไปบอกแก่มีสเตอร์ยารดินให้ช่วยสืบจับผู้ร้ายแล้ว แลกรมหลวงเทเวศร์วงศ์ก็ได้บอกไปที่เธอแล้ว

เห็นว่าการก็ล่วงมาหลายวันแล้ว มีสเตอร์ยารดินสืบสวนได้ความประการใดบ้างหรือไม่ การที่มาเป็นขึ้นดังนี้เป็นการที่น่าาน ๆ จะมี ควรจะสืบสวนให้แข็งแรงจะเปนเยี่ยงอย่างไรภายหน้าด้วย

ที่ ๔๐/๒๖๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๔๑/๕๓๐๕ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ มีมาที่ กรมหมื่นสมมตอมรินทร์ เป็นรายงานเรื่องพวกจีนกวางตุ้งทำร้ายจีนฮุย แลเอาปืนยิงพลตระเวน ได้ตัวฮุยจีนไว ผู้ร้ายรายนี้มาตามให้การ ปฏิเสธไม่รับ ได้นำตัวส่งให้ศาลพิจารณาไต่สวนแล้วนั้น ได้ทราบแล้ว เรื่องนี้ ต้องให้กองตระเวนช่วยศาลให้แข็งแรงจึงจะตลอดไปได้

ที่ ๔๔/๘๓๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๑๗๖/๑๐๓๓๑ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ส่ง
สำเนาหนังสือเรื่องนายดัดอำแดงทิมหาว่า นายเหลืมนบุตรโตะหะยี่ซอฆ่า
หนูพลับหนูยั่วตายนั้น ได้ตรวจดูตลอดแล้ว

ซึ่งเชอตรวจตราโดยถ้วนถี่ ในการที่จะทำแลปลูกษาเสนาบดีซึ่งมี
หน้าที่เกี่ยวข้องให้ตลอดตั้งนี้ เปนการชอบแล้ว

ที่ ๔/๑๒๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ (๑)

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเจ้าพระยาภาสกรวงษ์มีหนังสือมาว่า มีผู้ร้ายลักคัตศิลาอ่อน
ที่ปูเฉลียงรอบพระอุโบสถวัดราชโอรสไปหลายครั้ง ครั้นเมื่อวันที่ ๕ เดือน
นี้ ผู้ร้ายเอาเรือมาขนศิลา พระสงฆ์แฉะศิษย์ได้ช่วยกันจับผู้ร้ายได้คนหนึ่ง
ชื่อนายจันทัง ได้นำตัวส่งโรงพักพลตระเวนแล้ว แล้วที่วัดราชโอรส
เดี๋ยวนี้มีผู้ร้ายชุกชุม ในการเรื่องนี้ให้เรอเร่งได้สวนเอาพวกผู้ร้ายต่อไป
อีก และศิลาที่คัตไปนั้นควรจะจำได้ เพราะศิลาเก่าขัดเรียบร้อย ให้
สวนดูให้ได้ศิลาถิ่น แลเบงที่จะได้ตัวผู้ร้ายด้วย

ส่วนการที่บอกรักษาผู้ร้ายแถบนั้น เดี่ยวนี้จัดการอย่างไร ขอ
ให้แจ้งความมาให้ทราบ

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๒

ที่ ๑๒/๒๑๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๗ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยพระยาบริรักษ์ราชา ทำหนังสือมายื่นต่อฉันฉบับหนึ่งว่า เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม นายเชอบุตรปลัดกรมเป่ามาเที่ยวเกาะกะชกต่อพระสงฆ์แลตบหญิงมีชื่อ ครั้นพระยาบริรักษ์ห้ามปรามนายเชอกลับกล่าวคำหาบช้าแลชกต่อพระยาบริรักษ์ ๆ ด้วย เห็นว่าการที่เกิดขึ้นนี้ถึงว่าเป็นในเขตวังแลไม่ใช่หน้าที่ไปลิศรัทธาก็จริง แต่ที่เหล่านั้นยังไม่ได้รับการเป็นวัง ก็อยู่ในน้ำที่กองตระเวน ความก็เป็นชั้นความศาลโบริสภ แต่จะจัดการอย่างไร ให้เป็นที่คนเกาะกะชกเดือดร้อน ขอให้เชอคิดอ่านจัดการด้วย ได้ส่งหนังสือพระยาบริรักษ์ ๆ มาให้เธอด้วยแล้ว

ที่ ๑๘/๒๕๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๔ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยตามความในหนังสือเลขที่ ๖/๒๗๓๖ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้
ตอบมาว่าด้วยเรื่องได้จัดพลตระเวนรักษาการในบริเวณสวนดุสิต แลให้
สืบจับตัวนายเชื้อผู้บังอาจกระทำร้ายพระสงฆ์แลพระยาบริรักษ์ราชา
นั้นแล้ว

การซึ่งให้ลาดตระเวนตรวจตราเข้าไปจนถึงภายในสวนนั้น ก็เป็น
การดีอยู่ แต่ขอให้ผู้นำผู้บังคับการไปสืบในท้องที่นั้นให้รู้จักกับเจ้าหมื่น
เสมอใจซึ่งเป็นผู้ดูแลที่สวนดุสิต เมื่อมีเหตุการณ์อันใด จะได้พูดจาถึงกัน
ส่วนผู้ที่ทำร้ายซึ่งพระยาบริรักษ์ราชกาล่าวนั้น เห็นว่าควรจะได้ตัวแล้ว
เพราะเป็นคนมีหลักแหล่งแปลงที่มาจนบัดนี้ จะได้ตัวแล้วดอกกระมัง
เพราะหนังสือนี้ก็หลายวันมาแล้ว

ที่ ๒๖/๓๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ตัวแต่ก่อนมาได้เห็นบ่อย ๆ คนขี่ม้าในท้องถนนหลวงควบขับเต็มสี่ตีน ซึ่งได้จำอยู่ได้ว่ามีข้อห้าม แต่จะอยู่ในกฎหมายโปลิศหรือไม่จำไม่ได้ เมื่อเวลาวานนี้ได้เห็นคนขี่ม้า ๒ ตัวเกือบจะถึงหื้อในกลางถนน พอสุดกำลังก็พลัดตกลงจึงได้หยุด การที่ควบม้าอย่างเร็วในถนนเช่นนี้เป็นที่น่ากลัวอันตรายเป็นอย่างมาก ขอให้โปลิศห้ามปราม ถ้าหากว่ายังไม่มีการบังคับขอให้มีการบังคับแต่สัก ๓-๔ คำก็พอ ถ้าหากว่ามีอยู่แล้วแต่โปลิศไม่รู้ก็ขอให้ตีพิมพ์ให้โปลิศรู้ว่ากฎหมายมีอยู่แต่บรรทัดเดียวหรือ ๒ บรรทัดก็พอ อย่าขอผิดเรื่องร่างอะไรให้ยืดยาว ซึ่งแปลว่าเป็นอันไม่สำเร็จนั่นเลย

ที่ ๒๓/๓๓๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยในเวลาที่ยกศึกษากรณีวรลักษณ์ไปบวช ที่บ้านนั้นมีแต่ผู้หญิง
ขอให้ไปสืบช่วยระวางรักษาออกไปให้ถึงที่บ้านนั้น พออย่าให้มีเหตุการณ์
อันใดตลอดเวลาที่เจ้าของบ้านไม่อยู่

- (๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร (พระองค์เจ้าชาย กิตติยวรวรลักษณ์ พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติเมื่อ วันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๗ สิ้นพระชนม์ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ในเจ้าจอมมารดาอ่วม)

พ. ๓๒/๔๓๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยได้รับหนังสือพระยาอิศรานุภาพขออารักขา เรื่องโรงที่พัก
พลตระเวนถนนเขาวราช ซึ่งเป็นเครื่องผูกหลังคาจากอยู่ ฉันทเห็นว่าตาม
ที่ขอนี้ เป็นกรรมกิจการรักษา สมควรที่จะให้เขาพ้นจากความหวาดหวั่น
ให้เอาเงินเพื่อเหลือเพื่อขาดในกรมกองตระเวนใช้ ด้วยถือว่าเป็นข้อ
สำคัญสำหรับระงับภัยอันตราย ซึ่งน่ากลัวว่าจะเป็นอย่างอื่นได้ โดยจะทำการ
อื่นไม่ได้ก็ให้มุ่งสังกะสีเสียพลางก่อน

(๑) พระยาอิศรานุภาพ (เอี่ยม บุญภาค)

ที่ ๓๖/๕๑๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๐ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๒๐/๔๗๖๑ ลงวันที่ ๑๗ เดือนนี้ ว่าด้วย
ราษฎรบางจำพวกที่ประพฤติริยาเกะกะไม่สมควร เชอได้ออกคำสั่งไป
ยังมีสเตอร์ยารดิน ตามสำเนาที่ส่งมาให้ดูนั้น ได้ทราบแล้ว

นี้กรำกาญแต่ที่ต้องไปสั่งฝรั่ง มันจะนึกว่ากระไร อย่งไร ๆ ก็คง
ต้องไม่เข้าใจเหมือนเราไทย ๆ

ที่ ๔๒/๖๓๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือของเอกอัครราชทูตฝรั่งเศส ส่งหนังสือนายปุ่น (อนุมัติมุนิจ) ซึ่งยื่นแก่เธอให้พิจารณาทานบลาว่าจะไม่ประพฤติชั่วต่อไป มาขออนุญาตให้นายปุ่น (อนุมัติมุนิจ) ได้กลับเข้ารับราชการ ในตำแหน่งสารวัตแขวงหรือนายหมวดกรมกองตระเวนฝ่ายแพนกงอง รถไฟหรือกองตระเวนชั้นนอกนั้นแล้ว

เห็นว่าไม่ได้เป็นความผิดด้วยความคดโกง เป็นเพราะประพฤติ การเสพสุราสติพันเพื่อน เมื่อมีความเข็ดหลาบละความชั่วได้ ก็ยังจะใช้ ราชการได้อยู่ ให้นายปุ่นอนุมัติมุนิจเข้ารับราชการเถิด แต่อย่าเพ่อให้ คงตำแหน่งหลวงอนุมัติมุนิจก่อน ต่อได้ราชการดีจึงจะตั้งใหม่

ที่ ๕๐/๘๓๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒ พฤศจิกายน รตนโกสินทรศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับรายงานผู้ร้ายลักสิ่งของที่สวนดุสิตนั้นแล้ว

มีความพอใจที่เห็นรายงานจับโจมยได้ที่สวนดุสิตเนื่อง ๆ ดังนี้ ให้
 เชอแฉงความที่ฉันทมนให้หลวงธรณีเนฎเบศร์ หม่อมราชวงศ์วร แถโปลิส
 ผู้ซึ่งจับผู้ร้ายได้ทราบจะได้มีความยินดี ขอให้ส่งรายงานเช่นนี้ให้ทราบ
 ทุกครั้งที่จับผู้ร้ายได้ จะได้ให้จดบาญชีไว้สำหรับให้บำเน็จความชอบ
 เมื่อได้ทำราชการในหน้าที่ตลอดเวลาที่สมควรจะให้

ที่ ๕๓/๘๕๖ พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ เกษะบางปะอิน

วันที่ ๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือเลขที่ ๓๑/๖๘๔๘ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ เรื่อง
 อ้ายคนร้ายวางลูกระเบิดที่ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรงตรอกอาม้าแก้งข้าม
 ลูกระเบิด ๆ ออกต้องอำแดงดีกับลูกจ้าง แลเงินมีชื่อรวม ๗ คน มีบาด
 แผลฉกรรจ์บ้างไม่ฉกรรจ์บ้าง เชื่อว่าเรื่องนี้เป็นการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นใน
 กรุงเทพฯ ๑ ต้องรีบระงับให้สงบ คือ อย่างหนึ่งให้กรมรถไฟจัดการจ่าย
 ดินไคนาไมต์ให้มันคงขึ้น อีกอย่างหนึ่งขออนุญาตให้กองตระเวนออก
 ประกาศสืบจับโดยพิกัดเงินสูง คือ ถ้าผู้ใดรับนำจับได้ให้ ๓๐ ชั่ง
 เพียงแต่มาแจ้งความสืบจับได้สมจริง ให้ ๑๐ ชั่งนั้นได้ทราบแล้ว

เรื่องระเบิดเช่นนี้ เมื่อออกไปสิงคโปร์คราวไปยะวาได้ไปนั่งดูเขา
 ชำระความที่ศาล เสดินมีเรื่องระเบิดเช่นนี้ ชั่งสงสัยว่าใช้ดินไคนาไมต์
 แต่ตามคำให้การทั้งปวงนั้นว่าเป็นประทัดอย่างใหญ่ มีปลอกของกลาง
 มาก ปลอกนั้นโตประมาณเท่าปัสตันปืนฮอกกิส เขาตัดสินจำคุก เรื่องนี้
 น่าจะเป็นทำนองนั้น แต่การที่มาทิ้งในโรงร้านริมถนนซึ่งไม่ใช่ที่ของตัว
 เช่นนี้ จะแก้ว่าเป็นจุดประทัดดอกใหญ่เล่นไม่ได้ เป็นเรื่องที่น่ากลัว

อันตรายเช่นนี้จะเกิดมีขึ้นสืบไปในภายหน้า ซึ่งคิดจะออกสืบทอดให้แรงนั้น
ดีแล้ว ขอให้สงสัยว่าดินไคนาไมต์กรรมรถไฟร่วออกไปได้นั้น ได้จดหมาย
กำชับไปยังเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ด้วยแล้ว

ฉะนิท

ชำนาญหอสมุด

ที่ ๕๖/๑๐๘๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยตามความในหนังสือของฉันทที่ ๕๓/๘๕๖ ลงวันที่ ๕ เดือน พฤศจิกายน ๑๑๘ ตอบหนังสือเธอเรื่องมีผู้ร้ายทิ้งลูกระเบิดที่ตึกแถวถนนเจริญกรุง แล้วได้จัดหมายกำชับไปยังกระทรวงโยธาธิการนั้น บัดนี้ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ตอบมาว่า ส่วนดินไฉนไฉนไม่ตีในกรรมรถไฟ ได้ไต่สวนได้ความว่ากรรมรถไฟไม่ได้จำหน่ายให้แก่ผู้ใด นอกจากใช้ทำการ แล้วการจำหน่ายดินไฉนไฉนไม่ตีทำการ ก็ได้ทำโดยความระวังกวดขัน

(๑)

แข่งแรง เว้นแต่ที่เชกชั้นหินลับผู้ตรวจการจำหน่ายยังไม่มีจะได้จัดตั้งขึ้น แลเห็นว่าถ้าจะมีผู้ตั้งใจล้วงลักก็คงจะได้เพราะกรรมรถไฟใช้ดินระเบิดมากนัก แลอีกประการหนึ่งห้างที่กรรมรถไฟส่งดินไฉนไฉนไม่ตีก็ได้จำหน่ายแก่คนทั่วไป บางที่จะมาทางอื่นบ้างก็จะเป็นได้ ส่วนการรักษาต้องอาศัยกำลังพลตระเวนรักษาภายนอกอีกชั้นหนึ่ง ดังนี้ ให้เธอส่งพลตระเวนให้ตรวจตรารักษาให้แข่งแรง

(๑) เขต (Section)

๑๔๓

ที่ ๓๘/๕๕๑

พระที่นั่งบรมพิมานมณเฑียรนี้

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

นี้แจ้งหรืออย่างไร ข้อที่ฉันสงสัยว่าคนไม่อาจอยู่แถบนั้นคงจะ
เป็นเพราะเช่นนั้น

ฉัตรทิพย์

ที่ ๕๘/๑๑๘๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ ธันวาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือลงวันที่ ๒๘ เดือนธันวาคม ตอบมาเรื่องผู้ร้ายลอบทำร้ายข้าราชการที่ถนนวัดพลับพลาไชย เธอเห็นควรจะให้มีไฟฟ้าตามถนนแลประกาศให้ชาวบ้านในหมู่นั้นทำรั้วกันเช่นอย่างถนนจักรพงษ์แลถนนสามเสนนั้น ได้ทราบแล้ว

การเรื่องนี้ กลับได้ความร้ายแรงไปกว่าที่มันลงพิมพ์อีก เห็นว่า การที่จะคิดให้มีไฟและกันรั้วนั้น ก็ได้อยู่แล้ว แต่ไม่พอ เพราะไฟแลรั้ว

(๑)

ไล่ผู้ร้ายไม่ได้ ควรจะตั้งโรงรมเล็ก ๆ สำหรับให้ไปลิสอยู่ยามประจำที่สี่แยกฟากข้างป่าช้าให้มีไปลิสอยู่ในที่นั้นสัก ๒ คน หรือ ๔ คนรักษาให้แขงจนสงบหายเป็นต้นผู้ร้ายแล้ว เมื่อคนเข้าไปตั้งตึกมาการรักษาก็จะง่ายขึ้น พอที่จะผ่อนผันถ่ายคนไปที่อื่นได้ ให้เร่งจัดเสียให้ได้เร็ว ๆ นี้

(๑) ทำนองป้อมตำรวจปัจจุบัน

๑๔๕

ที่ ๖๐/๑๒๓๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๔ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยกระทรวงโยธาธิการหนังสือมาว่า เมื่อวันที่ ๑๑ เดือนนี้ มีผู้ร้ายประมาณ ๒๐ คนเศษเข้าปล้นโรงกฐีที่ตำบลเชียงราก ผู้ร้ายได้ฆ่า นายกฐีกับภรรยาตาย กระทรวงโยธาธิการว่าได้ออกไปให้เชอทราบแล้ว

เห็นว่าเป็นการร้ายแรงอยู่ ให้เชอตั้งเจ้าพนักงานให้สืบจับผู้ร้ายรายนี้ให้จงได้

ที่ ๓๐/๑๔๘๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๖ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยวันนั้นทราบว่าจะเกิด แทะกัน ขึ้นที่ป้อมต้น มะขามก่อนนำเวลานั้น ผ่านที่นั้นมาผู้ที่ถูกแทงนั้นเป็นทหารแต่งยูนีฟอร์มตายกับที่ การที่เป็น เช่นนั้นรุนแรงนัก ขอให้ได้ทราบเรื่องราวในเวลาพຽนนี้ จะต้องจัดการโดย กวดขันเอาโทษคนร้ายให้จงได้ และขอให้กิดการที่จะรักษาเหตุการณ์เช่นนี้ ต่อไปภายหน้าด้วย

ที่ ๗๑/๑๕๘๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยได้รับหนังสือลงวันวานนี้ กับรายงานเรื่องนายสอนนักเรียน
นายสืบแลพรรคพวกแทงนายผันพลทหารรักษาพระองค์ตายที่บ่อนเบี้ยริม

(๑)
ประตูปฤตยาศ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคมนั้นแล้ว

การเรื่องนี้ได้สั่งให้กรมยุทธนาธิการเร่งสืบสวนตัวทหารอยู่แล้ว
ขอให้กรมกองตระเวนสืบสวนให้แข็งแรงด้วย จะต้องเอาโทษเสียให้เด็ด
หลาย อย่าให้หลุดรอดออกไปได้

- (๑) พระราชหัตถเลขาฉบับนี้บ่งว่า บ่อนเบี้ยอยู่ติดกับประตูปฤตยาศ แต่มีปัญหาวางตั้งอยู่
ตรงไหน ตามตำนานการเลิกบ่อนเบี้ย (ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑๖) น่าจะเป็นบ่อน
แห่งใดแห่งหนึ่งใน ๒ แห่งนี้ คือ บ่อนนอกกำแพง (อยู่ตรงกับวัดปริณายก) แห่งหนึ่ง
บ่อนสะพานเหล็ก (อยู่ที่บ้านเดิมของขุนพิทักษ์เกษม) แห่งหนึ่ง

บ่อนอกกำแพงนั้น ในบริเวณนี้มีเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องของข้างคังนี้ “ในเวลาเมื่อทำการสร้างกำแพงพระนครนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เสด็จพระราชดำเนินตรวจการก่อสร้างทรงพระราชดำริจะให้สร้างสะพานข้างข้ามคลองรอบกรุงที่ได้ปากคลองมหานาค จึงพระหิมาลัยกรมวัดโพธารามไปถวายพระพรว่า ซึ่งจะทรงสร้างสะพานข้างข้ามคูพระนครนั้น อย่างธรรมเนียมแต่โบราณมาไม่เคยมี แม้มีการสงครามถึงพระนคร ข้าศึกก็จะข้ามมาถึงขานพระนครได้โดยง่าย อีกประการหนึ่งแม่น้ำจะแห้งกระบวนเรือรอบพระนคร สะพานนั้นก็จะเป็นที่ขัดขวางอยู่ ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย จึงโปรดให้จัดการสร้างสะพานข้างเสีย เป็นแต่ให้หัวทำสำหรับข้างข้ามคลองรอบกรุงที่ตรงสนามกระบือแห่งหนึ่ง” (จากพระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ หน้า ๖๔)

ส่วนเมื่อสะพานเหล็กนั้น เข้าใจว่าอยู่คนละฝั่งคลองกับประตูพุดธิบาศ ดังหลักฐานต่อไป “หม่อมฉันเคยเห็นที่ประตูถนนเจริญกรุงริมบ้านเก่าของหม่อมฉัน เมื่อก่อนหรือทำเป็นประตูยอดอย่างเทศ มีศิลาจารึกเช่นนั้น แต่ไม่ได้เอาใจใส่อ่านให้รู้ว่าชื่ออะไร คนเรียกกันว่าประตูใหม่ ตามที่เรียกถนนเจริญกรุงว่าถนนใหม่ ครั้นอยากจะรู้เมื่อภายหลังให้ไปตรวจดูจึงรู้ว่า ศิลาจารึกชื่อตามประตูพระนครสูญหายไปเสียหมดแล้ว เคียนี่ยังรู้กันแต่ชื่อประตูพุดธิบาศ กับประตูสำราญราษฎร์ ๒ ประตูเท่านั้น” (จากสารสินสมเด็จ ฉบับวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔)

ตามหลักฐานเหล่านี้ ขอได้โปรดช่วยวินิจฉัยว่า บ่อนเบี้ยริมประตูพุดธิบาศนั้น ตั้งอยู่ตรงไหนแน่

ที่ ๗๔/๑๕๐๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยจดหมายมาที่ ๔๓/๑๐๓๓๖ ลงวันที่ ๕ เดือน ๕ ว่ามิสเตอร์

(๑)

ลอสันผู้ว่าที่เจ้ากรมแขวงกองตระเวนกรุงเทพ ฯ มีอาการป่วยบ่อย ๆ ขออนุญาตลากลับไปยุโรป เพื่อรักษาตัวไม่น้อยกว่า ๖ เดือน และขอทำการต่อไปอีก ๓ ปี เมื่อพ้นกำหนดสัญญาแล้ว แลส่งความเห็นมิสเตอร์ยาร์ดินซึ่งคิดจะเปลี่ยนหน้าที่เจ้ากรม ปลัดกรม ในกรมกองตระเวนมานั้นได้ทราบแล้ว อนุญาตให้มิสเตอร์ลอสันไปยุโรปแลกลับเข้ามารับราชการต่อไปอีก ๓ ปี แต่ตำแหน่งปลัดกรมให้จัดคนไทยเข้ารับราชการต่อไปตามที่เธอมีความเห็นมานั้น

---

 (๑) ภายหลังได้เป็นเจ้ากรมกองตระเวนแทนมิสเตอร์ยาร์ดิน

ที่ ๗๕/๑๕๒๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๑ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๖/๑๐๗๗๖ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ เรื่อง มิสเตอร์ เตน ผู้บังคับกองตระเวนชั้นนอกขออนุญาตลาไปรักษาตัวที่ ประเทศยุโรป แล้วถ้าพ้นกำหนดสัญญาแล้วมิสเตอร์เตนเต็มใจที่จะเข้ามา รับราชการอีก เธอไม่เห็นควรรับไว้ทำการต่อไป จะเรียกมิสเตอร์มาคืน มารับตำแหน่งปลัดกรมทำการแทนนั้น ได้ทราบแล้ว

สังเกตอายุฝรั่งมาทำการเสาะแสวง เต็มที่ ไม่เหมือนพวกที่ ก้าขาย ดูเหมือนเวลาที่มาทำการกับเราเป็นเวลาลือออฟแอบเซนจากการ ของอังกฤษ แต่ลือมาได้เงินเดือนมากขึ้น ถ้าหากว่าขี้เกียจจะหยุด เสียก็ยังคงได้เงินเดือนหนึ่งก็ยิ่งมากกว่าที่จะได้ของอังกฤษสิ่งหนึ่ง เพราะฉะนั้น การที่ต้องจ้างฝรั่งใช้เป็นอันจางแพงอย่างยิ่งกว่าที่จะควร จะแพง ก็เป็นเพราะคนเราไม่มีพอที่จะใช้ ถ้าจะไม่เอาไว้ควรจะจัดการ ให้เป็นเด็ดขาดกันเสีย ถ้ายังจะต้องใช้คนชั้นที่ ๑ ก็เรียกคนชั้นที่ ๑ เสีย ที่เดียว ชั้นที่ ๒ เอาคนเรารองไว้ได้จะดีกว่า

ที่ ๒/๑๖๑

พลับพลาสวนดุสิต
(๑)

วันที่ ๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ได้รับหนังสือมาที่กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๑/๘๕๔ ลงวันวานนี้ ส่งบัญชีอรรถาณุกรณกระทรวงรักษาท้องที่สวนดุสิต ยื่นตั้งแต่วันที่ ๒ ถึงวันที่ ๑๕ เมษายน ๑๑๕ ซึ่งได้จับกุมผู้กระทำผิดเป็นคดีความอาญา แลได้ส่งศาลพิจารณานั้นแล้ว

เรื่องที่จับผู้ร้ายคุมพรรคพวกจะปล้นที่สามเสน ขอให้เรอบอกข่าวที่ศาลพิจารณาได้ความเท็จจริงตัดสินลงโทษประการใด ให้ทราบต่อไปด้วย

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๓

ที่ ๓/๓๓

พระที่นั่งบรรณาคมสรณีย์

วันที่ ๖ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยหลวงอุดรภัณฑาทาฬิชมาปรับทุกข์ว่า ถูกเจ้าภาษีฝิ่นพาไปลิดไปล้อมบ้านจับฝิ่นเถื่อนบ่อยๆ การอันนั้นก็เห็นว่ายากอยู่ เพราะเป็นที่พวกจีนอยู่มาก บางทีก็จะมีฝิ่นเถื่อนได้จริง บางทีก็จะเป็นแต่ส่งไปล้อมค้นเปล่าๆ จะห้ามปรามไม่ให้ค้นก็ไม่ได้ ไม่มีอะไรจะเป็นหลัก แต่เมื่อแกมาพูดปรับทุกข์เช่นนั้น เป็นคนที่อยู่บ้านใกล้สวนดุสิตแลได้ช่วยอุดหนุน

(๒)

ในการทำสวนจึงต้องพูดมา ขอให้กำชับให้ไปลิดไว้อาณาไพศรยตามสมควร ได้พูดไปที่คลังฉบับ ๑ ด้วยแล้ว

(๑) หลวงอุดรภัณฑาทาฬิช (เตง โสภโณคร)

(๒) สะพานกิมซ่งหลีในถนนสามเสน ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสะพานโลกถน

ที่ ๑๐/๕๐๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยได้ทราบข่าวเนื่อง ๆ ว่าผู้ร้ายถนนวรจักรชุกชุมนัก ที่จะชกตัว
 (๑)
 ผู้ได้พบได้นั้น คือ พระองค์เจ้าปรีดาคนหนึ่งเวลาค่ำกลับไปจากสวนดุสิต
 มีผู้ร้ายตรงเข้ามาจะตีสารถแต่ไม่ถูก ไม่ไปถูกรถเสียดังสนั่น บัดนี้ก็ได้
 เห็นในหนังสือพิมพ์อีกจึงเชื่อข่าวที่ลงนั้น เป็นความจริงให้จัดการวาง
 โปลิศให้มันคง แลกำชับกันให้รักษาให้เป็นการกวดขัน

อนึ่ง ที่ซึ่งว่างไม่มีโรงแถวในถนนนั้น ก็ไม่สู้มากนักแล้ว ให้
 ประกาศบังคับให้เจ้าของที่ทำรั้วเสียเหมือนถนนสามเสน

อนึ่ง ไฟที่จุดตามถนนทราบว่าเมื่อดูอยู่แต่ในเวลาหัวค่ำ พอตึก
 ประมาณ ๒ ทุ่มแล้วก็ดับหมด เพราะน้ำมันที่เติมไว้นั้นน้อย ขอให้มีคน
 ออกตรวจตราอย่าให้โปลิศอ่อน้ำมันแล้วรีบติดไฟฟ้าเสียโดยเร็ว

(๑) หม่อมเจ้าปรีดา ปราโมช เป็นพระโอรสองค์ใหญ่ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนวรจักร-
 ธรานุภาพ ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็นพระองค์เจ้าปรีดา

๑๕๔

ลงปลายที่สุดนั้น ขออย่าให้รับหนังสือฉบับนี้ไปนั่งรวมเสีย ได้
รับเวลาไรให้ทำคำสั่งเวลานั้นให้สำเร็จ ถ้ายังไม่สำเร็จห้ามไม่ให้ลูกจาก
(๒)
เก้อ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๒) พระราชภารกิจของพระเจ้าแผ่นดินนับว่ารอด้าน แม้กระนั้นก็ยังทรงสอดส่องไม่ว่า
เรื่องเล็กใหญ่

๑๕๕

ที่ ๑๗/๒๑๒

พระที่นั่งบรมพิมานมสนธิ์

วันที่ ๑๑ สิงหาคม ร.ศ. ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

หนังสือพิมพ์ลงว่าเสนาบดีถูกวังราวหมวกที่ถนนวรจักร์จริงหรือ
เรื่องราวเป็นอย่างไ

ฉัตรวิภา

๑๕๖

ที่ ๑๘/๒๒๐

พระที่นั่งบรมมาศมสนีย์

วันที่ ๑๔ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

เรื่อง วิจารณ์กรมหลวงพิชิตปรีชากรว่าพระขรรค์เมืองถูกเอง
เท็จจริงประการใด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

สำนักหอสมุด

ที่ ๑๓/๗๕๖

ปลัดพลาสวนดุสิต

วันที่ ๒ กันยายน รตนโกสินทรศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๑/๖๘๐๓ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๑๑๕ สั่ง

(๑)

สำเนารายงานมิสเตอร์ยารดินว่า มิสเตอร์เฮิน สารวัดใหญ่ท้องที่บางขวาง
ซึ่งต้นกำหนดสัญญาแต่วันที่ ๓๐ เมษายนแล้ว บัดนี้จะขอรับราชการ
ต่อไปอีก ๒ ปี แลจะขอหยุดพักราชการ ๖ เดือน มิสเตอร์ยารดินเห็นว่า
มิสเตอร์เฮินได้รับราชการมาโดยเรียบร้อย ควรจ้างไว้อีก แลยอมให้หยุด
ราชการ ๖ เดือน ให้เงินเดือนเต็ม ๓ เดือน กึ่งเดือน ๓ เดือน ไม่ต้อง
เสียค่าเดินทางให้ เธอเห็นควรอนุญาตให้มิสเตอร์เฮินรับราชการต่อไปอีก
๒ ปี ให้เงินเดือนตามกำหนดนั้น อนุญาตให้จ้างต่อไปอีก ข้อซึ่งขอลา
หยุดพักราชการนั้น ดูก็เหมือนจะไม่เกินที่ควรซึ่งกลังคิดจะกำหนดแต่
เพื่อจะให้เป้นระเบียบเรียบร้อย ขอให้เธอหารือกลังเสียด้วยชั้นหนึ่ง

(๑) เจ้ากรมกองตระเวน สังกัดกระทรวงนครบาล

๑๕๖

ที่ ๒๔/๒๕๔

พระที่นั่งบรมมาศมสนีย์

วันที่ ๑๑ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

อยากฟังข่าวนายวอนที่ถูกคนร้ายฟัน ว่าเจ็บอาการเป็นอย่างไรบ้าง กลัวว่าจะเจ็บไปนานมีความเสียดายด้วยเป็นคนแข็งแรง แต่เรื่องความนั้น ได้ส่งศาลแล้วหรือยัง จะถามวันนี้ก็ลืมไป

อินทิรา

ที่ ๑๕/๘๑๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ได้รับรายงานพระยาเทเวศร์ ฯ ว่าด้วยอาการที่ไปลิสไปขับไล่คนซึ่งเสนาบดีสภาตัดสินให้ออกจากที่นาคลองรังสิตแลกลอง ๖ วา ดูเป็นการร้ายกาจพิลึกพิงกแล้ว แจ้งอยู่ในสำเนารายงานพระยาเทเวศร์ ฯ ที่ส่งมาด้วยแล้ว

แต่เพียงผู้ซึ่งพิพากษาให้ออกจากที่ต้องขับไล่โดยรุนแรงเช่นนี้ก็เหลือเกินอยู่แล้ว ข้าผู้ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับคำพิพากษาเลขก็พลอยต้องอันตรายเป็นแน่ ในขณะนั้นก็กำลังเป็นน่านาข้าวกำลังบริบูรณ์จะขาดผลประโยชน์กันมาก ขอให้เร่งไต่สวนจัดการแก้ไขโดยเร็ว จะมีผู้ใดซึ่งควรเป็นที่ไว้วางใจให้ออกไปจัดการได้หรือไม่ ถ้าไม่มีผู้ใดเป็นที่ไว้วางใจ เธอต้องออกไปเอง ระวังเหตุเหล่านี้ให้สงบโดยเร็วจงได้ ผู้ซึ่งเสียผลประโยชน์ไปโดยความบุ่มบ่ามของกองตระเวน กระทรวงพระ-

(๑) พระยาเทเวศร์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ ภายหลังเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาในนามเดิม

นครบาลจะต้องใช้ อย่ให้ราษฎรต้องมาเป็นความป่วยการท่ามาหากิน
ต่อไปอีก ให้ตามพระยาเทเวศร์ ๆ ให้ได้ความละเอียด แล้วเร่งจัดการ
เสียโดยเร็วจงได้

ชำนาญหอสมุด

ที่ ๒๑/๘๕๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๙๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยเจ้าพระยาภาส ๙ มีหนังสือมาว่า นายโตศิษย์พระธรรมวโรดม มาแจ้งความว่า พระธรรมวโรดมไปเทศน์ในการฉลองกฐินที่วัดทรัพย์-สโมสร์ตำบลหนองจอก แขวงกรุงเทพ ๙ เวลาค่ำมีการเล่น พลุตระเวน กับกำนันผู้ใหญ่บ้านเกิดทะเลาะหู่่งเถียงกันขึ้น พลุตระเวนเอาขึ้นยิง กระสุนปืนไปถูกแขนขวานายโตศิษย์พระธรรมวโรดม แล้วไปถูกผู้หญิง กับคนบนดั่งอีก ๒ คนมีบาดแผล กำนันผู้ใหญ่บ้านได้ตามจับตัวพลุ-ตระเวนผู้ยิงได้

ตามที่เจ้าพระยาภาส ๙ แจ้งความมานั้นเป็นอันได้ความว่า ผู้ใหญ่-บ้านกับโปลิศิวาทกันเอง แต่ไม่มีเหตุอันใดซึ่งควรจะใช้อาวุธปืน โปลิศ-ก็ใช้อาวุธปืนจนเกิดเหตุอันตราย เป็นการไม่มีระเบียนอันใดเลย ผู้ที่ ถูกบาดเจ็บก็หลายคนด้วยกัน คงจะเป็นการฟ้องร้องว่ากล่าวกัน แต่ พระธรรมวโรดมเป็นสมณะไม่คิดจะว่ากล่าว แต่ท่านเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ อยู่ดั่งนี้ จะควรประการใด ขอให้เชอคิดอ่านจัดการตามสมควรส่วนหนึ่ง ด้วย เมื่อได้ว่ากล่าวได้ความประการใด ขอให้บอกมาให้ทราบ

(๑) พระธรรมวโรดม (วณฺณทศฺโต ง่าย) วัดเบญจมบพิตร

ที่ ๒๒/๘๘๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๗ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยนายโตศิษย์พระธรรมวโรดมถูกกระสุนปืนของพลตระเวนที่
วัดทรัพย์สโมสรตำบลงอกนั้น บัดนี้ได้รับหนังสือเจ้าพระยา-
ภาสกรวงศ์ส่งสำเนาลิขิต เจ้าอธิการณ์กับพระผู้ดูแลวัดทรัพย์สโมสรมา
อีก ดังได้ส่งมาให้ดูนี้แล้ว

เรื่องนี้เธอได้ส่วนได้ความประการใดแล้ว นั้นมันเป็นโปลิสหรือ
ผู้ร้ายปลอมแทนโปลิส จึงได้ยิงคนไม่มีเหตุพอสมควรเลย

ที่ ๒๓/๕๐๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเจ้าพระยาภาสกรวงศ์มีหนังสือมาว่า เรื่องที่ศิษย์พระธรรม-

(๑)

วโรดมถูกบั่นนั้น ว่าพระศาสนานุรักษ์ก็เคยถูกเหมือนกัน คือเมื่อไปตรวจ
โรงเรียนที่วัดท่าข้ามริมตำบลบางบอนแขวงกรุงเทพฯฯ จอดเรืออยู่ที่
สะพานวัดเป็นเวลาพลบค่ำ เรือเมล์กลไฟรับจ้างเดินรับส่งคนแล่นมาเร็ว
โดนสะพานบ้านมอญที่อยู่ริมวัดหักเกิดทุ้มเตียงกันขึ้น คนในเรือเมล์เอา
ปืนไกยิงหลายนัดกระสุนข้ามหลังคาแก่งพระศาสนานุรักษ์ไปบ้าง เลียด
ข้างแก่งไปบ้าง แล้วการที่ห่างพระนครไปแล้ว ถ้าเกิดทะเลาะวิวาทกัน
ก็มักจะใช้อาวุธปืนซึ่งไม่ควรจะใช้ ตามที่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์บอกมา
ว่าใช้อาวุธปืนง่ายนักเช่นนี้ เธอควรจะต้องจัดการป้องกัน

---

 (๑) พระศาสนานุรักษ์ (สาส์) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม ธนบุรี

(ที่ ๘๕๓๕/๑๑๐๒๔ รับวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๑๑๘)

(สำเนา)

เรื่องว่าทหารผู้มิสเตอร์ มิลเลอร์ นั้น จริงหรือ

อินทิพร

สำนักหอสมุด

ที่ ๒๕/๓๗๕

สวนดุสิต

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

เขาลือกันว่าที่ถนนซังฮัตต่อสามเสนเกิดตึกรันพื้นแตกกันเนื่อง ๆ แล
ทหารเรือแย่งซื้อของตามร้านโปลิศก็ไม่อาจจะห้ามปรามว่ากล่าวอย่างไร
ได้รายงานอย่างไรบ้าง ขอให้บอกมาให้ทราบ ได้จดหมายไปถึงกรมหลวง

(๑) (๒)
ประจักษ์ และชายอากาศด้วยแล้ว

-
- (๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม (พระองค์เจ้าชาย ทองกอง ก้อนใหญ่
ราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติวันที่ ๕ เมษายน ๒๓๕๕
สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ในเจ้าจอมมารดาสังวาลย์
- (๒) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (พระองค์เจ้าชายอากาศ เกียรติ-
วงศ์ ราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติวันที่ ๑๕ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๒๓ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๖๖ ในเจ้าจอมมารดาโหมด

ที่ ๓๐/๑๑๘๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยหนังสือที่ ๒๒/๑๑๘๕๒ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ บอกราชงาน

(๑)

เรื่องที่ได้สอบสวนเรื่องคนร้ายเข้าบ้านพระพรหมภิบาล กับว่าด้วยได้หาหรือขบัตถึงการตั้งโรงพักพลตระเวนในถนนที่จะตัดใหม่ให้ตลอดไปแลเธอเห็นควรจะตัดไฟฟ้ารายถนนจักรพรรดิพงษ์ให้ถึงถนนราชดำเนินด้วยนั้น ทราบแล้ว

(๒)

เรื่องไฟฟ้านี้ไม่ทราบเพราะเหตุใด เสมอใจประทัดกระเดียดมากอยู่เป็นนิตย์ สุขภิบาลฝ่ายเหนือก็ขึ้นอยู่ในกระทรวงเมืองเหมือนกันขอให้ช่วยตัดตัดเตือนเสมอใจเข้าด้วย ถนนจักรพรรดิพงษ์ทั้งสายย่านก็ยาวอยู่ น่าจะมีโรงพักพลตระเวนสักแห่งหนึ่งพอให้ต่อกับถนนตลาดแต่ที่วัดสระเกษนั้นเห็นจะเปลี่ยวมากกว่าที่อื่น เพราะข้างหนึ่งเป็นวัดซึ่งเป็นที่ซ่องสุมโจรผู้ร้ายหลบหนีได้ง่าย ตามแต่จะเลือกเอาแห่งใด โรงขามถนนวรจักรอยู่ที่ไหนล้มสังเกตุไป ระวังนี้ถ้าจะเป็นโรงขามเล็ก ๆ พอให้คนพักจะได้กระมัง

(๑) พระพรหมภิบาล (โปะ)

(๒) เจ้าหมื่นเสมอใจ ตำแหน่งหัวหน้ามหาดเล็ก

ที่ ๓๑/๑๒๑๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องไปลีสถิตยวนปั้นใหญ่วิวาทกัน เรื่องจับน้ำสุราที่บ้าน
 ญวนสามเสนจนถึงยักกันนั้น ได้สั่งให้เธอพร้อมกับกรมหลวงประจักษ์
 ศิลปาคมได้สวนในเรื่องนี้หาสำเร็จเด็ดขาดไปได้ เห็นว่าจำเป็นจะต้องให้
 มีผู้ซึ่งเปนกลาง ไม่เกี่ยวข้องกับทั้งสองฝ่ายเป็นผู้พิจารณาพิพากษาในเรื่อง

(๑)

นี้จึงจะแล้วตลอดสำเร็จได้ จึงได้สั่งให้กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็น
 ผู้พิจารณาพิพากษาในเรื่องนี้ ให้สำเร็จเด็ดขาด ใ้งดการได้สวนในส่วน
 เธอกับกรมหลวงประจักษ์กระทำอยู่นั้นเสีย แล้วให้ส่งตัวผู้ที่กรมหมื่น
 ราชบุรีจะต้องการไปชำระยังศาลให้ได้ชำระ อย่าให้เป็นการขัดข้องได้

(๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ที่ ๗๕/๑๒๒๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมหลวงสมมตอมรพันธ์ที่ ๒๖๖/๑๒๒๔๓

(๑)

ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคมศกนี้ ว่าผู้ร้ายลอบตัดต้นมะขามที่ข้างถนนคอเสือ
ปลายถนนตลาด ๑๕ ต้นนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้เป็นอัจฉริยะ นี้คงจะมีสาเหตุชอบกลอยู่เพราะไม่เคยปรา-
กฏเช่นนี้เลย ขอได้ไต่สวนให้ได้ความ ถ้ากรมกองตระเวนผู้ใดสืบความ
ได้ ผู้นั้นจะเป็นผู้ให้รางวัลนอกจากสินบลอีกชั้นหนึ่ง

(๑) ถนนคอเสือ คือ ถนนพิษณุโลก ตอนทิศเหนือกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ ๓๔/๑๓๒๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้ทราบความจากกระทรวงธรรมการว่า พระสงฆ์ซึ่งมาใน
(๑)

งานพระเมรุครั้งนั้นถูกผู้ร้ายทำโจรกรรมหลายเรื่องคือ มีผู้ร้ายลักเอากรอบ
(๒)

รูปประดับฐานพุ่มของพระพุทธวิริยากรไป แลพุ่มพระอุบาทว์ที่ปักครั้งนั้น
(๓)
รอกแลเชือกสำหรับสูมต้นพุ่มหายแล้วตามไปถ่ายได้ที่โรงจมน้ำ อนึ่งเรื่อง
พระสงฆ์ซึ่งจอดอาศัยอยู่ในแถวคลองหลอดก็ถูกผู้ร้ายลักปล้ำสิ่งของ
ชุกชุม พระครูเมืองสุพรรณก็ถูกคนร้ายล่อลวงเอาพัสดุในงานเมรุไป
เห็นว่าที่เกิดเหตุการณ์เหล่านี้ก็อยู่ในความรักษาของพลตระเวน ให้เธอ
จัดการรักษาให้ทั่วคั่นขึ้น เรื่องพัฒน์นั้นควรจะสืบเอาตัวผู้ร้ายได้ เพราะ
นอกจากเอาไปถือเป็นพัต จะเอาผูกนำโต๊ะหรือนำหมอนก็ไม่ได้

- (๑) งานพระเมรุห้องสนามหลวงคราวนี้เลื่อนไปทำที่เขตพระราชวังบวร และได้พระราชทานเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และพระศพสมเด็จพระมหาปรมาธิบดีเจ้าฟ้างุ้มมาลีบรมราชเจ้าฟ้าศิริภรณ์โสภณ สมเด็จพระมหาสุวตารัตนราชประยูร และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงษ์
- (๒) พระพุทธวิริยากร (จัน) วัดโสมนัสวิหาร
- (๓) พระอุบาลี (ปาน) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ที่ ๓๕/๑๓๔๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศรจรฤทธิ

ได้ทราบที่เกิดวิวาทกันขึ้นในโรงบ่อนนางเล็ง ภายหลังยิงกัน
ด้วย เมื่อเวลาขึ้นเห็นเป็นการฉกรรจ์ใหญ่โตมาก ถ้าไม่ปราบปราม
ลงเสียให้ราบ คนเหล่านั้นก็เห็นจะไม่ตั้งติดได้ ผู้ซึ่งยิงนายสรรพวิชัย
(๑)

จำตัวได้ว่าชื่อนายมีคนขับรถของจิระ แต่ทางพิจารณาจะไปถึงหรือไม่
ประการใด มันได้จดหมายกำชับจิระไปด้วยฉบับหนึ่งแล้ว แต่ผู้ซึ่งจับตัว
ไว้ได้นั้น ก็ดูเป็นตัวสำคัญอยู่แล้ว ขอให้เร่งพิจารณาได้สวนเอาตัว
คนร้ายให้สิ้นเชิง ให้กำชับไปที่ระพีด้วยแล้ว
(๒)

-
- (๑) ตำแหน่งมหาดเล็กหุ้มแพร
  - (๒) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช
  - (๓) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ที่ ๔๓/๑๕๓๖

พลับพลาสวนดุสิต

วันที่ ๒๔ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยพระบรรลือสิงหนาทชั้นหนังสือฉบับหนึ่งในเรื่องที่ได้ทราบ
ความเคืองเรื่องมีผู้ร้ายชิงโปลิศ ฉันทได้ส่งมาให้ดูด้วย เพื่อจะได้เป็น
ทางที่สืบสวนเอาตัวผู้ร้ายต่อไป

ฉัตรทิพย์

ที่ ๖/๑๘๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

(๑)

วันที่ ๓ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓/๖๘๓ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน เรื่องมิสเตอร์ ยาร์ดีน แลมิสเตอร์ใครปขออนุญาตไปรักษาตัวในประเทศยุโรป ๖ เดือนนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้เป็นการศึกษาเรื่องเงินเดือน ให้เธอไปปลูกอาหารรื้อกัน กับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เมื่อไม่ตกลงกันประการใด ก็ให้เสนอ ในที่ประชุมรักษาพระนคร หรือเสนาบดีว่ากันไปตามควร

---

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๔

ที่ ๗/๒๑๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยเรานำข้อความมาเสนอในที่ประชุมเสนาบดีว่า เมื่อวันที่ ๒
เดือนนี้ว่า มีสเตอร์ยาร์ดินขออนุญาตที่จะจ้างนายกองตระเวนชาวยุโรป
เข้ามารับราชการในกรมกองตระเวนอีก ๒ นายนั้น เรขอขออนุญาตจ้างตาม
ที่มีสเตอร์ยาร์ดินขอมานั้น อนุญาต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ฯ

๑๗๔

ที่ ๘/๒๑๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยตามข้อความที่เขื่อนนำมาแจ้งในที่ประชุมเสนาบดี เมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้ ว่ามีสเตอร์ยาร์ดินขออนุญาตลาหยุดพักราชการ ๖ เดือน เพื่อไปรักษาตัว เธอเห็นควรให้มีสเตอร์ยาร์ดินได้ลาหยุดตามที่ขอมานั้น อนุญาตแล้ว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ที่ ๑๕/๓๗๘

สวนดุสิต

วันที่ ๔ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

(๑)

ถึง พระยาสุขุมนัยวินิต

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๖๕/๑๖๒๔ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ เรื่องนายปลั่ง พลตระเวนที่ไปรักษางานที่อำเภอบางใหญ่ แขวงเมืองนนทบุรีเกิดวิวาทกับนายคำ พลตระเวนคนละโรง ซึ่งไม่ได้แต่งยูนิฟอร์ม นายปลั่งเอาปืนยิงนายคำเข้าไปในที่ประชุมชน กระสุนปืนไปถูกรายกรตาย ๑ คน เจ็บ ๔ คนนายปลั่งหนีไป ซึ่งได้สั่งให้กรมกองตระเวนจับผู้ยิงแลให้ไปช่วยรักษาพยาบาลคนเจ็บ ให้ออกเงินค่าทำขวัญแก่ผู้ตายผู้บาดเจ็บตามสมควร ส่วนนายกองตระเวนที่ไม่ทำตามคำสั่งตั้งที่บังคับไว้ จะได้ไต่สวนความผิดต่อไปนั้น ทราบแล้ว ซึ่งเสนาบดีเอาใจใส่ตรวจตราแลได้ทานนายกองตระเวนด้วยหวังจะรักษาความสุขของประชาชนไม่ให้พลตระเวนมีความกำเริบด้วยคอยแก้แทนกันอยู่เสมอเช่นนี้ เป็นที่พอใจอย่างยิ่ง แต่ก่อนมาได้รับความรำคาญบ่อย ๆ ตั้งแต่เสนาบดีตนยังไม่เคยได้รับความรำคาญเลย ขอสรรณูเสริญความตั้งใจในความปกครองดังนี้

(๑) เจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาลในปลายรัชกาลที่ ๕ และเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในปลายรัชกาลที่ ๖

ที่ ๑๖/๓๕๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๒ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยจดหมายที่ ๑๑/๖๔๘๒ ลงวันที่ ๕ เดือนนี้ นำร่างคำสั่งกอง
ตระเวน และสารตราถึงผู้ว่าราชการเมืองในเรื่องจัดการกองตระเวนให้
รับราชการร่วมกันกับเจ้าพนักงานรักษาท้องแขวงมาให้ดูนั้น ได้รับทราบ
แล้ว

เรื่องนี้ ได้พูดกับเธอแล้วว่า เป็นที่เสียใจมากที่สุดเห็นว่าตัวเธอเอง
แลมิสเตอร์ยาร์ดินยังไม่เข้าใจลักษณะปกครองหัวเมือง ขอให้เธอแล
มิสเตอร์ยาร์ดินเรียนข้อบังคับหึ่งปวงให้เข้าใจชัดเจน ตามท้องตราซึ่ง
ร่างมานี้ยังไม่แลเห็นว่า การไปสืบแลเจ้าของท้องที่จะร่วมกันได้เป็นที่
เรียบร้อย นำที่จะไปเกิดความลำบากขึ้น ขอให้เธอได้ถามกรมหลวง
ดำรงฯ ในข้อซึ่งนำที่ตำราจกฐรกับเจ้าเมืองกรมการเป็นอย่างไร ให้
เข้าใจเสียให้ชัดเจนจึงค่อยจัดไป

ที่ ๒๑/๔๔๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือลงวันวานนี้ เรื่องพลทหารแทงกันตายที่สี่แยก
ถนนสามเสนตรงถนนขวางสี่ นายปรักพลตระเวนจับตัวผู้แทงกับมีดได้
ทันทีนั้น ทราบแล้ว

พลตระเวนผู้จับนี้ดีมาก จะต้องให้รางวัลแต่จะต้องรู้อาการ
กิริยาที่จับว่า ต้องใช้ความพยายามฤๅความกล้าหาญมากน้อยเพียงเท่าใด
ให้เชื่อพิจารณาดู แล้วให้รางวัลเสีย สำหรับเป็นเครื่องอุดหนุนความกล้า
หาญแลความเอาใจใส่

ที่ ๒๓/๔๗๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้ทราบความจากกระทรวงโยธาธิการว่า เมื่อวันที่ ๒๕ เดือนนี้ มีผู้ร้ายเข้าตีปล้นเสตหน้าดอนเมือง พวกผู้ร้ายได้ยิงปืนตูกนำต่างทะลุ แต่เป็นเวลาที่พักงานอยู่ประจำเสตหน้าพร้อมเพรียงกันเกรี้ยวกราวขึ้น พวกผู้ร้ายจึงล่าหนีไปตั้งนี้ เห็นว่าเป็นการที่ผู้ร้ายตั้งใจจะปล้นเงินหลวงแท้ ต้องเรียกว่าผู้ร้ายกล้าหาญเหลือเกิน เข้าใจว่าดอนเมืองยังอยู่ในแขวงกรุงเทพ ฯ ต่อกับเมืองนนทบุรีฤาเมืองประทุม ให้คิดอ่านสืบสวนให้เป็น การแข็งแรง

ที่ ๓๓/๓๕๕

บ้านชะมั่งแขวงเมืองพิจิตร

วันที่ ๓๐ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้ทราบความจากกระทรวงการต่างประเทศว่า เมื่อวันที่ ๒๕ เดือนกันยายน เวลา ๒ ทุ่มเศษ พวกกับตันเรือกลไฟโตโนนั่งอยู่พร้อมกันที่โต๊ะข้างท้ายเรือ ในเวลาที่เรือทอดสมออยู่น้ำห่างของเอเยนต์เรือโตโน ณ ตำบลที่ฮ่องกงเซียงไฮ้แบงก์ มีผู้ยิงปืนขึ้นทางฝั่งตะวันตก กระสุนปืนตรงมาตกข้างท้ายเรื่อนั้น สืบได้ความว่า คนในบ้านพระยาอนุชิตชาญไชย (ฟัง) เป็นผู้ยิง โดยมีความประสงค์จะยิงก้างกาวบนต้นไม้

เรื่องยิงปืนกันเถอะๆ เทอะๆ ไม่มีกำหนดชุกชุมหนาแน่นเช่นนั้น เธอจะคิดอ่านห้ามปรามอย่างไรไม่ได้แล้วหรือ

ที่ ๓๕/๑๐๔๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องศุลกากรักษ์แทงคนเยอรมันตาย ซึ่งกรมหลวงเทวะวงษ์
ได้แจ้งให้เชอทราบแล้วนั้น

บัดนี้กรมหลวงเทวะวงษ์ขอให้กรมอัยการฟ้อง จำนได้จดหมายสั่ง
ไปที่ระพีแล้วหวังใจว่าเธอจะได้รับตัวศุลกากรักษ์นั้นไปตามหนังสือที่ได้
ตอบไปยังกระทรวงต่างประเทศแล้ว เพราะฉะนั้น ขอให้เธอจัดการกับ
กระทรวงยุติธรรมในเรื่องตัวศุลกากรักษ์ผู้จะเป็นจำเลยนี้อย่าให้ขัดข้องได้

ที่ ๓๘/๑๒๔๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยจดหมายที่ ๓๓/๑๕๑๔๖ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ส่งรายงานความเห็นมิสเตอร์ยาร์ดิน ในเรื่องผลตระเวนรักษาทางรถไฟหลวงมานั้น ได้รับทราบแล้ว

(๑)

เรื่องนี้ ฟังอธิบายที่กล่าวก็แตกต่างกัน มิสเตอร์ รีเวตคาแนคแลมิสเตอร์ยาร์ดินก็พูดคนละอย่าง ส่วนกระทรวงโยธาเขาจะคิดเห็นการรักษาได้อย่างไร จึงขอให้เลิกไปสักก็ไม่ปรากฏชัดเจน แต่เข้าใจในที่ประชุมวันนั้นว่าส่วนหัวเมืองก็เป็นตำรวจภูธรรักษา ฝ่ายตำรวจภูธรก็ยังไม่ได้ร้องขอขังประการใด เป็นต่างคนต่างพูดคนละที่ กระทรวงใดจะมีความคิดไว้ประการใดก็ไม่ทราบ จะเอาเข้ามาปรึกษาในที่ประชุมทีเดียว

(๒)

ข้อความก็จะขึ้นเพื่อ ให้ขอปรึกษาเจ้าฟ้ากรมขุนนริศร์ ฯ กรมหลวง

(๑) Rivett—Carnac ชาวอังกฤษเป็นที่ปรึกษากระทรวงการคลังในรัชกาลที่ ๕

(๒) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

(๓)

(๔)

ดำรงฯ กรมหมื่นมหิศร ให้เห็นเป็นการที่ควรจะทำอย่างไร หรือเป็นที่
ขัดข้องประการใดก่อน จึงจะวินิจฉัยในที่ประชุม

---

(๓) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

(๔) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย

ที่ ๔๐/๑๓๑๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๒ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยได้รับจดหมายมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๔๓/๑๕๖๕๕ ลงวันที่ ๒๐ เดือนนี้ บอกรายงานเรื่องเงินเม่งถูกกระสุนปืนตายที่สวนประทุมวัน สงสัยว่าเงินหนึ่งซึ่งตั้งโรงอยู่ในสวนเคยยิงปืนเสมอจะยิงมาถูก กองตระเวนได้สวนเงินหนึ่ง ๆ ให้ถ้อยคำว่าไม่มีปืนอยู่ในห้องโรง ครั้นตรวจค้นพบปืนก็แต่ไม่ได้บรรจุกระสุน เงินหนึ่งให้การไม่รับ กองตระเวนยังสืบคนร้ายอยู่นั้น ทราบแล้ว

เห็นว่าการที่ได้สวนเงินหนึ่งโดยสงสัยว่าจะเป็นคนร้ายนั้น ดูพอง่ายอยู่หน่อยหนึ่ง ตรวจเห็นว่าปืนไม่ได้บรรจุเท่านั้นก็ปนใช้ได้ ถ้าเจ้าของปืนว่าไม่มีปืนไปค้นได้ปืนเป็นพิรุณควรที่จะตรวจถ้ากล้องก็ไม่ได้ตรวจ ถ้ายิงแล้วจะถอดกระสุนเสียก็ได้โดยง่าย

ที่ ๕๕/๑๕๖๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรวิสุทธิ

ด้วยจดหมายที่ ๓๘/๑๘๕๐๒ ลงวันวานนี้ บอกรายงานเรื่องผู้ร้าย
ปล้นเรือนจำแดงนวม ตำบลคลองสามเสนฝั่งเหนือ นั้นได้รับทราบแล้ว
เรื่องนี้ ได้รับรายงานจากสวนดุสิตก่อนจดหมายฉบับนี้ การที่เกิด
ปล้นกันในแถบนี้เนื่อง ๆ เธอจะคิดอ่านป้องกันประการใดขอให้เธอ
คิดอ่าน ป้องกันเสียทีเดียว จะดีกว่าไล่ตามจับไม่ได้อยู่เสมอ

๑๘๕

ที่ ๔๖/๑๕๘๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๘/๑๘๕๐๖ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ ส่งบรรพทัก
รายงานประชุมเรื่องผลตระเวนรักษาทางรถไฟมานั้น ได้อ่านตลอดแล้ว

ให้กรมกองตระเวนจัดการไปตามความเห็นมิสเตอร์ยาร์ดินอีกปี
หนึ่งก่อน แต่ให้คิดจัดการให้ดี ให้ลดเงินลงได้อีกเมื่อกรมกองตระเวน
จัดการไม่เป็นที่เรียบร้อย กรมตำรวจภูธรจะรับจัดการรักษาตั้งแต่
กรุงเทพ ฯ ตลอดไป

ที่ ๒/๖๕

พระที่นั่งวิมานเมฆ
(๑)

วันที่ ๘ เมษายน รัตนาโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายที่ ๔๐/๑๘๖๖๘ ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม รัตนาโกสินทร์ศก ๑๒๐ บอกจำนวนแขกอินเดียที่รับจ้างเป็นกองตระเวนมานั้น ที่ประชุมเสนาบดีเห็นว่าใบอนุญาตที่เรอคัดมานั้นยังบกพร่องอยู่ เพราะไม่มีรายละเอียดบ่งบอกก่อนๆ มาด้วย จะได้ว่าจำนวนแขกอินเดียมากขึ้นหรือลดน้อยลง การที่เราต้องจ้างแขกอินเดียนั้นก็ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ คนไทยเรายังไม่ได้พอจะเป็นกองตระเวนได้ประการหนึ่ง คนไทยที่เข้าฝึกหัดยังไม่ได้ที่ประการหนึ่ง แลที่บางแห่งให้กองตระเวนคนไทยรักษาการไม่ได้กว่าแขก-

(๒)

อินเดียประการหนึ่ง แต่กระทรวงนครบาลควรจะต้องใจว่าจะเอาคนไทยเข้าเป็นกองตระเวนแลลดพวกแขกลงเสมอไป ถ้าตั้งใจจัดการให้มีผู้เห็นความจริงใจดังนี้แล้ว ถึงจะลดได้แต่ปีละน้อยหรือจำเป็นจะต้องคงใช้พวกแขกบ้างสำหรับในที่บางแห่ง ก็คงไม่มีใครมีความรังเกียจอันใด ให้เรอคิดผ่อนผันจัดการเรื่องนี้ให้เรียบร้อยตามเกล้าความที่แจ้งมานั้น

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๕

(๒) การจ้างชาวอินเดียเป็นไปลิสเป็นประโยชน์ในการใช้จับคนในบังคับต่างประเทศ เพราะชาวอินเดียเป็นคนในบังคับอังกฤษ

ที่ ๖/๑๔๕

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๒๒ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายที่ ๒/๔๔๕ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ เรื่องย้ายตำแหน่ง

(๑)

ข้าราชการในกระทรวงนครบาลกรมกองตระเวน แลเรื่องพระยาเพชร-
 ปาณี่ลาออกจากหน้าที่ราชการขอรับเบี้ยบำนาญโดยมีโรคภัยเบียดเบียน
 ส่งสำเนาประวัติมาด้วยนั้น ได้รับทราบความแล้ว

ซึ่งพระยาเพชรปาณี่จะลาออกจากราชการนั้นอนุญาต แลการที่ย้าย
 ตำแหน่ง ก็เข้าใจว่าเป็นที่ตกลงแต่ต้นนี้แล้ว บัดนี้อนุญาต แต่เรื่อง
 เบี้ยบำนาญพระยาเพชรปาณี่นั้นขอให้ระวังให้ถี่จิงมาก ที่อื่นก็ทำเนา
 ในระยะศก ๑๐๐ ถ้วนมาจนถึงศก ๑๐๒ ว่างไม่มีหน้าที่ อย่งไรอยู่

(๑) พระยาเพชรปาณี่ (ตรี)

ที่ ๒๐/๓๑๒

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕/๑๖๓๐ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ เรื่องมิสเตอร์-
โครบ มิสเตอร์มาติน เจ้ากรมแขวงกองตระเวนลาออกจากกรมกองตระ-
เวน เธอได้หารือมิสเตอร์ลอสันว่าจำเป็นต้องหาตัวเปลี่ยนใหม่ ขออนุ-
ญาติเลื่อนมิสเตอร์ยอนขึ้นขึ้นเป็นปลัดกรม เงินเดือน ๆ ละ ๕๐๐ บาท
ขึ้นปีละ ๕๐ บาทจนถึงเดือนละ ๖๐๐ บาท กับให้มีเงินค่ารถม้าไปตรวจ
การแลที่อยู่ แลขออนุญาตยืมนายกองตระเวนจากอินเดียใหม่อีก ๒ นาย
มาเป็นเจ้ากรมแขวงกองตระเวนชั้นนอก ให้มิสเตอร์ตรอกเตอร์เข้ามา
เป็นเจ้ากรมแขวงในกรุงเทพฯ เธอเห็นชอบด้วยตามความเห็นมิสเตอร์-
ลอสันว่านั้นทราบแล้ว อนุญาตให้จัดการตามที่ว่าทุกประการ

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๕/๒๒๖๑ ลงวันนี้ บอกรายชื่อผู้ร้ายปล้นบ่อน
เบียดำบลคลองสำโรง แขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์ ได้ทราบแล้ว

การปล้นรายนี้ เป็นการฉกรรจ์ใหญ่โตมาก พวกผู้ร้ายคงมีหัวหน้า
แลเพื่อนที่กล้าหาญ แลคงจะมีผู้รู้จักที่อาจจะสืบสวนได้ไม่สู้ยากนัก
แต่ดูเหมือนว่าจะต้องการกำลัง ตัวไปตีสแลตราวุธที่แข็งแรง ถ้าเป็น
อย่างไปตีสกระรอกะแรงตามแบบซึ่งต้องติดตัณอยู่ ไปเสียท่วงทีมาจะ
เป็นเหตุให้ผู้ร้ายได้ใจ ขอให้เธอคิดอ่านจัดการให้ดี ผู้ร้ายรายนี้ก็เป็นผู้ร้าย
สำคัญ ถ้าหากว่าเป็นการจำเป็น แลจะเป็นประโยชน์เธอควรจะลงไป
ตรวจเมืองนครเขื่อนขันธ์ตามที่เคยไปตรวจในวันอาทิตย์นี้ จะได้ไต่ถาม
แลกำชับสั่งการให้แข็งแรงขึ้นอีก

อินทพร

ที่ ๒๔/๕๑๑

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๓ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงต่างประเทศมีมาว่า กงซุลฝรั่งเศสขอ
ให้สืบผู้ร้ายซึ่งหนีมาแต่เมืองฝรั่งเศส แล้วได้แจ้งความเรื่องนี้ไปยัง
กระทรวงนครบาล เพื่อจะได้สืบดูตามที่กงซุลขอมาแล้วนั้น การเรื่องนี้
ขอให้ระวังให้ดี ไปเที่ยวจับกุม ๆ ซ้ำ ๆ จะเกิดความ

ที่ ๒๕/๕๑๘

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๔ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยผู้บังคับการทหารเรือร้องว่า มีสเตอร์ลอสันได้ออกประกาศตามถนนหลวงทั่วไปว่าพลทหารเรือรวม ๑ คน เป็นผู้ร้ายปล้นที่ตำบลปากคลองสำโรง เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม กรมกองตระเวนหรือกระทรวงนครบาลหาได้บอกกล่าวหรือขอให้กรมทหารเรือจับกุมเหมือนแต่เดิมมาไม่ ทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศแก่กรมทหารเรือแลผลิตด้วยทางราชการดังนี้ การเช่นนี้แต่ก่อนมาเคยทำอย่างไร แลครั้งนี้เหตุใดจึงทำดังนี้ ขอให้ทราบ

---

(๑) เป็นเจ้ากรมกองตระเวนต่อจากมีสเตอร์ชาร์ดิน

ที่ ๒๖/๕๒๘

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๖ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ได้รับหนังสือที่ ๑๒/๓๒๖๑ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ เรื่องกงสุลฝรั่งเศสขอให้กงตระเวนสืบหาผู้ร้าย ๖ คนที่ลื้อโกงเงินพวกธนาคารฝรั่งเศส ว่าตามคำขอของกงสุลฝรั่งเศสก็ขอแต่ให้สืบหาตัว ยังไม่ได้ขอให้จับ เพราะเขาจะต้องออกหมายจับต่อไป แต่เธอได้ออกคำสั่งแก่เจ้าพนักงานกรมกงตระเวน เพียงให้สืบหาตัวผู้ร้ายตามสำเนาที่ส่งมานั้นทราบแล้ว ถ้าเข้าใจเช่นนี้ได้ก็ดี ทางผิดของเรามีมากจึงได้กำชับไปให้ระวัง

ที่ ๒๘/๕๖๕

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยรับหนังสือที่ ๑๕/๔๑๖๐ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ ซึ่งแจ้งเรื่องกรม
กองตระเวนออกประกาศให้จับพลทหารเรือ ซึ่งเป็นผู้ร้ายปล้นที่ตำบล
ปากคลองสำโรงว่า ทิ้งข้อสันนิษฐานจับบอกสังกัดกรมทหารเรือไป โดยไม่
ทันคิดถึงการเสื่อมเสีย เธอเห็นเป็นการยากที่จะแก้ไขสันความปรากฏ
ได้นั้น ทราบแล้ว

การที่จะแก้ปัญหานี้ไม่ยาก ต้องให้กระทรวงเมืองขอโทษแลนัดหมาย
กันเสียกับทหารเรือ จะประพฤติราชการโดยอาการเช่นนั้น ก็เป็นอัน
แล้วกันเท่านั้น เพราะการที่ทหารเรือว่าทั้งนี้ไม่ได้ประสงค์จะให้ประกาศ
แก้ รับประกันว่าคนทหารเรือที่ลงพิมพ์แล้วนั้นไม่ได้เป็นผู้ร้าย จะขอให้
เป็นแบบอย่างต่อไป อย่าให้เป็นเช่นนี้อีกเท่านั้น

ที่ ๒๕/๕๕๒

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมพลวงนเรศวรวิฑูษิ

ได้รับหนังสือเลขที่ ๑๖/๔๒๑๕ ลงวันวานนี้ ว่าเมื่อกันมีเหตุ
พลทหารเรือดักกับพลตระเวน บ้างฝ่ายพลตระเวนตายคนหนึ่ง แลมี
(๑)

บาดเจ็บด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย เชนแลอากาทรได้ไปไต่สวนเหตุวิวาทพร้อม
ด้วยมิสเตอร์ลออนัน แลจะได้ตรวจหาตัวผู้แทงต่อไปนั้น ได้ทราบแล้ว

ถ้าพูดจาบอกกล่าวแลทำการพร้อมกันได้ตั้งเช่นครั้งนี้ คนร้ายก็ไม่
หนีรอดไปได้ แลคนในบังคับทั้ง ๒ ฝ่ายก็จะไม่มีความกำเริบ ด้วยรู้ว่า
ผู้บังคับการทั้ง ๒ ฝ่ายคงจะร่วมใจกันปราบปรามผู้ประทุษร้าย ดีกว่าที่
ไพร่วิวาทกันแล้วผู้บังคับการทั้ง ๒ ฝ่ายมาว่าความเปนสำนวนกัน เสียคน
แลเสียงานตั้งแต่นายจันไพร่

(๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

ที่ ๓๐/๕๕๘

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๙ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

เมื่อเวลาเย็นได้ขึ้นไปดูถึงถนนเขี้ยวไขว่กา สภานของกรมศุขาภิบาลถูกผู้รื้อถ้างัดระคาบ เพราะได้ความว่าไปลิกษังรักษานขึ้นไปไม่ถึง เห็นว่าถนนก็มีไม่ใช่ถนนเปลี่ยวเช่นถนนสนามม้า ผู้คนแจ็กเป๊ะก็มาก ระยะทางขึ้นไปก็ไม่ถึง ๒๐ เส้น ไม่ควรที่จะหยุดยังไปลิกษังไว้เพียงคลองสามเสน ควรจะรักษานขึ้นไปตลอดถนนเขี้ยวไขว่กา ที่นั่นก็เป็นท่าเรือจ้าง มีเรือจ้างจอดมากกว่า ๑๐ ลำประจำท่า เหตุใดจึงจะทิ้งให้เป็นที่เกิดก๊อชุก ลุกฉวม จะว่าปั่นแวงอำเภอดุสิตเพียงคลองสามเสนก็ไม่ควร เพราะที่นั่นกรมศุขาภิบาลได้รักษานขึ้นไปตลอด ถ้ารักษาแต่ช่วงกรมศุขาภิบาลไม่มีไปลิกษังไม่เป้รักษาได้ เพราะศุขาภิบาลไม่มีคนเฝ้าถนน ขอให้ขยายเขตร์ไปลิกษังไปถึงคลองบางกระบือ ซึ่งที่แท้ห่างสะเตชันนิตเดี้ยวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะผู้ใหญ่ซึ่งเป้นเจ้าน่าที่ไม่ได้ตรวจการขึ้นไปถึง จึงไม่เห็นว่าการจะรักษาอย่างไร ขอเชิญเสด็จขึ้นไปทอดพระเนตรสัก-

๑๕๖

วันหนึ่ง คงจะเห็นได้ว่าควรอย่างไร ทางตั้งแต่สะพานไปถึงปลายทางสวน
ดวงเดือน กับตั้งแต่สะพานขึ้นไปถึงปลายถนนเขียวไวกา ไม่ใกล้ไกล
กันอย่างไรนัก

ส. วิชาพร

ที่ ๓๑/๖๓๖

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๒๒ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายที่ ๑๘/๔๖๘ ลงวันวานนี้ ส่งสำเนารายงานมิสเตอร์-
ลอสัน เรื่องสืบสวนจับผู้ร้ายปล้นตำบลบ่อนสำโรง เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษ-
ภาคมนี้ ได้รับทราบความแล้ว การจับผู้ร้ายรายนี้ดีมาก ขอสรรเสริญ
มิสเตอร์ลอสันแลเจ้าพนักงานทั้งปวง

ที่ ๓๓/๗๐๔

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๔ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยจดหมายที่มาจากกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๕๒/๕๗๑๘ ลง
(๑)

วันที่ ๓ เดือนนี้ เรื่องผู้ร้ายขึ้นไปบีบบคอแลเอาผ้าอุดปากพระวิสุทธิโสภณ
บนกุฎิ แลกันเก็บสิ่งของไปนั้น ได้รับทราบแล้ว ให้คิดอ่านสืบเอาตัว
ผู้ร้ายให้จงได้

---

(๑) พระวิสุทธิโสภณ (โพ) เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์

ที่ ๓๔/๗๑๓

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๕ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องคนร้ายขึ้นกุฎิพระวิสุทธิโสภณนั้น บัดนี้ได้รับความจาก
กระทรวงธรรมการว่า นายไอศิษย์พระวิสุทธิโสภณ จำหน้าแลรูปพรรณ
อัยคนร้ายได้ ด้วยเมื่อก่อนมา ๒ - ๓ วัน นายไอได้เห็นอัยคนร้าย
๔ คน มาเดินค้อมมอง แลได้เห็นเข้าไปสูบยาฝิ่นในกระท่อมนายเล็กบุตร
นายแหม่มกำนัน ได้นั่งพูดกับนายแหม่มกำนันบ้านโกส้วัดนางนองด้วยตั้ง
ความพัวพันอยู่ในอำเภอกำนัน เห็นว่าควรจะสืบสวนเอาตัวได้ ให้เร่ง
สืบสวนเอาตัวให้จงได้

ที่ ๓๕/๒๕๘

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้อ่านใบบอกพระฤทธิจักร์ แลคำตราสินเรื่องอายจั้นซึ่งทำร้าย
พระยามนตรีฯ แลบุตรภรรยา ดูเป็นการร้ายแรงอยู่ จะว่าเสียจริตก็ยังไม่
เห็นไปไม่ได้ถนัด คนไม่รู้ภาษาถิ่น เขาใช้สรอยใกล้ชิดเช่นนั้น จะมีข้อ
ไม่เข้าใจกันอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดขัดใจกันก็จะเป็นได้ ขอให้เร่ง
ไต่สวนให้ได้ความ

(สำเนา)

ที่ ๖๖๐๗/๘๕๕๓

รับวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ เกษะบางปอน

วันที่ ๑๓ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๒๕๖

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยฉันได้เก็บข้อความซึ่งควรจะประกาศต่อประกาศฉบับแรกนั้น
ส่งมาให้ จะคัดเส้นหมึกก็ไม่ทัน เพราะข่าวมาห้อย ๆ เสมอจนเวลาดึก

อนึ่ง บ้านเจ้าพระยาสุรศักดิ์ฯ นั้นตั้งอยู่ห่างไกลมีแต่ผู้หญิงทั้งนั้น
ขอให้จัดโปลิศไปประจำรักษาให้แข็งแรง อย่าให้มีอันตรายอย่างหนึ่ง
อย่างใดได้

(๑) เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต)

ประกาศข่าวราชการมณฑลพายัพ

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวง-
(๑)

นกรมบาล ขอประกาศข่าวราชการมณฑลพายัพต่อที่ได้ประกาศไปแต่ก่อน
ให้อาณาประชาราษฎร์ชาวพระนครทราบทั่วกันว่า

กองทัพพระยาสุริยราชวรานุวัตร ผู้ว่าราชการเมืองพิไชย ยกขึ้น
ไปตั้งตำบลปางอ้อ พวกเงี้ยวตั้งอยู่บนเขาพริ้ง พรหมแดนเมืองแพร่แล
เมืองอุตรดิตถ์ พวกเงี้ยวยกอ้อมลงมาทางให้หาซึ่งเป็นทางร่วมไปเขาพริ้ง
เข้าตีหลังค่ายพระยาพิไชย กองทัพพระยาพิไชยตั้งแถวแตกตายหลายคน
ครั้นรุ่งขึ้นเงี้ยวเข้าตีระแวกนำทางเขาพริ้งอยู่วันหนึ่ง กองนำตีผู้ร้าย
ลอบไป พระยาพิไชยจึงให้พระบริรักษ์โยชียกขบวนทางให้หาซึ่งเงี้ยวลอบ
เดินมานั้น เป็นทางกันดารลำบากมาก พระยาพิไชยยกข้ามเขาพริ้งเข้าไป
ตั้งตำบลลาดวัวเทา ห่างเมืองแพร่ทาง ๒ วัน พระบริรักษ์โยชียกไปสมทบ
เข้ากองพระยาพิไชย แล้วพระยาพิไชยได้มีหนังสือ ไปให้เจ้านครเมือง
แพร่จัดบุตรหลานลงมารับกองทัพ เจ้านครเมืองแพร่แต่งให้พระยาราชา-
วงษ พระยาราชบุตรลงมาตามที่มีหนังสือไปนั้น ถึงลาดวัวเทาวัววันที่ ๑๒
สิงหาคม

ส่วนกองพระเสนาราช ยกจากสวรรคโลกขึ้นทางบ่อแก้ว แขวง
เมืองลอง ผู้ร้ายซึ่งตั้งสกัดทางหลบหนีไปเสียก่อน ที่บ้านเรือนก็ทิ้งร้าง
จึงยกเดินต่อไปจนถึงบ้านสุเมรโกศลเมืองแพร่ ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ได้มี

(๑) เหตุการณ์คราวนี้คือ ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ (ร.ศ. ๑๒๑) พวกเงี้ยวก่อการจลาจลขึ้นในมณฑล
พายัพ

หนังสือเข้าไปให้เจ้านครเมืองแพร่ แต่งเจ้านายบุตรหลานออกมารับ
กองทัพ ในเย็นวันนั้น เจ้านครเมืองแพร่แต่งให้พระเมืองใจ พระคำลือ
นำดอกไม้ธูปเทียนมาคำนับ ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๑๓ สิงหาคม เจ้านครเมือง-
แพร่ออกมารับกองทัพพระเสนาราชเข้าในเมืองแพร่ แลในวันที่ ๑๓ นั้น
พระยาพิไชยก็ได้ยกจากตำบลลาวว้าเข้าในเมืองแพร่เหมือนกัน ใน
วันเดียวกันพระवासเทพได้คุมกองตำหรวจภูธรเดินจากอุดรดีฐไปเมือง
แพร่ กำหนดเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีแลกองทหารจะถึงเมืองอุดรดีฐใน
วันที่ ๑๔ สิงหาคม แลกองทหารอื่นๆ ได้เดินขึ้นไปตามลำน้ำโดยลำดับอยู่

ส่วนที่เมืองนครลำปาง เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม เวลาเช้ามีคน
ผู้ร้ายยกเข้าตีเมืองนครลำปาง ตำหรวจภูธรได้ต่อสู้ยิงพวกผู้ร้ายตาย
มาก อ้ายพวกองซึ่งเป็นหัวหน้าพวกเงี้ยวผู้ร้ายที่ตีเมืองแพร่แลเมืองลำ-
ปางนั้นถูกปืนตาย ผู้ร้ายตอยหนักกลับลงมาเมืองแพร่ เมืองนครลำปาง
สงบเป็นปกติ

ส่วนกองทัพกรุงเทพฯ กองพระสุรฤทธิ์พฤทธิไกร ซึ่งได้โปรด-
เกล้าฯ ให้ยกขึ้นเดินบกจากเมืองพิไชยไปเมืองสวรรคโลกแลเมืองเถิน
กำหนดจะได้ถึงเมืองเถินวันที่ ๑๔ ซึ่งช้าไปกว่ากำหนด เพราะฝนตกหนัก
น้ำในลำห้วยมาก เมื่อถึงเมืองเถินแล้วจะได้ยกขึ้นไปรักษาเมืองนครลำปาง

กองทัพพระยาสุจริตรักษา ผู้ว่าราชการเมืองตาก ยกขึ้นไปถึงเมือง
เถิน วันที่ ๑๒ สิงหาคม ได้รับหนังสือเจ้านครลำปางแลข้าหลวงเมือง-
ลำพูนว่า เมืองนครลำปางแลเมืองลำพูนเป็นปกติอยู่

ส่วนเมืองนครเชียงใหม่ นั้น ไม่มีเหตุการณ์อันใด

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

(ลงพระนาม) นเรศวรฤทธิ์

เสนาบดีกระทรวงนครบาล

ประกาศห้ามไม่ให้ราษฎรตกใจตื่น ในการเล่าลือต่าง ๆ

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิเสนาธิบดีกระทรวง
นครบาล ขอประกาศแก่อาณาประชาราษฎรชาวพระนคร ให้ทราบทั่วกัน
ว่าบัดนี้มีข่าวเลื่องลือกันด้วยการเกิดศึกสงครามต่าง ๆ ราษฎรบางจำพวก
ที่ไม่รู้เหตุการณ์แน่นอน ก็พากันตื่นตื่นเล่าลือจับเรื่องโน้นไปประสมเรื่องนี้
ให้เป็นข่าวเหตุการณ์ใหญ่โต ถึงแก่สำสมช้อสะเชิง แล้วย้ายทรัพย์สินสมบัติ
ไปฝากไปฝังก็มี การเรื่องนี้ ความจริงก็มีเหตุอยู่เมื่อปลายปีรัตนโกสินทร
ศก ๑๒๐ ในมณฑลอีสาน มีคนโกงพูดหลอกลวงอาณาประชาราษฎร
ตั้งตัวว่าเป็นผู้บุญญาผู้บุญ พยายามทำนยเคราะห์บ้านชาตเมืองว่า
เมื่อนั้นจะเป็นอย่างนั้น เมื่อนั้นจะเป็นอย่างนี้ ภายหลังมีคนเชื่อถือเจ้าอ่อน
น้อมอยู่เป็นอันมาก พวกอื่น ๆ ที่มีความคิดรู้เท่าทันกัน ก็ตั้งตัวขึ้นหากิน
อย่างเดียวกันเป็นหลายหมู่หลายพวก ทำนายว่าวันนั้นเดือนนั้น สุกรจะ
เป็นยักษ์กินคนอาณาประชาราษฎรก็ฆ่าสุกรเสียเป็นอันมากแลให้เก็บ
กรวดไว้ จะกลายเป็นเงินเป็นทองก็พากันเก็บกรวดไว้ ด้วยเชื่อคำหลอกล
วงของอำชพวกผู้บุญ ๆ ยกเข้าไปในบ้านใดถ้าผู้ใดไม่เข้าเกลี้ยกล่อม
ก็ทำอันตรายฆ่าฟันเสียบ้าง ถ้าเข้าเกลี้ยกล่อมก็กะเกณฑ์เอาเสบียงอาหาร

เสียงกันไปบ้าง เทียวกระทำจลาจลอย่างนี้ ความทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดกองทัพารมณฑลนครราชสีมา ยกออกไปปราบปราม พวกหัวหน้าที่ต่อสู้ก็ตายในระหว่างรบบ้าง ที่จับได้บ้าง การจลาจลเรื่องผีบุญก็สงบไป แลกอาหารก็ได้กลับแล้ว คนพวกเชื่อผีบุญก็คือคนลาว ซึ่งยกลงมาจับจ้างทำนาในกรุงเทพฯ แลกรุงเก่า ปราชญ์บุรี พวกเหล่านี้เป็นคนซึ่งไม่ได้มีความรู้เล่าเรียนอย่างไร แลมักชอบเชื่อความหลอกลวง ในของที่มีไม่ได้เป็นไม่ได้ว่าจะมีจะเป็นเหมือนนั้นเหมือน เช่นกรวดจะเป็นเงินเป็นทอง สุกรจะเป็นยักษ์เป็นต้น

ส่วนเหตุการณ์ที่มีอยู่ในมณฑลพายัพบัดนี้ก็คือพวกเงี้ยว ประชุมกันเป็นโจร เงี้ยวพวกนี้เป็นคนฝ้ายเหนื่อ อยู่ในระหว่างแผ่นดินอังกฤษ บ้างสยามบ้างต่อกัน แต่ก่อนมาเงี้ยวพวกนี้ได้แยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในมณฑลพายัพทั่วทุกนคร ทำการค้าขายในตลาดบ้าง รับจ้างตัดไม้ลากไม้ในป่าบ้าง ตั้งทำมาหากินปะปนอยู่กับพวกลาว เช่นกับเงินในกรุงเทพฯ เพราะพวกลาวไม่ถนัดในการเดินทางขนสินค้ามาขาย แลไม่ชอบทำการหนัก ถ้าไม่ใคร่ชอบรับเป็นลูกจ้างอย่างคนเงี้ยว เพราะชนชั้นที่ในเมืองลงซึ่งตั้งอยู่แม่น้ำยม ในระหว่างเมืองแพร่แลนครลำปาง เหนือจากเมืองลับแลมณฑลพิษณุโลกมีการทำป่าไม้มาก แลมีบ่อพลอยด้วย คนพวกเงี้ยวที่เป็นหัวหน้าจึงได้จ้างเงี้ยวกลุ่มมาตั้งทำการป่าไม้ แลหาพลอยในที่นั้นหลายพวกหลายเหล่า แลตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นอันมากมาช้านาน แต่เมืองลงนี้เป็นเมืองขึ้นเมืองนครลำปาง พวกเงี้ยวในเมืองนี้กระทำโจรกรรม ปล้นสดมแย่งชิงลูกค้าวานิชเนื่องๆ ในเมื่อระดูไม่ดี

ก่อนมีการทำนอชพวกเงี้ยวก็สองสุมกันเป็นโจรผู้ร้ายเป็นหมู่ใหญ่ขึ้น
เมืองนครลำปางยกกำลังลงมาเพื่อจะระงับผู้ร้าย แต่พวกเงี้ยวรู้ตัวคบคิด
กันยกออกไปซุ่มสกัดทางต่อสู้อยู่บนที่สูง แลทางเป็นช่องแคบ กำลังเมือง
นครลำปางยกมานอช แลตั้งอยู่ที่ต่ำจึงถอยกลับไป เพื่อจัดกำลังมาเพิ่ม
เติมการต่อสู้กันเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม

ครั้นเมื่อวันที่ ๒๕ เวลาเช้า โมงหนึ่ง ภายหลังวันที่เกิดเหตุขึ้น
สองวันอัยพวกผู้ร้ายเงี้ยวเมืองสองประมาณ ๓๐๐ คนเศษ ยกเข้าปล้น
เมืองแพร่ซึ่งมีระยะทางเดินทางจากเมืองสองประมาณวันหนึ่ง อัยผู้ร้าย
ยกเข้าปล้นโรงตำรวจภูธรในเมืองแพร่ พลตำรวจภูธรไม่รู้ตัว อัยผู้ร้าย
จับนายร้อยตรีตำรวจภูธรฆ่าเสีย แย่งเอาอาวุธได้ไปปล้นที่พักข้าหลวง
พวกข้าหลวงประจำนครพากันหลบหนีไป ได้ความว่าพระยาราชฤทธา-
นนท์ ข้าหลวงประจำนครแพร่ อัยผู้ร้ายฆ่าเสีย แลเก็บเอาเงินแผ่นดิน
ไป ๑๘๐๐๐ รูปีเศษ แลอัยผู้ร้ายจับเจ้าพิริยเทพวงศ์เจ้านครแพร่ไป
ควบคุมไว้ แลเจ้าตั้งรักษาอยู่ในที่ว่าการ เมื่อเกิดเหตุขึ้นไม่มีผู้ใดต่อสู้
ด้วยเหตุว่าไม่รู้ตัว แลพวกเงี้ยวที่ตั้งค่ายอยู่ในตลาด ก็รวบรวมกันเป็น
พวกเดียวเพราะหัวหน้าของพวกผู้ร้ายเหล่านี้ ก็เป็นคนที่มีบ้านเรือนอยู่
ในนครแพร่ด้วย อัยผู้ร้ายจึงไม่ได้ทำอันตรายอาณาประชาราษฎร์มากนัก
ในเมืองนครลำปางก็เป็นที่น่ากลัวอยู่บ้าง ว่าพวกเงี้ยวจะเข้าแย่งชิง
เพราะในเมืองนั้นก็ยังมีเงี้ยวตั้งค่ายอยู่มากด้วย เมืองนครเชียงใหม่ได้ส่ง
นายร้อยเอกเขนเซน กับตำรวจภูธร ๕๐ ลงมาช่วยมี้องกันอยู่แล้ว แต่
กำลังเมืองเชียงใหม่จะส่งลงมาไม่ได้ ด้วยในเมืองนครเชียงใหม่
แถบบริเวณก็มีพวกเงี้ยวอยู่มากเหมือนกัน เกรงจะพลอยกำเริบขึ้น จึงได้

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการป้องกันพวกเงี้ยว ที่ยังไม่กำเริบขึ้น ให้สงบอยู่ ส่วนการปราบปรามโจรเงี้ยวเมืองแพร่ นั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตรยกกำลังคนหัวเมืองฝ้ายเหนือ กองหนึ่ง พระเสนาราชกองหนึ่ง พระยาสุจริตรักษากองหนึ่ง ยกล่วงหน้าขึ้นไปก่อน แลได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดกองทัพกรุงเทพระียงหนึ่งไป คือ พระสุรฤทธิพิทักษ์ ไกรคุมหทารสองกองพันกองหนึ่ง ยกขึ้นไปแล้วแต่ ณ วันที่ ๑ สิงหาคม หลวงประจันต์สิทธิการ คุมทหารกองพันกองหนึ่ง แลได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นแม่ทัพ นายหนึ่ง พระยาอนุชิตชาญไชยเป็นแม่ทัพนายหนึ่งท่านทั้งสองนี้พร้อมด้วยข้าราชการหลายนายได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กราบถวายบังคมลาที่พระราชวังบางปะอินยกขึ้นไปแล้ว และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมยุทธนาธิการ จัดทหารเพิ่มเติมขึ้นไปอีกสองกองพัน การยกทหารครั้งนี้ได้เดินทางขึ้นไปด้วยเรือไฟจูงหังสัน แลได้โปรดเกล้าฯ ให้พระวาสุเทพเจ้ากรมตำรวจภูธร คุมพลตำรวจภูธร ๒๐๐ เพื่อขึ้นไป บรรจบกับพลตำรวจภูธร ณ หัวเมืองฝ้ายเหนือ ยกขึ้นไปอีกกองหนึ่ง กำหนดให้ถึงโดยเร็วที่สุดเพื่อจะได้ยกเข้าปราบปรามพวกโจรเงี้ยวในมณฑลพายัพพร้อมกันเพราะพวกเงี้ยวเป็นราษฎรในมณฑลนั้น แลตั้งบ้านเรือนอยู่ในป่าดงทั่วไป หาใช่มาศึกศัตรูที่ยกเข้ามาต่างเขตรต่างแดน แลตั้งอยู่เป็นหมู่เป็นกองไม่ การที่จะกระทำการย่อมจะมีหน้าที่ต้องรักษาความสงบ แลสืบสวนเอาตัวผู้ร้ายต้นเหตุมากกว่าการต่อรบซึ่งหน้า เพราะเหตุฉะนั้นจึงจำเป็นต้องส่งกำลังขึ้นไปมาก เพื่อได้แยกย้ายกัน สืบสวนจับกุมผู้ร้ายได้ถนัด

ความจริงในข่าวราชการมีเพียงนี้ ขออย่าให้ราษฎรพากันเชื่อฟัง
คำเล่าลือเป็นอย่างอื่น ๆ ให้ผิด ๆ ไปจนถึงตกอกตกใจเตรียมย้ายเข้า
ย้ายของ จะเป็นช่องแก่คนร้ายที่มุ่งหมายจะทำอันตรายแก่ทรัพย์สินสมบัติ
เมื่อมีความตกตะลึงใจก็จะพลอยประสมทำโจรกรรมต่าง ๆ ได้ฉับนั้น แลการ
เล่าลือเช่นนั้นก็ได้มีมาทุก ๆ รัชกาล ก็ไม่ปรากฏว่าคำเล่าลืออันใดเป็น
ความจริง มีแต่เป็นการล่อลวงหลอกหลอนกันให้ตื่นตื่นไปเปล่า ๆ เท่านั้น
ในส่วนราชการฝ่ายเหนือ เมื่อกองทัพได้กระทำการเข้าไปเพียงใด
ได้ข่าวเป็นแน่นอนอย่างไร จะได้ประกาศมาให้ทราบภายหลัง

ประกาศมา ณ วันที่ ๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

(ลงพระนาม) นเรศวรฤทธิ์

เสนาบดีกระทรวงนครบาล

ที่ ๔๗/๑๒๓๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ กันยายน รตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องจดหมายมาที่กรมขุนสมมตอมรินทร์ ที่ ๑๓๑/๑๐๕๓๕
ลงวันที่ ๘ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๑ เรื่องจะยกโทษนายแพผู้ร้ายปล้นแขวง
เมืองสมุทรปราการ ซึ่งได้สารภาพแลนำจับผู้ร้ายได้นั้น อนุญาตแล้ว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ที่ ๕๐/๑๓๘๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๔ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยนายเที่ยงมีหนังสือมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ บอกเรื่อง
เข้ามาในวังเวลากลับไปถูกผู้ร้ายวิ่งราวห่มก แลเห็นถูกหลังแก้วที่ถนน

(๑)
หน้าพระลาน เชื้องบ้อมขันธุ์เขื่อนเพชร แจ็งอยู่ในหนังสือนายเที่ยงที่ส่ง
มาให้ดูนี้ การเป็นได้ถึงเพียงนี้ในที่เช่นนี้ในเวลาเช่นนี้ เห็นจะไม่มีผู้ใด
ไปมาในวังได้ จะว่ากระไร

(๑) บ้อมขันธุ์เขื่อนเพชร อยู่ค้ำหน้าเหนือต่อประตูวิเศษไชยศรีไปทางตะวันออก

ที่ ๕๑/๑๔๑๒

หนังสือพระมหากษัตริย์ปราสาท

วันที่ ๑๗ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ได้รับหนังสือที่ ๓๑/๑๓๒๖๒ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ ตอบเรื่องผู้ร้าย
วิ่งราวหมวกนายเที่ยงนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้เป็นอันได้ความว่า คนที่เป็นโปลิศอยู่นั้นเอง ถ้าจะทำร้าย
ก็กลับไปเสียจากกรมกองตระเวนวัน ๒ วันแล้วไปทำร้าย ได้ความจริง
เช่นนี้ การซึ่งเป็นคำล่ำลือกันมาเสมอว่า โปลิศเองเป็นผู้ทำร้าย คงมี
ความจริงอยู่ในนั้น เพราะคนในโปลิศหาได้เป็นหมวดกรม ซึ่งจำเป็น
จะต้องรับหน้าที่ไม่ เมื่อพอใจจะทำอยู่เพียงใดก็ทำอยู่เพียงนั้น เมื่อมีอย่าง
อื่นที่พอใจจะทำ ก็ออกจากหน้าที่โปลิศได้โดยง่าย เห็นว่าการที่จะสืบสวน
จับกุมกันยากกว่าทหารบกทหารเรือหรือชาววังเพราะไม่มีสังกัดมูลนาย
ถ้าการป้องกันผู้ซึ่งจะรักษากฎหมายไม่ให้ไปประพฤติต่อผู้กฎหมายไม่
กวดขันแล้ว ความเสียหายในกรมกองตระเวนก็คงจะไม่สิ้น

ในการครั้งนี้ก็เห็นปรากฏอยู่ว่า ผู้บังคับการในชั้นสูง ได้คิดที่จะ
ป้องกันอันตรายของคนทั้งปวงโดยจริง แต่ผู้น้อยเช่นพวกพลตระเวน
ด้วยกันเองหรือนายเล็กน้อยมีทำทางที่จะร่วมคิดด้วยกันแลกันในทาง
ความประพฤติ หรือรักษาเกียรติยศโดยบัญญัติต่างๆ ทำให้ความหม่น

หมองในกองตระเวนมีมากขึ้น แต่ในเรื่องนี้เธอเห็นแล้วว่าเป็นที่เสีย
อย่างไรคงจะสืบสวนเอาตัวคนร้ายจงได้ แต่จะคิดป้องกันการที่พลตระ-
เวนกลับทำร้ายเช่นนั้น โดยความกวัดข้นสืบไป

ฉันทนา

ที่ ๕๒/๑๖๐๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องจดหมายที่ ๓๒/๑๔๘๔๐ ลงวันวานนี้ เรื่องนายเปลี่ยน
นายเน่งแลพวกแทงนายอำตัย ในตำบลสามเสนนั้น ได้รับทราบแล้ว
ให้เร่งไต่สวนให้ได้ความ

เสนาบดี

ที่ ๕๕/๑๗๗๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือที่ ๑๕๗/๑๖๖๗๖ ลงวันที่ ๒๒ เดือนนี้ มีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ส่งรายงานจัดราชการการกรมกองตระเวนประจำศก ๑๒๐ ซึ่งพิมพ์เป็นคำอังกฤษมานั้น ได้อ่านดูแล้ว เห็นว่ารายงานนั้นทำได้ แต่มีความประหลาดใจด้วย ม.ล.ช.น.ได้กล่าวแต่ได้ร้องด้วยถ้อยคำอันเร็วแรงเป็นอันมากตั้งแต่ หน้า ๖๕ ไปจนหน้า ๖๗ ด้วยเรื่องโป๊ลิสในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ไม่ได้เป็นผู้ไต่สวน เป็นแต่ออกเดินตรวจ นำที่ไต่สวนเป็นของอำเภอแลผู้ว่าราชการเมือง ซึ่งได้ละเลยเสียเป็นอันมาก โดยไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่ได้

ความอันนี้จะเท็จจริงประการใด แลเธอมีความเห็นประการใด ก็เห็นหากกล่าวถึงในหนังสือหน้าไม่ จึงมีความสงสัยว่า เธอจะไม่ได้อ่าน เป็นแต่พลิก ๆ ดูเท่านั้น ถ้าหากว่า ม.ล.ช.น.กล่าวไม่จริง ก็ควรจะมื่ออะไร เป็นพยานแก้ไขบ้าง ถ้ากล่าวจริงก็คงจะมีความคิดที่จะแก้ไขฝ่ายการปกครองอย่างเดิม หรือจะขยายอำนาจโป๊ลิส นั้นเห็นหนึ่งเป็นทงไม่รู้ร้อนผิดกว่าที่เคยสังเกตมาแต่ก่อน ขอให้เธออ่านรายงานที่ส่งเข้ามาแล้ว ช้แจงความเห็นมาให้ทราบ

๒๑๕

เรื่องพระราชบัญญัติอาวธ เข้าใจว่าจะเป็นที่ตกลงกันอยู่แล้ว
แต่ยังมีข้อข้องอยู่ประการใดจึงไม่ได้ ออก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

เจ้าพนักงานหอสมุด

ที่ ๕๗/๑๕๕๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับรายงานจากพระพี่ว่า เมื่อ ๒-๓ วัน^{นี้} นายเล็กคนขับรถของเจ้าเจ๊ก ได้ลักพาลูกสาวของเจ้าเจ๊กไป พลตระเวนจับตัวได้พร้อมกับทรัพย์สินที่ลูกสาวได้เอาไป เจ้าเจ๊กได้ทรัพย์สินกับลูกสาวคืนไปบ้างแล้ว ส่วนตัวนายเล็กนั้นพลตระเวนส่งศาลโบริสภาที่ ๒ ตามกฎหมายพระราชบัญญัติรัชกาลที่ ๔ ความลักพาเช่นนี้ไม่เป็นความอาญา มีแต่ปรับละเมิดลาเดียวเท่านั้นเอง ระวัง^{ให้}ได้บอกให้เอาตัวนายเล็กล่องไปส่งที่ศาลกระทรวงวัง เจ้ากรมกองตระเวนมีหนังสือมาว่าตามคำสั่งที่เขาได้รับจากเสนาบดีกระทรวงเมือง เขาต้องส่งคนเช่นนายเล็กที่ศาลโบริสภา^ๆ พิจารณาอยู่ดังนี้

การเรื่องนี้เจ้าเจ๊กก็ไม่ได้มาร้องประการใด แต่เห็นว่าเจ้าเจ๊กก็เป็นหม่อมเจ้ามียศบรรดาศักดิ์คล้ายพระองค์เจ้า เมื่อความมีผู้ทำชู้ด้วยบุตรสาวพระองค์เจ้าอสังการก็เคยว่าในกระทรวงวัง ถ้าจะว่าในกระทรวงวังก็ควรจะแต่เมื่อระพีได้ส่งไป เจ้ากรมกองตระเวนว่าได้รับสั่งจากกระทรวงเมืองให้ส่งศาลโบริสภา เห็นว่าคำสั่งกระทรวงเมืองนี้

(๑) หม่อมเจ้าเจ๊ก ในกรมหลวงภูวนตรนรินทร์ฤทธิ์

๒๑๓

จะไม่ใช้คำสั่งของเธอ ขอให้พิจารณาดูตามที่ควรด้วยเจ้าเจ๊กก็ยังเป็น
เจ้านายมีชื่อเสียงอยู่

เจ้าเจ๊ก

สำนักหอสมุด

ที่ ๕๘/๑๕๖๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๑ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเราจดหมายมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๑๐/๑๗๘๘๕ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ เรื่องนายเจริญหรือนายชมกับพวกเที่ยวชุกันโชกลงเอาเงินแก่ราษฎรแขวงเมืองมินบุรี ได้ทราบความแล้ว

เรื่องนี้ ได้ส่งไปยังกระทรวงยุติธรรม ให้เร่งพิจารณาลงโทษแล้ว

สฤษดิ์ทิพย์

๒๑๕

ที่ ๕๘/๑๕๖๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๑ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรินทร์ ที่ ๒๑๑/๑๗๘๘๖ ลงวันวานนี้ เรื่องทหารเรือแลราษฎรพากันเข้าแย่งชิงสิ่งของในโรงเงินยี่ แลโรงอำแดงจอน ซึ่งตั้งเขียนห้วยแลขายสุรากับสิ่งของอยู่ข้างพระราชวังเดิมนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้ ได้สั่งให้กรมทหารเรือได้สวนโดยแข็งแรงแล้ว

ฉัตรทิพย์

ที่ ๖๒/๒๐๒๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศร์วรฤทธิ

ด้วยได้รับจดหมายมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๑๖/๑๘๑๘๕ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ ส่งรายงานกองตระเวนในเรื่องอำแดงชมหลอกหลวง น้อเงินราษฎรมานัน ทราบแล้ว เรื่องนี้ให้เร่งหาพยานส่งศาลให้ทัน แล ให้คัดอ่านหาตัวผู้ซึ่งปลอมเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนั้นให้จงได้

๒๒๑

ที่ ๖๕/๒๐๘๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือเลขที่ ๓๕/๑๘๑๑๑ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ เรื่องมิสเตอร์
ลอซันผู้ว่าการแทนจางวงกรมกงตระเวนยื่นหนังสือขออนุญาต
ลาหยุดพักราชการ ๖ เดือน ก่อตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ศก ๑๒๒ เป็นต้น
ไป ในเวลาที่ลาหยุดพักนี้ จะขอรับเงินเดือนเต็ม ๒ เดือน ๓ อาทิตย์
รับเงินเดือนถึง ๓ เดือนกับอาทิตย์หนึ่งรวม ๖ เดือน และจะสมัครรับราชการ
ต่อไปอีก ๕ ปีในเวลาที่สิ้นสุดแล้ว แต่การที่มิสเตอร์ลอซันลา
หยุดพักนี้ เธอเห็นควรอนุญาตให้แต่ร่นเวลาให้ลาหยุดตั้งแต่กลางเดือนนี้
หรือต้นเดือนกุมภาพันธ์ หรือจะควรให้ขีมิสเตอร์ลอซันรับราชการ
ต่อไปเพียงใด และจะอนุญาตให้หยุดพักราชการตอนใดนั้น ทราบแล้ว
อนุญาตให้มิสเตอร์ลอซันลาไปก่อน

เสนาบดี

ที่ ๖๖/๒๐๘๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือเลขที่ ๒๒๕/๑๘๗๖๕ ลงวันวานนี้ มีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ขออนุญาตให้กรมกองตระเวนออกหมายเกาะตัวพระประธานกุฎกึ่ง ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องเรื่องนายเจริญหรือชัมกับพวก ที่เที่ยวฉ้อโกงลงเอาเงินแก่ราษฎรในแขวงเมืองมื่นบุรี ส่งให้ศาลพิจารณาต่อไป นั้น ทราบแล้ว

พระประชา ฯ ชังกงอยู่ในน้ำที่ข้าหลวงน้อย เพราะยังไม่ได้รับตำแหน่งราชการเป็นข้าหลวงใหญ่ ไม่มีอำนาจอันใด เว้นแต่ถ้าเกี่ยวข้องเป็นผู้สมรู้เป็นใจแล้วก็ควรพิจารณา

ฉัตรทิพย์

ที่ ๗๓/๒๒๖

สวนดุสิต

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๕๕/๒๐๖๐๘ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ เรื่องเงินถูกแทงตายอยู่ในลานวัดส้มเกลี้ยงเมื่อคืนวันที่ ๑๗ เดือนนี้ กรมกองตระเวนได้สวนได้ความว่า เมื่อเวลาพลบมีพลทหารเรือ ๓ คนกับนายอ้อมพลทหารตรกร กองทหารมหาดเล็กคนหนึ่ง ชาวบ้านคนหนึ่ง กับบุตรจีนคนหนึ่งเมาสุราล้อมตีเต็นอยู่บนถนนริมบ่อน พลตระเวนเข้าจับ นายอ้อมทหารตรกรกับพลทหารเรือเข้าแข่งเอาตัวคนที่ต้องจับพากันวิ่งหนีกลับมาทางถนนขาว กรมกองตระเวนมีความสงสัยพวกเมาสุราที่มีเหตุหนีพลตระเวนจะแทงจีนผู้ตาย แลกองตระเวนสืบจับได้จีนไล่ซึ่งกองตระเวนจำได้ว่าเป็นพวกเมาสุราแลแย่งซึ่งคนที่ต้องจับได้คนหนึ่งกำลังไต่สวนอยู่ แลยังสืบหาตัวอีกต่อไปนั้น ทราบแล้ว ที่กองตระเวนมีความสงสัยเห็นว่างามจะจริงอยู่ให้เร่งไต่สวนต่อไป

๒๒๔

ที่ ๘/๓๘๗

สวนดุสิต
(๑)

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน รตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

(๒)

ด้วยเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ มีหนังสือมาว่าเมื่อวันที่ ๑๔

(๓)

เดือนนี้ รถไฟสายเพชรบุรี เทรนที่ ๓ แล่นไปโดนก้อนศิลาในทาง
ระหว่างตำบลเจ็ดเสมียน กับบ้านกล้วย แขวงเมืองราชบุรี ว่ามีผู้ร้าย
แก่งยักก้อนศิลาไปขวางรางไว้ แลลอบลักคัตไม้หมอนที่รองรางออก
เสีย ๒ ท่อนด้วย การเช่นนี้ดูไม่สิ้นสุดเลย ขอให้เธอกำชับส่งพลตระเวน
ไปตรวจตราป้องกันรักษาให้แข็งแรง

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๖

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เสนาบดีกระทรวง
โยธาธิการ

(๓) ขบวนรถไฟ Train

๒๒๕

ที่ ๑๐/๕๔๒

สวนดุสิต

วันที่ ๑๑ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๕/๓๗๖๕ ลงวันวานนี้ ขออนุญาตเกาะพระฤทธิเดชะส่งให้ศาลพิจารณาในเหตุซึ่งต้องหาว่าพินนายคำพลทหารชาววังมีบาดแผลนั้น ได้ทราบแล้ว ได้สั่งให้พระยาอภัยรณฤทธิเอาตัวพระฤทธิเดชะมาขังไว้แลส่งตัวไปให้ศาลพิจารณาคความแล้ว

พระที่นั่งบรมมาศมสนีย์

วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยฉันได้รับหนังสือนางเลือนปรับทุกข์ ไม่ใช่ฎีกาในเรื่องความ
ละคอนของเขา ซึ่งฉันได้เห็นแต่เดิมแล้ว ว่าหลักถานไม่มั่นคง จะต้อง
แพ้เขา ความนั้นไปว่าก็แพ้แต่เจ้าตัวเขาใส่ใจอยู่ว่าความเขาควรจะชนะ
เขาก็บ่นไปตามชอบใจ เรื่องความนั้นยกไว้ ตั้งแต่เกิดความเรื่องนี้แล้ว
ก็เป็นอันร้องว่ามีคนข่มเหงไม่มีที่สุด จำเดิมตั้งแต่งานวัดเบญจมบพิตร
จนกระทั่งถึงหนังสือฉบับนี้ ถ้าหากว่าเป็นความจริง คู่ก็ช่างเป็นการ
จงถ้างจงผลาญร้ายแรงกันเสียจริง คู่อัยนายผู้เป็นศัตรูนั้นช่างมี
อำนาจเสียจริง ๆ แลคู่ก็ช่างไม่มีไปลศในถนนเสียเลยสักคน ๑ หรือมีก็
เป็นบริวารของนายคนข่มเหงนั้นเสียได้ทั้งหมด เมื่อว่ารวบยอดใจความ
ก็เป็นบ้านเมืองไม่มีข้อมีแปะ ฟังดูน่าเกลียดแล่น่าอายใจแล่น่ากลัว
อันตราย แต่ที่ว่ามันไม่ใช่จะเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นจริง บางทีโวหารจะกล่าว
ให้เห็นรุนแรงไปได้แต่อยากทราบว่ามันมีมูลอย่างไร กองตระเวน
จะสืบความบอกให้ทราบได้หรือไม่ ได้ส่งสำเนาหนังสือนี้มาให้ดู

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

(๑) คุณหญิงเลือน เทพหัสดิน

ที่ ๑๐/บ๑๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๑ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๘๑/๔๒๘๑ ลง
วันวานนี้ ว่าได้ไต่สวนเรื่องผู้ร้ายที่ยกก้อนศิลาไปวางบนทางรถไฟสาย
เพชรบุรียังไม่ได้ตัวผู้ร้าย แต่ว่ามีเหตุเรื่องรถไฟทับโคตตาย ๑ โคน พล
ตระเวนจับเจ้าของโคไปส่งให้นายสเตชันรถไฟ ๑ ปรับเจ้าของโคเป็นเงิน
๑๐ บาทนั้น ทราบแล้ว โคตายแล้วต้องปรับบางทีก็จะเกิดความเคืองใจได้
แต่ยังพิจารณาไม่ได้ความก็ให้คิดบ้องกันต่อไป

ฉัตรวิภา

พระที่นั่งบรมพิมานมสนธิ์

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม รตนโกสินทร ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

เรื่องจะมอข่างทองฝรั่ง ได้เห็นในหนังสือพิมพ์หลายวันหน้า
มาแล้ว ไม่เห็นบอกเล่าให้รู้ ทุนทรัพย์ก็มาก กรมมนเรศจะทราบแล้วหรือ
ยัง เพราะเหตุที่การในกรมเมืองเขาเสนอกันซ้ำ ๆ หนังสือพิมพ์ก็ไม่อ่าน
ซึ่งจะถือว่าเป็นแต่ผู้ร้ายข่องเขาตามธรรมดาชั้นไม่ได้ ทุนทรัพย์ก็มากนำ
จะสืบสวนได้ ขอให้ไต่ถามแลเร่งให้สืบสวนเอาตัวผู้ร้ายให้แข็งแรง

ฉัตรทิพย์

ที่ ๑๖/๕๐๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายเลขที่ ๑๗/๖๖๔๘ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ว่า
ด้วยเรื่องกรมกองตระเวนได้สืบสวนจับผู้ร้ายย่องเบาลักของมิสเตอร์เคร-
เลิตช่างทองนั้น ทราบแล้ว ที่ได้แจ้งอนนั้นเป็นการดี น่ากลัวจะไม่ได้
ให้คิดอ่านสืบสวนต่อไป

ที่ ๑๘/๕๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๒ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือที่ ๒๐/๖๕๘๐ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ ตอบเรื่องผู้ร้ายปล้น
ที่คลองภาษีเจริญตำบลคลองขวาง เลขอนุญาตยกเว้นการที่กองตระ-
เวนต้องเสียเงินค่าเดินทางไปลาดตระเวนตรวจการสืบสวนจับโจรผู้ร้าย
ในคลองภาษีเจริญ ซึ่งเจ้าพนักงานเก็บเงินไม่ยอมยกให้นั้น ได้ทราบ
แล้ว เห็นว่าพนักงานกองตระเวนที่ไปตรวจการในท้องที่ควรจะงดเว้น
เก็บเงินค่าธรรมเนียมได้ ได้สั่งกระทรวงเกษตรราชการให้งดเว้นเสียแล้ว

ที่ ๒๖/๑๒๓๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ กันยายน รตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๖/๕๑๓๗ ลงวันที่ ๒๖ เดือนนี้ บอกเรื่องจับแซกผู้ร้ายปล้นบ้านพระไชยสุรินทร์นั้น ทราบแล้ว ความเรื่องนี้ได้ทราบจากเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์แต่วันรุ่งขึ้นแต่ไม่ละเอียดถึงเพียงนี้ การที่กองตระเวนเอาใจใส่ระงับโจรผู้ร้ายครั้งนี้นั้น เป็นที่พอใจมาก พวกแซกเหล่านี้ย่อมมีผู้กล่าวมาแต่ก่อนว่า เป็นคนร้ายโดยมากนั้น ครั้งนี้ก็เห็นจริง แต่เป็นไปลิสอยู่ยงลาเข้ามาเป็นผู้ร้ายได้ ถ้าหากว่าไม่มีผู้เอาใจออกหากก็เห็นจะถึงเป็นอันตรายชีวิตร์กันบ้าง คนเหล่านี้ก็ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลไม่ควรจะอุดหนุนให้เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มากนัก เป็นผู้ร้ายขึ้นปราบปรามก็ยาก ทางซึ่งพวกนี้จะเข้ามานั้น ก็ด้วยหวังว่าจะเป็นไปลิสอย่างหนึ่ง หวังว่าจะรับจ้างรักษายามอย่างหนึ่ง ถ้ากันช่องทางซึ่งเป็นที่หวังให้แคลงก็คงจะมาน้อยกว่าแต่ก่อน ขอให้เธอคิดอ่านดูให้ดี

ที่ ๓๐/๑๓๑๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๘/๕๔๕๘ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ เรื่องจับคน
ปลอมออกตัวอนุญาตให้พลทหารพันราชการลงเอาเงิน สังกัดใน
อนุญาตปลอมมาด้วยนั้นได้ตรวจดูแล้ว

มันปลอมจิวเต็มที ซึ่งเจ้าคณะให้คนร้ายหนีไปควรจะให้พระยา
(๑)
วุฒิการบดีได้ส่วน ที่ชำระได้ความดังนี้พอจะลงโทษได้แล้ว

(๑) พระยาวุฒิการบดี (ม.ร.ว. คัล สุทัศน์) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาวชิรวงศ์วุฒิไกร

ที่ ๓๑/๑๓๕๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ ตุลาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๕๒/๒๕๓๕ ลงวันวานนี้ เรื่องนายเหล็กคนกุลเอามีดแทงมิสเตอร์เซล่าตาย เมื่อวันที่ ๑ เดือนนี้ แล้วหลบหนีเข้าไปในป่าจับตัวไม่ได้ เธอได้สั่งให้เจ้าพนักงานกองตระเวนสืบจับนายเหล็กต่อไปนั้น ได้ทราบแล้ว เรื่องนี้นานเต็มทีจึงบอก ทูตอิตาลีมาว่ากับกรมท่าแล้ว ให้บอกกรมหลวงเทวะวงศัวโรประการให้ทราบ แลให้เร่งสืบจับ

ที่ ๓๔/๑๔๒๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๑/๑๐๑๐๕ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ เรื่องกระทรวงมหาดไทยขอมีสเตอร์ อี ดับละยู ตรอตเตอร์ ไปรับราชการในตำแหน่งเจ้ากรมกองตระเวนมณฑลภูเก็ต แทนมีสเตอร์ ฮาดแนล เธอขออนุญาตเลื่อนมีสเตอร์ เลย์ มาเป็นเจ้ากรมกองตระเวนชั้นในเงินเดือน ๑๐๐๐ บาท แลขอขัมมีสเตอร์ฮาดแนลจากรัฐบาลอินเดียมาเป็นเจ้ากรมกองตระเวนชั้นนอกเงินเดือน ๘๐๐ บาท แลแสดงความวิตกถึงเจ้ากรมกองตระเวนชั้นในจะขอเงินเดือนขึ้นให้มาก เพราะเจ้ากรมกองตระเวนมณฑลภูเก็ตจะได้ผลประโยชน์มากกว่านั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้กระทรวงมหาดไทยเที่ยวไล่จับเอาตามชอบใจ ความที่ได้มีหนังสือไปถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพประการใดความแจ้งอยู่ในสำเนาที่ได้ส่งมาให้รู้ด้วยแล้ว ไม่เห็นเป็นทางดีแก่ราชการเลย แต่มหาดไทยบอกว่าตกลงกันแล้ว เธอไม่ได้ทานกันให้อยู่ แลซ้ำกว่ากันมากเช่นนี้จะว่ากระไรกันก็ได้ก็ให้ว่ากัน ถ้าเอาไว้ไม่ได้ ก็จะทำอย่างไรก็ทำ

๒๓๕

ที่ ๓๕/๑๕๒๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือพระอภัยสุนทรินายด่านสวนเงินบอกมาว่าเมื่อวันที่ ๖ เดือนนี้ มีผู้ร้าย ๒ คนเข้าไปลักขโมยเงิน แผลงเงินเหรียญริมวัดป่า ความแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือพระอภัยสุนทรินทร์ที่ได้ส่งมาให้ดูด้วยบัดนี้แล้ว ให้เรอกำชับแลสืบสวนปราบปรามจะโดยเหล่านั้เสียให้ได้

อินทนิล

ที่ ๓๓/๑๕๘๒

สวนดุสิต

วันที่ ๑๒ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๓๔/๑๑๕๑๓ ลงวันวานนี้ ว่าความกองตระเวนจับแบกผู้ร้ายพยายามยิงบาทภักตร์พีย์ที่บ้านพลอยมารดาพระชัยสุรินทร์นั้น ศาลกงสุตอังกฤษได้ตัดสินยกฟ้องแลปล่อยแบกผู้ต้องหา ๔ คนเสีย เธอว่าการที่เผลอไปทั้งนี้เพราะนายกองตระเวนตรวจตราไม่รอบคอบ แลเพราะหมอกความที่ฟ้องว่าคดีไม่ดี ครั้นจะฟ้องเขมารูตินผู้ถูกยิงเมื่อจับซึ่งยังไม่ได้พิจารณาอีกต่อไป ศาลก็จะถือเอาพยานชั้นคดีชำระแบก ๔ คนนั้นมายกฟ้องเสียอีก จึงเกิดเป็นผลที่เขมารูตินได้ร้องเรียกเงินค่าทำขวัญบาดแผลที่ถูกลงต่ออุปทูตอังกฤษ ขอให้เรียกเรื่องแก่กรมกองตระเวน อุปทูตอังกฤษได้ส่งเรื่องราวมาทางกรมกองตระเวนเพื่อจัดให้แล้วไป มิสเตอร์ลอซันเห็นว่าในหนังสืออุปทูตอังกฤษที่มีมาครั้งนี้ไม่ได้เรียกหาแลกเปลี่ยนว่ากองตระเวนมีความผิดอันใดสมควรจะออกเงินทำขวัญด้วยความพอใจให้เป็นความแล้วกันไป ดีกว่าต้องออกเงินเมื่อความจำเป็น เงินทำขวัญนั้นเพียง ๓๕๐ บาทก็พอ แล้วเงินที่จะทำขวัญนี้มีเงินที่กระทรวงพระคลังจะให้แก่กองตระเวนในการสืบจับเรื่องธนบัตรปลอม ๑๐๐๐ บาท มิสเตอร์ลอซันคิดจะแบ่งแก่กอง

๒๓๗

ตระเวนที่ได้ช่วยสืบคือให้มิสเตอร์เวสต์แลเดย์ นายละ ๒๕๐ บาท เธอเห็นว่าความเรื่องนี้ได้พลั้งพลาดไปแล้ว ไม่มีทางอื่นจะกลับรื้อได้ จำเป็นต้องจัดให้แล้วไปด้วยความสงบเยียบคึกว่า เงินที่จะทำขวัญจะปรับเอาเงินรางวัลสารวัตใหญ่กองตระเวนทั้ง ๒ ที่ควรจะได้รับไม่ให้ได้รับ แต่ต้องคิดเป็นรางวัลคนละ ๓๗๕ บาท รวม ๒ ส่วนเป็นเงิน ๗๕๐ บาท พอลครบจำนวนไม่ให้ต้องใช้เงินหลวง และไม่เป็นความเสียหายอันใดในทางราชการนั้น ได้ทราบแล้ว ก็ให้ได้

ฉัตรวิภา

ที่ ๔๐/๑๗๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงนเรศรวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๔๐/๑๓๔๖๗ ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ ส่งสำเนารายงานกองตระเวนสืบจับผู้ร้ายย่องเบาลักสิ่งของที่สถานทูตรัชเซียมา นั้นทราบแล้ว

ที่กองตระเวนได้ค้นของกลางในบ้านแขกมลายูชื่อสมานดานพหนังสือสำคัญสำหรับจดทะเบียนเป็นสัปเชกซ์แลอังกฤษเป็น ๒ ฉบับซึ่งกงสุลทั้ง ๒ ไม่รับไว้พิจารณา เธอได้แจ้งความไปยังกระทรวงว่าการต่างประเทศ เพื่อจะได้เป็นข้อความสำหรับยกขึ้นกล่าวกับกงสุลต่างๆ ในเวลาที่ต้องการที่จะได้ต่อว่าศตบาณผู้สัปเชกซ์ชาติวิตันดาแลอังกฤษด้วยนั้น เป็นการดีแล้ว

ฉัตรทิพย์

ที่ ๓/๑๒๕

(๑)

วันที่ ๒๕ เมษายน รตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วย ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๑/๕๗๐ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ ว่ากรมกองตระเวนจับตัวอ้ายเท่งผู้ร้ายรายปล้นบ่อนสำโรงที่หน้ได้อีกคนหนึ่ง ได้ส่งให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาโทษต่อไปแล้วนั้นทราบแล้ว การที่จับผู้ร้ายภายหลังคำพิพากษาโทษแล้วเช่นนี้ ไม่ใคร่จะเคยได้ตัว ซึ่งกองตระเวนพยายามติดตามได้อีกเช่นนี้ นับว่าเป็นที่น่าเชอถือชื่นมาก

ฉัตรทิพย์

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๗

๒๕๐

ที่ ๔/๒๓๔

สวนดุสิต

วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือที่มาจากกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๓๒/๑๔๒๕ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่องมีผู้ร้ายตั้งช้องลักพาเด็กไปขาย กรมกองตระเวนได้สืบจับตัวผู้ร้ายได้พร้อมทั้งเด็ก ได้นำส่งให้ศาลพิจารณาแล้วนั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้เป็นความสำคัญมาก ซึ่งกองตระเวนสืบสวนเอาตัวผู้ร้ายได้ดังนี้ เป็นที่พอใจ

๒๔๑

ที่ ๕/๒๕๓

สวนดุสิต

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือ ที่ ๔/๑๖๔๕ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ เรื่องศาลที่
ประเทศญี่ปุ่น ได้ตัดสินลงโทษชาวญี่ปุ่นที่ทำฆนบัตรปลอมนั้น ทราบแล้ว
ตัดสินเลวทรมานเต็มที่ ซึ่งบอกไปให้กระทรวงว่าการต่างประเทศลง
พุดคุณนั้นก็ดีแล้ว

ที่ ๘/๓๓๕

สวนคูสิต

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรื่องหนังสือ ที่ ๘/๒๐๖๕ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ เรื่อง
พลตระเวนจับตัวायวัน ไปได้ ได้ที่ถนนตลาดนางเลิ้งนั้น ทราบแล้ว
ायวัน ไปได้ หนีมาจากเมืองสงขลา ให้ส่งตัวไปให้กระทรวงมหาดไทย

ที่ ๑๐/๓๖๖

สวนดุสิต

วันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือกรมยุทธนาธิการมีมาว่าด้วยเรื่องพลทหาร นายเจียม กรมทหารมหาดเล็กซึ่งหาว่าพลตระเวนนายชุม นายพลอย นายเพิ่มเมาสุราเอาปืนยิงถูกพลทหารนายเจียม ว่าได้มีหนังสือไปหาฯฯ เธอเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ฉบับหนึ่ง เธอไม่ตอบ แล้วต่อมาได้มีเดือนไป อีก ๒ ฉบับ คือลงวันที่ ๒๓ เมษายนและวันที่ ๒๗ พฤศจิกายนก็ยังไม่ได้รับตอบไม่จนบัดนี้

เรื่องนี้จะจัดข้ออย่างไร ทำไม่จึงไม่ตอบหนังสือ ให้ชี้แจงมาให้ตลอด

๒๕๕

ที่ ๑๑/๓๕๐

สวนดุสิต

วันที่ ๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงนครบาล ที่ ๔๕/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๓
เดือนนี้ เรื่องพลตระเวนจับผู้ร้ายลักเงินตราในโรงกระสาปน์ ได้ส่งสำเนา
รายงานกรมกองตระเวนที่ได้มีส่วนมาด้วยนั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้ไปสืบ
รักษาการดี ควรชมได้อีก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ที่ ๑๓/๔๕๕

สวนดุสิต

วันที่ ๑๓ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕/๒๕๘๕ ลงวันที่ ๑๑ เดือนนี้ ตอบข้อถาม
(๑)

ในเรื่องพลทหารนายเจียมกล่าวโทษพลตระเวนว่าเอาปืนยิงนั้น ได้อ่าน
ตลอดแล้ว

เรื่องนี้ไม่ได้คิดจะถามเธอด้วยเรื่องความว่าเหตุผลเป็นอย่างใด ๆ
ใครผิดใครชอบที่สุดจนได้บังคับไปอย่างไร ก็ไม่ต้องการจะถามทั้งสิ้น
ข้อที่ถามนั้น ตามอย่างเดี๋ยวนั้น กรมยุทธนาธิการมีหนังสือไปตั้งแต่วันที่
๘ เมษายนจนถึงวันที่ ๑ มิถุนายนไม่ได้รับคำตอบ ได้มีหนังสือเตือนไป
๔ ฉบับ ทั้งฉบับหลังที่สุดในวันที่ ๑ มิถุนายน

เธอเอาท้องความมาอธิบายทั้งหมด แก่ข้อ ๑ ว่าเพราะสมเด็จพระ
(๒)

พระบรมโอรสาธิราชให้นายพันโทหม่อมเจ้าชื่นนำรายงานไปสอบสวน
แลพระยาวรวงเมืองได้ไปเฝ้ากราบทูลในข้อที่คิดเห็นควรจะส่งศาลทรง
เห็นด้วยแล้ว

(๑) เป็นพลทหารมหาดเล็ก

(๒) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการทหารมหาดเล็ก
รักษาพระองค์

ข้อนี้เป็นการแก้แค้น ด้วยว่าเหตุเกิดขึ้นรู้ถึงกระทรวงเมื่อวันที่ ๔ เมษายน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชให้ไปสอบสวนนั้น วันที่ ๕ เมษายน เป็นการในกรมทหารมหาดเล็ก เพราะสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เป็นผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็ก จำต้องสืบสวนก่อนที่จะยื่นรายงาน ต่อกรมยุทธนาธิการ เพราะเหตุฉะนั้น กรมยุทธนาธิการจึงได้มีหนังสือไป ต่อวันที่ ๘ เมษายน ข้อซึ่งจะทำเป็นไม่รู้ว่าเป็นการที่ป้องกันกรมยุทธนาธิการเห็นว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมีพระเกียรติยศใหญ่ ได้สอบไปเสร็จแล้ว ไม่ควรที่จะฟัง จะพูดกับกรมยุทธนาธิการดังนี้ เป็นกรมเมือง ทำลายตำแหน่งราชการหรือไม่รู้หน้าที่ราชการ เป็นความผิดอยู่ข้อหนึ่ง

แต่ความจริงก็หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เป็นแต่คำแก้ตัวเมื่อภายหลัง ไปตามแกน เธอรับว่าได้คิดจะตอบ แต่ยังไม่ยื่นรายงาน ม. ลอชัน กล่าว โทษหมอตราชซึ่งไปตรวจบาดแผลทหารเจ็บไม่ได้ จึงไม่ได้มีไป ในข้อนี้ ปรากฏออกมาอีกว่า เธอไม่ได้รักษาหนังสือราชการตามที่สมควรจะรักษา จะว่ากระทรวงเมืองมีการคำนวณการอื่น จึงต้องนำไปเสนอที่บ้านก็ตาม เกิดชอบที่จะมีหีบถ้ำมียามสำหรับตัวเมื่อเวลาอ่านแล้วก็เก็บลงในหีบ หรือยาม เมื่อไปออฟฟิศก็พาไปให้เก็บเข้าระเบียบนี้เธอไม่ได้ทำเช่นนั้น เมื่อรับหนังสือแล้วก็ทิ้งให้ปลิวไปปลิวมาเวลาต้องการหาไม่ได้ ถ้าเป็น หนังสือสำคัญก็อาจจะให้มีเหตุอันไม่ควรจะมีได้ ถ้าไม่ใช่หนังสือ สำคัญเช่นรายงานฉบับนี้ ก็พาให้การที่จะได้ตอบหนังสือชักช้าไป เมื่อ ทำสอยไว้สำหรับความลับเช่นนั้นแล้ว จะแก้ว่าแก้จึงหลงลืมนั้นไม่ได้ มันไม่ได้ลืมเพราะแก้มันลืมเพราะทำการไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

ข้อซึ่งแก้ว่าการที่ล้มเสียไม่ได้ตอบหนังสืออื่น ไม่เป็นเหตุให้เสียทาง
 ความไม่มีผู้ใดต้องได้รับอันตรายเพราะเหตุที่ความนี้ ได้ส่ง ไปถึงศาลถึง
 ๖ วิกแล้ว เวลา ๖ วิกนับตั้งแต่วันอาทิตย์นี้ ไปตกวันที่ ๑ พฤศจิกายน
 ความส่งมาแต่วันที่ ๔ เมษายน กลับได้ความว่าถึง ๒๔ วันจึง ได้ส่งศาล
 เอาคนมาขังไว้เปล่า ๆ

เพราะเหตุฉนั้น การที่เธอไม่ตอบหนังสืออุทธรณาการยกวันเขียน
 เสียวันหนึ่งรับเสียวันหนึ่งคงวันในระหว่างนั้น ๔๓ วัน เป็นตัวอย่าง ที่
 ได้เคยปรับมาแล้วครั้งก่อน ปรับให้เอาศักดินาปลัดทูลฉลองตั้งเพราะ
 เพื่อจะผ่อนให้เบาลงแลให้แบ่งกันเสียในระหว่างเสนาบดีแลปลัดทูล
 ฉลอง ครั้นนี้เธอก็แจ้งความว่าไม่ได้ค้างชำระที่ปลัดทูลฉลอง ครั้นจะเอา
 ศักดินาเธอตั่งก็จะมาก มากเกินไป ให้ถือเอาตามรายวันที่ไม่ได้ตอบ

(๑)

หนังสือวันละ ๑ บาท เป็นเงิน ๔๓ บาทส่งเป็นพินัยหลวง

- (๑) เป็นการลงโทษเสนาบดีที่ปฏิบัติงานล่าช้า โดยเป็นพระราชอำนาจที่จะทรงกระทำ
 ประการใด ๆ เพียงใดก็ได้ ทั้งนี้ ก็เพียงแสดงว่าแม้เสนาบดีก็อาจต้องได้รับโทษเช่น
 ข้าราชการอื่น ๆ

๒๕๘

ที่ ๑๕/๕๖๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๒ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๑/๓๔๑๘ ลงวันวานนี้ ว่ามีสเตอร์ อี,ดับละยู
ตรอตเตอร์ เจ้ากรมกองตระเวนชั้นใน กับ มีสเตอร์ ซี.เอช. เรช เจ้ากรม
กองตระเวนชั้นนอก ครบกำหนดสัญญาที่ยืมมาจากรัฐบาลอินเดีย ๒ ปี
แล้ว แต่ฝรั่งนายกองตระเวนทั้งสองคนนี้เป็นผู้เข้าใจขนบธรรมเนียม
แบบแผนได้ราชการดี เขอขอนุญาตบอกยืมนายกองตระเวนทั้งสองนี้
ไปยังรัฐบาลอินเดียให้คงรับราชการต่อไปอีก ๓ ปีนั้นทราบแล้ว อนุญาต

ที่ ๔๕/๑๗๖๗

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๗ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือขอมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๔๕/๑๖๑๑ ลงวันวานนี้ ว่าด้วยเรื่องคนร้ายลอบเอาปืนยิงว่าทนายเรือดรี ผู้ช่วย

(๒)

นายโชติ ตาย ที่เมืองนนทบุรีซึ่งพระอนันต์นราภักย์ ได้ส่วนตัวตัวนายมูจี้ คนร้าย ได้สั่งให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลแล้ว แต่นายคิด เสมียน กับ คนแจวเรือซึ่งมีข้อม้วหมองยังไม่ได้ฟ้องนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้ กรมทหารเรือเขาหมายว่า กรมเมืองจะฟ้อง ขอย่าให้ไป ละลายเสีย

(๑) พระอนันต์นราภักย์ (ประสาน บุรณศิริ) ต่อมาภายหลังเป็นพระยาอุเทนเทพโกสินทร์

ที่ ๔๖/๑๓๓๗๘

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๐ มีนาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๔๖/๑๕๓๗๔ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ เรื่อง
พลทหารวิวาทกับผู้บังคับการพลตระเวนที่โรงละครฝรั่งนั้น ทราบแล้ว

(๑)

ที่จะพูดกับจิริระดีแล้ว ได้สั่งให้จิริระได้สวน แลหวังว่าคงจะได้จัดการตาม
ที่ควรจะทำ

---

(๑) จิริระ คือ พระองค์เจ้าชายจิริระประวัติวเรศ ภายหลังเป็นจอมพลกรมหลวงนครไชยศรี
สุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

๒๕๑

ที่ ๔๕/๑๕๓๓

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๓๐ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๘๒/๒๐๘๕๒ ลงวันวานนี้ เรื่องนายรวยคนร้ายชกพลทหารนายข้มกองร้อยที่ ๓ ดับลงที่ระยะฟาดกับถนนพระสุเมรุตายนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้ ถ้าไม่ได้ตัวนายรวย คนร้ายจะกำเริบมาก ขอให้สืบให้
แข็งแรง

ฉัตรทิพย์

ที่ ๒/๑๑๖

พระที่นั่งวิมานเมฆ
(๑)

วันที่ ๒๓ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๒)

เรื่องผู้ร้ายพ้นพระศุกกรณณ์ ๆ นั้น เธอคงจะรู้อยู่แล้วหรือยังไม่รู้ ก็เร่งรู้ ฉันขอบอกกล่าวไว้ว่า พระศุกกรณณ์นี้ห่านักที่จะมีสาเหตุวิวาทกับ ผู้หนึ่งผู้ใดด้วยเรื่องเมมายหรือเกะกะได้ความตามที่พระศุกกรณณ์ ๆ กัด เห็น ก็ว่าเป็นเวลาเดือนหงายถ้าคนรู้จักคงจะจำได้ นี่ไม่รู้จักเลขการที่ พ้นนั้นจะว่าผิดตัวก็ไม่ได้ เป็นตั้งใจจะทำร้ายจริง ๆ เพราะพ้นครั้งแรก ถูกกรม ครั้งที่ ๒ ยังพยายามวิ่งตามเงอจนแล้ การที่เป็นเช่นนั้นในท้องที่ โปลิศรักษา แต่ไม่เท่าใด ๆ ยังห้ามไม่ให้ถือ นี่บังอาจถึงถือดาบหรือมีด เปลือยในกลางถนนหลวงสำคัญ ซึ่งเป้นทางเสด็จไปมาอยู่เสมอเช่นนั้น เห็นว่าโปลิศไม่ป้องกันชีวิตข้าราชการแลราษฎรได้เลย ฉันไปมาอยู่ก็ ไม่น่าจะเป็นที่ไว้ใจ ถ้าความเรื่องไม่ได้ตัวคนร้าย แลไม่ได้ความว่า พ้นเพราะเหตุใด ฉันจะถือว่ากองตระเวนไม่ได้ทำการตามหน้าที่เลย ผล จะเป็นอย่างไรจะได้ว่าต่อไป

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๘

(๒) พระศุกกรณณ์บรรณดาร (นุ้ม วสุธาร) ภายหลังเป็นพระขวและเป็นอธิบดีกรมพระคลังข้างที่

ที่ ๓/๑๔๗

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๒๘ เมษายน รตนโกสินทรศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือที่ ๒/๑๐๖๕ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ คอบเรื่องผู้ร้าย
พินพระศุกกรณ์บรรณสาร ว่าด้วยสืบสาวค้นเหตุจับคนร้ายได้เก้าเงื่อน
บ้างแล้วจะได้สืบเอาความให้ได้ต่อไปนั้น ทราบแล้ว

ขออย่าให้นานวันแล้วเลยละลายสูญไป การที่ว่าได้จัดวางพล-
ตระเวนป้องกันเพิ่มเติมประจำรักษาน้ำที่ขึ้นอีกนั้นยังไม่ปรากฏ แต่เชื่อ
ว่าคงจะกิดจัด

๒๕๕

ที่ ๓/๒๓๕

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ได้รับหนังสือขอมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๕๑/๑๘๘๘ ลง
วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๕ เรื่องผู้ร้ายปล้นบ้านจีนสุขอำแดงดี ซึ่ง
ตั้งอยู่ในสวนตำบลบ้านแขกตรงวัดพระยาไกร ผู้ร้ายยิงเงินลูกจ้างตาย
กองตระเวนจับอ้ายมนผู้ร้ายได้ ๑ คน ได้ของกลาง อ้ายมนรับสารภาพ
และนำจับอ้ายผู้ร้ายพวกเพื่อนต่อไป เธอเห็นว่าผู้ร้ายปล้นรายนี้เสมอ
ปล้นในกลางพระนคร จำต้องคิดจับตัวผู้ร้ายให้ได้ตัวมาลงโทษให้แรง
ทุกคนนั้น ทราบแล้ว ตามที่เธอได้ถือจัดการในเรื่องผู้ร้ายรายนี้แล้ว
ให้เร่งได้สวนเอาตัวผู้ร้ายรายนี้ให้ได้โดยเร็ว

อินทิรา

๒๕๕

ที่ ๑๑/๔๓๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือที่ ๗๕/๓๘๖๘ ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ มีมาที่กรมขุนสมมติอมรพันธ์ ว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นโรงนายสาอัมแดงวอน แขวงเมืองสมุทรปราการ พระยาสมุทรบุรณรัักษ์จับอัยมผู้ร้ายได้ ได้เกลี้ยกล่อมให้สารภาพนำจับผู้ร้ายได้อีกหลายคน แลขออนุญาตรับอำนาจพิเศษที่จะจับอัยมผู้ร้ายสำคัญ ซึ่งต้องในคำสารภาพของอัยมต่อไปนั้น ทราบแล้วที่พระยาสมุทรบุรณรัักษ์คิดจัดการในเรื่องผู้ร้ายนี้ แลเธอเห็นสมควรอนุญาตนั้น ดีแล้ว อนุญาต

ฉัตรทิพย์

ที่ ๑๕/๖๖๒

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

(๑)

ถึง พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรินทร์ ที่ ๑๑๗/๖๗๒๓ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ เรื่องคนร้ายเอาเม็ดเหล็กมีคมฟันแขกนรายแลแขก นั้นซึ่งในโรงซึ่งตั้งเตียงโคตบถริมถนนกอสื่อนั้น ทราบแล้ว เข้าใจว่า ที่รายนั้นยังซ้อไม่ได้ หรือซ้อแล้วไล่ไม่ออก พระยารองเมืองนั่งเสี้ย เรื่องความให้ว่ากันไป แต่ที่แขกมาเลี้ยงโคมาแขกอยู่ชนิดหนึ่งเท่านั้น น่าจะ เป็นความรำคาญต่อไป

---

(๑) ต่อมาเป็นเจ้าพระยาอภัยราชามหายุติธรรม (ม.ร.ว. ลพ สุทัศน์)

ที่ ๑๗/๖๕๐

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง

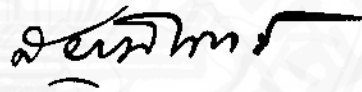
ด้วยตามหนังสือที่ ๑๕/๖๕๕๕ ลงวันที่ ๑๗ เดือนนี้ เรื่องจับพวกแจวเรือจ้างที่ตั่งประชุมเป็นองค์ยหศาลเจ้าเก่าได้ ๒๑ คน มีทหารเรือด้วย ๓ คน นั้น บัดนี้ได้รับหนังสือกรมทหารเรือมีมาว่า เจ้าพนักงานกองตระเวน (๑)

มีพระอริกรณประกาศเป็นหัวหน้าจับพันจ่าเอก นายเลื้อ พันจ่าโท นายหม่าน จ่าโท นายเป็ก ซึ่งไปขึ้นอยู่ที่สพานท่าเรือจ้างศาลเจ้าเก่าเพื่อจะจับพวกแจวหาว่าเป็นพรรคพวกตั้งไปบังคับให้ถอดยูนิฟอร์มแล้วนำเข้าขังกรงไว้ ซึ่งเป็นที่เสียเกียรติยศดังนั้นเห็นว่า การที่จับนายทหารเรือนั้น จะว่าจับโดยสงสัยก็ตาม ควรจะมอบให้แก่กรมทหารเรือ จะว่าพันเวลาที่ จะมาส่งได้จะกักขังไว้ก่อนก็ควร แต่ข้อที่บังคับให้ถอดยูนิฟอร์มนั้น ประเพณีทหารต้องเป็นผู้ที่มีโทษหนักจึงบังคับให้ถอดยูนิฟอร์มเสียเป็นการลงโทษเหมือนถอด ถ้าผู้ซึ่งเป้นทหารจะต้องคดีใด ๆ จะบังคับให้ถอดยูนิฟอร์มไม่ได้จนกว่าจะได้พิพากษาโทษ ว่าเป้นคนชั่วไม่สมควรจะเป้นทหารจึงบังคับให้ถอดยูนิฟอร์ม ซึ่งโปลิศบ้างอาจบังคับให้นายทหารถอดยูนิฟอร์มแล้วเอาเข้าขังกรงเช่นนี้มีความผิด ให้ปรับผู้บังคับให้ทหาร

(๑) ภายหลังเป็นพระยาและเป็นผู้บัญชาการตำรวจนครบาล

๒๕๘

ถอดยูนิฟอร์มให้แก่ผู้ซึ่งต้องเสียเกียรติยศ โดยยังมีได้พิพากษา แล้วให้
กำชับโปลิสให้ถือเป็นแบบอย่างมั่นคงต่อไป อย่าให้ทำแก่ทหารบก
ทหารเรือผู้แต่งยูนิฟอร์มเช่นนี้อีก แต่ส่วนความซึ่งหาว่าเป็นอัยนั้น
ให้พิจารณาว่ากล่าวกันไปอีกแพนทหนึ่งต่างหาก

ที่ ๒๐/๓๖๔

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๔ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

ได้รับหนังสือที่ ๑๒๗/๓๕๖๓ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ มีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์บอกเรื่องผู้ร้ายขึ้นย่องเบาลักทรัพย์สิ่งของที่บ้านพระราชพินิจชัย ตำบลวัดหิรัญรูจี ผู้ร้ายเก็บทรัพย์สิ่งของไปรวมเป็นราคาเงิน ๑๓,๕๐๐ บาทนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนั้นจึงเพิ่มเติมที่ กว่าจะบอกหมายว่าจะได้อะไรเป็นหลักถานกว่าที่รู้ ก็เปล่าทั้งนั้น

ที่ ๒๓/๘๘๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ความผู้ร้ายข้องเบาพระราชพินิจชั้นนั้น เป็นความใหญ่เจ็บหายไป ความเช่นนั้นแต่ก่อนมาไม่มีใครจะมีที่จะหนีรอดไปได้ เดียวนี้มันขหาย ๆ หลายรายมาแล้ว จะเป็นเหตุให้สิ้นความเชื่อถือการปกครองทรัพย์สินสมบัติ เสียแล้ว นิ่งนอนใจอยู่อย่างใด

(๑)

เรื่องพระยาสุภกรณีย์ ๑ ถูกพันนั้น ผัดไปก็เปล่า ๆ เหตุให้สิ้นความ เชื่อถือการบิ้องกันรักษาชีวิตของคนทั้งปวง ถ้ากรมเมืองเพิกเฉยเห็น เสีย เช่นนี้ มีเหตุเนื่อง ๆ น่าจะต้องให้มีการใหญ่สักครั้งหนึ่ง ขอให้คิดดู ให้ดี

(๑) พระยาสุภกรณีย์บรรณสาร (นุ้ม วสุธาร)

ที่ ๒๕/๕๘๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๕๐/๕๑๕๓ ลงวันวานนี้ เป็นรายงานเรื่องผู้ร้ายปล้นเรือนายฝั่งอำแดงภูที่คลองมอญ จับผู้ร้ายได้บ้างแล้ว แต่ยังอภัยบุญหัวนากำลังสืบจับอยู่นั้น ทราบแล้ว เห็นว่าผู้ร้ายรายนี้กลับปล้นใกล้เต็มที ถ้านิ่ง ๆ อยู่เห็นจะลุกลามใหญ่

ที่ ๓๐/๑๑๕๓

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยชายบริพัตรสุชุมพันธ์มีหนังสือมา ว่าด้วยการรักษาวังแลสหพาน
อัญญา เกาะสีชัง ซึ่งเป็นน้ำที่กรมทหารเรือรักษาอยู่บัดนี้ ยังคงมีแต่
เพียงจ่ายคนจากกองทหารบางพระมาประจำอยู่ ๕ คนเท่านั้น ไม่เป็น
กำลังที่จะรักษาโดยกวดขันได้ ครั้นจะเอาทหารไปตั้งรักษาให้แข็งแรง
ก็จะต้องใช้คนมากขึ้นเป็นการเปลืองไม่พอแก่เหตุดังนี้ เห็นว่าเธอคิดจะ
จัดไปลีสืบขึ้นในที่นั้นอยู่แล้ว การรักษาวังแลสหพานนั้น ถ้าจัดการรักษา
เสียด้วยตลอดได้ก็จะดี

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ที่ ๓๖/๑๔๓๒

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๗ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ

(๑)

ด้วยเจ้าพระยาวิชิตรวงศ์วุฒิไกรมีหนังสือบอกมาเรื่องผู้ร้ายปล้น
กุฎเจ้าอธิการเข้ม วัดอมรคีรีในคลองบางขันธ์ ผู้ร้ายได้ทำอันตรายพระ
มีบาดเจ็บหลายองค์ ว่าได้ส่งรายงานการไต่สวนไปให้เธอทราบแล้ว
เห็นว่าผู้ร้ายปล้นรายนี้เกิดในที่ใกล้กรุงจ้มาก ต้องเร่งสืบสวนให้ได้ตัว
ผู้ร้ายโดยเร็ว

---

(๑) เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ต่อจากเจ้าพระยาภาสกรวงศ์

ที่ ๓๘/๑๔๔๕

พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๐ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ได้รับหนังสือมาที่กรมขุนสมมติอมรพันธ์ ที่ ๒๐๕/๑๓๖๐๓ ถึงวันที่ ๘ เดือนนี้ เรื่องจำเอนนายบุญกรมทหารเรือเอามีดแทงนายจ่างคนขับรถแตรมเวรบริษัท ท.จ.ก. ตายที่สี่แยกถนนจักรวรรดิ ว่าได้ส่งตัวจำเอนนายบุญกับจำเอนนายชม นายสนิทพรรคพวกไปให้ศาลได้สวนแล้วนั้นทราบแล้ว

การที่เป็นเช่นนี้เป็นที่เสียเกียรติยศทหารเรือมาก ความนั้นกงศาลพิจารณาแถลงโทษ

สวนดุสิต

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๔

กรมหลวงนเรศร์ ๑

(๑)

หลวงศิวาจารย์ ๑ ขึ้นหนังสือต่อกรมหลวงนเรศร์ ๑ ว่าเงินขุนฮก คน
 ในบังคับอังกฤษทำธนบัตรปลอม ได้ตัวผู้บอกเล่าแลธนบัตรปลอมมา
 เป็นสำคัญมั่นคง เห็นว่าควรจะจับได้ แต่การเกี่ยวข้องกับคนในบังคับ
 แลจะรู้แพร่หลายกันบ้างแล้ว จำจะต้องเร่งรัดจัดการต้องทำให้ดี อย่าให้
 ไปละลายเปล่าด้วย ได้ส่งต้นเรื่องราวออกมากับหนังสือนี้ด้วยแล้ว

---

 (๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สวนดุสิต

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ รตนโกสินทรศก ๑๒๔

กรมหลวงนเรศร์ ฯ

จดหมายส่งเรื่องธนบัตรปลอมมานั้น ได้ทราบแล้ว เขาคิดอ่าน
จับว่องไวดี ดูพอดหมดทุกอย่าง ถ้าจะชักเลื่อนได้ก็จะไปทางที่เจ้ากรม
กองตระเวนว่าฝีมือเลวจะหลอกได้แต่ชาวบ้านนอก ถ้าเขาจะเห็นว่าเลว
จนหลอกใครไม่ได้เลยก็จะเป็นได้

แต่ถ้าหลอกฉันได้ เพราะฉันใช้เงินบ้าง ๆ เอาเข็มกลัดติดกันไม่ได้
ตรวจทุกใบ ขอให้ระวังถือท้ายความให้ดี ได้ส่งรายงานพระอริกษณ์ ฯ
แลธนบัตรปลอมคืนมาด้วยแล้ว

ที่ ๔๓/๑๘๓๘

สวนดุสิต

วันที่ ๑๕ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๔

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๘๓/๑๖๘๕๕ ลงวันวานนี้ ว่ากรมกองตระเวนจับนายโชดโลผู้ร้ายสำคัญได้ ให้การสารภาพลูกแก้โทษ แลรับนำจับพรรคพวกที่เป็นผู้ร้ายด้วยกันได้ ๔ คนแลจะได้นำจับอีกต่อไป เธอเห็นว่านายโชดโลให้การลูกแก้โทษนำจับผู้ร้ายได้นี้เป็นการสมควรจะรับคำลูกแก้โทษได้ ขอความกรุณาขวันโทษนายโชดโลไว้ เพื่อให้ นำจับผู้ร้ายพรรคพวกที่ยังไม่ได้ตัวต่อนั้น ทราบแล้ว ให้งดโทษไว้

ที่ ๔/๑๖๑

สวนดุสิต

(๑)

วันที่ ๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือมีมาที่ขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๔๖/๑๕๗๓ ลงวันที่ ๒
เดือนนี้ เรื่องเงินให้ข่มขืนทำเราหนูหมา อายุ ๑๑ ปีตาย ที่ห้องแถวตรอก
อาม้าเกนนั้นทราบแล้ว ร้ายกาจนักให้เอาตัวให้ได้

เสนาบดี

(๑) พ.ศ. ๒๔๔๘

ที่ ๘/๓๕๕

สวนดุสิต

วันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๘๘/๓๑๑๖ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม มีมาที่
กรมขุนสมมตอมรินทร์ เป็นรายงานเรื่องนายวอนเอามัดแทงนายทิมที่
นำวัดเบญจมบพิตร นายทิมตายนั้น ทราบแล้ว ให้เอาตัวให้ได้

ที่ ๕/๔๔๖

สวนดุสิต

วันที่ ๑๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๘๘/๓๖๖๖ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ ว่าด้วยการสอบสวนตามที่หนังสือพิมพ์ลงเรื่องผู้ร้ายชุกชุมตามลำแม่น้ำ ตั้งแต่ปากเกร็ดลงมา เธอเห็นว่าความจริงใกล้ข้างหนังสือพิมพ์กล่าวนั้น น่าจะเป็นแขวงเมืองประทุมธานี ด้วยมีผู้ร้ายปล้นถึง ๑๑ ราย จับได้ ๓ รายนั้น ทราบแล้ว ที่เห็นว่าจะเป็นเมืองประทุมธานีนั้น ชอบแล้ว ให้ทำการรู้ถึงกันกับมหาดไทยจึงจะปราบปรามได้สะดวก

ที่ ๑๓/๕๕๕

สวนดุสิต

วันที่ ๒๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๐๕/๔๖๖๔ ลงวันวานนี้ เรื่องจับตัวจั่นยกฐ หรือจั่นจุยผู้ใช้ธนบัตรปลอมที่บ่อนเบี้ย หัวลำโพงได้ พร้อมทั้งเครื่องมือแก้ธนบัตร ได้ส่งศาลให้พิจารณาพิพากษา ลงโทษนั้น ทราบแล้ว การที่จับได้นั้นดีนัก

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'ส. วิชาญ' (S. Wichan).

ที่ ๒๓/๒๕๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๐ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรินทร์ ที่ ๑๕๗/๒๖๑๕ ถึง
วันที่ ๑๗ เดือนนี้ เรื่องที่เธอได้ไต่สวนแลจับผู้ร้ายปล้นเรือเงินพอกำข้าว
ที่ตำบลระหว่างคลอง ๒๖ กับคลอง ๒๗ ส่งสำนวนที่ไต่สวนมาให้ดูด้วย
นั้น ทราบแล้ว ซึ่งเธอจัดการติดตามผู้ร้ายโดยว่องไวดังนี้ เป็นที่ควร
สรรเสริญ

ที่ ๒๔/๘๕๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

(๑)

ด้วยพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ แจ้งความว่า เมื่อคืนวันที่ ๒๕ กันยายน นายเสนองานประพาศไปช่วยงานศพที่บ้านนายรองบำรุง กลับมาถูกโปลิศลับ แลโปลิศในฟอร์ม กลุ่มรุมทุบตีที่ประตูวิเศษไชยศรี แย่งนาฬิกาทั้งสายไปด้วย ทหารยามรักษาประตูช่วยจึงได้พ้นอันตราย

ในคืนวันเดียวกันนั้น นายรองพลพัลลภกับนายบรรยงมหาดเล็ก

(๒)

บุตรหลวงอุทยานาริกรณ์ (จักษ์) ไปช่วยงานที่บ้านนายรองบำรุง เหมือนกัน กลับมาถึงตรอกบ้านนายบรรยง มีผู้ร้ายไล่ตีฟัน นายรองพลพัลลภ

(๓)

ถูกฟันที่หน้าข้างหน้ามาดกร่องถนนที่บ้านบุรฉัตร ฯ แล้วผู้ร้ายยังตามมาตี จำหน่ายได้ ๒ คน แต่นายบรรยงวิ่งหนีไปทางตรอกบ้านพระยาสมบัติ ยาริบาล (ปาน) พอรุ่งขึ้นเข้าโปลิศจึงไปเห็นตายจมอยู่ในโคลน พระยา

(๑) พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์)

(๒) หลวงอุทยานาริกร (จักษ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

(๓) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

บุรุษ ๆ ได้ไปตรวจดูศพเอง เห็นมร่ายศพข้างหนึ่งไม่ควรรจะถึงตาย
แต่มีโกลนอุดอยู่ในจมูกแลปากเต็มดังนี้

เห็นว่าเรื่องแรกคำแก้ฝ้ายไปลิสคงจะว่านายเสนอเมา ด้วยธรรม-
ดาการที่ไปเลี้ยงดูกันเช่นนี้คงมีเสียงสุรา แต่ถึงดังนั้นก็ไซ้เหตุที่ไปลิสจะ
ทพบตี ซึ่งไปลิสเข้ามากลุ่มรมตีมหาดเล็กหุ้มแพรถึงนำประดูพระบรม-
มหาราชวังเช่นนี้ เป็นการเหลือเกินนัก ให้พิจารณาเอาตัวผู้ตีมาลงโทษ
ให้จงหนัก

เรื่องนายรองพลพลูกตี นายบรรงถึงแก่ความตายนั้นก็เป็นการ
ฉกรรจ์มาก แต่มีหนทางที่จะพิจารณาได้อยู่ ให้ได้สวนเอาข้อความจริง
ให้จงได้ ความ ๒ เรื่องนี้ถ้าเร่งรีบสูญไปเสียจะได้วิวาทกันกับเธอ

อินทพร

๒๖๕

ที่ ๓๑/๑๑๑๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือที่ ๒๘/๕๕๔๒ ลงวันที่ ๖ ตุลาคม ว่าได้ไต่สวน
เรื่องนายเสนองานประกาศฎกพลตระเวนจับแลทุบตี เชอเห็นว่าในคดี
เรื่องนี้ นายปิ่น นายแดง นายเล็ก พลตระเวน ๓ คนนี้มีความผิดตาม
กัณฑ์รุมตีนายเสนอกที่ประตวิเศษไชยศรีนำพระบรมมหาราชวังโทษหนัก
อยู่ จะให้กรมกองตระเวนสังกัดไปยังกรมอัยการให้ฟ้องศาลพิจารณ
ลงโทษหรือประการใด แต่นายสาต นายใหญ่ นายเหรียญ พลตระเวน
อีก ๓ คนนั้น ควรลงโทษในกรมกองตระเวน เพราะเป็นแต่เพียงถาน
ผิดข้อบังคับเท่านั้น ได้ตรวจดูแล้ว

เห็นว่าเรื่องนี้เธอได้มีความคิดถูกต้องแล้ว ให้ลงโทษกันเองเถิด
ไม่ต้องฟ้อง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ที่ ๓๒/๑๑๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓ พฤศจิกายน รตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๘/๘๕๔๓ ลงวันที่ ๖ ตุลาคม ซึ่งแจ้งเรื่อง
ผู้ร้ายต้นนายรองพลพัลแลนายบรรยง นายบรรยงหนีผู้ร้ายไปตกถูกคุดอง
ตาย มีข้อความเปนหลายประการนั้น ทราบแล้ว
เรื่องนี้ยังวินิจฉัยกันลงไปว่ากระไรไม่ได้

๒๐๒๓

ที่ ๓๓/๑๑๖๓

สวนดุสิต

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน รตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรินทร์ ที่ ๑๕๐/๑๑๖๓๔ ลง
วันวานนี้ บอกเรื่องผู้ร้ายปล้นโรงอำแดงจิบ ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนสี่พระยา
ว่ายังสืบจับผู้ร้ายอยู่นั้น ทราบแล้ว ถนนนี้ได้เคยทักที่หนึ่งแล้วว่าควร
จะจัดการวางไปศึกษา การปล้นครั้งนี้เหมือนปล้นปากคลองบางหลวง
ต้องเอาโทษอย่างปล้นกลางพระนคร ให้สืบสวนเอาตัวผู้ร้ายให้จงได้

ฉัตรทิพย์

ที่ ๓๔/๒๕๖๒

สวนดุสิต

วันที่ ๑๔ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๐๐/๑๒๖๓๕
ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ เป็นรายงานเรื่องนายยะเชี้ยว เสมียนออฟฟิศโทรเลข
ทำโทรเลขปลอมฉ้อเงินห้างกิมเซ่งหล่นั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้เห็นว่าเป็นการคิดฉ้อโกงอย่างร้ายกาจ ที่จับตัวได้นั้นดี

ฉัตรทิพย์

๒๐๖๕

ที่ ๓๕/๑๒๕๐

สวนดุสิต

วันที่ ๑๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ฉันได้ทราบข่าวหนาแน่นขึ้นมาอีกในเรื่องกรมเจ้าท่าตรวจเรือ
ประเภทเรือกลไฟ ว่าเจ้าพนักงานกระทำการกดขี่เดียดร้อจนถึงต้องพา
เรือไปเข้าในปกครองของต่างประเทศหลายราย ถ้าไม่คิดอ่านตรวจตราว่า
กล่าวมาจะเกิดเหตุอะไรขึ้นอีก ให้เป็นที่ลำบากแลเสียประโยชน์คนเรา
มาก ขอให้คิดอ่านตั้งใจสอดส่องแก้ไขอีกสักคราว ขอให้ถือว่าเป็นการ
สำคัญ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

สวนดุสิต

วันที่ ๒๐ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมมหรสพ ฯ

ด้วยได้รับข่าวจากอากาศว่า ในวันนี้พลตระเวนแต่งตัวเป็นพลเรือน มาเดินค้าหาขายเป็นคำหาบช้ำต่อกรมทหารเรือที่หลังโรงเรียน เวลานั้น พันจ่าซึ่งรับราชการอยู่ในกองโรงเรียนนายเรือ จึงเดินออกไปตามเหตุ พอออกมาจากห้องแถว ผู้ซื้อพวกพลตระเวนซึ่งแต่งพลเรือนหลายคน ช่วยกันจับมัด แล้วนายเปล่งซึ่งเป็นผู้กล่าวคำหาบช้ำนั้น ได้เอามัด ปลายแหลมแทงถูกพันจ่าที่ขอบตาข้างขวา แผลยาว ๑ นิ้วกว้าง ๒ กระเบียด ตีถึงกระดูก กับที่อื่นอีกหลายแห่ง

ในขณะนั้น พันจ่าผู้ต้องบาดเจ็บร้องบอกให้ราษฎรคนหนึ่งมา แจ้งความต่อโรงเรียนนายเรือ นักเรียนนายเรือกำลังเล่นฟุตบอลอยู่ที่ สนามหน้าโรงเลี้ยงอาหาร ได้ยินเอะอะว่าพันจ่าถูกแทง ก็กรูกันออกไป ในทันใดนั้นได้ยินเสียงปืน ๓ นัด ยิ่งจากโรงพักพลตระเวนลูกปืนตกหน้า โรงเลี้ยงอาหารในโรงเรียน นักเรียนก็พากันออกไปดูทั้งหมด พลตระเวน ดื้อปืนหลายกระบอกวิ่งเข้าโรงพัก ในเวลานั้นนายเรือเอกผู้ช่วยพระ-

(๑)

องค์เจ้าวิบูลย์บรรณรังษี ผู้บังคับการโรงเรียนออกไปห้ามนักเรียนแล พลตระเวนจึงสงบลงได้

(๑) พระโอรสองค์ที่ ๒๑ ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ

อากาศได้สืบสวนได้ความชัดว่า นายเปล่ง พลตระเวนเป็นผู้แทง
 พันจ่าตรีนายมนกรมทหารเรือ แลได้ความจากหลวงจ่างานนราภิรักษ์ ปลัด
 กรมกองตระเวนตั้งข่าวว่า นายเปล่ง พลตระเวนผู้นี้เป็นคนเกะกะมาก
 อากาศได้เก็บปลอกบั้งตันของพลตระเวนได้ปลอกหนึ่ง แลยืนยันว่า
 นักเรียนนายเรือไม่มีความผิดพลตระเวนไม่ควรจะใช้อาวุธปืนในที่ไม
 สมควรดังนี้

การวิวาทในระหว่างพลตระเวนกับทหารได้สงบหายไปช้านาน
 แล้ว กลับมาเกิดเป็นกรณีสาเหตุกันขึ้นอีกครั้งนี้ไม่สมควรเลย ทหารเรือ
 ก็เป็นคนราชการ พลตระเวนก็เป็นคนราชการ มีมูลนายด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย
 เมื่อจะมีข้อวิวาทบาดหมางกันอย่างไร ก็ควรจะบอกกล่าวมูลนายให้ไป
 พุดจากกัน ถ้าพลตระเวนจะเห็นว่าทหารเรือได้ทำผิดประการใด ก็ควรที่
 จะไปว่ากล่าวยังมูลนาย ไม่ควรที่จะใช้คำหยาบช้าทำทายเป็นทางวิวาท
 แลจับกุมทำร้ายกันให้เป็นที่ตกต้นเข่นนี้ พรรมลาคนที่อยู่ในหมู่เดียวกัน
 มาก ๆ เมื่อเห็นพวกพ้องต้องทำร้ายโดยมีผู้สาเหตุ ก็ย่อมจะเกิดความ
 สดุ้งเสื่อใจ มิพอที่จะเป็นเหตุใหญ่ก็พาให้เป็นเหตุใหญ่ไป ตู้งจะ
 เกิดรบกันขึ้นกลางพระนครดังนี้

ความเรื่องนี้ใช้แต่จะเอาหน้าแพ้กันในระหว่างคู่ความ จะต้อง
 คิดปราบปรามต้นเหตุซึ่งก่อให้เกิดชุลมุนกันขึ้นดังนี้ ให้เป็นเยี่ยงอย่าง
 ตัดทางซึ่งจะเป็นสาเหตุวิวาทกันต่อไปเสียให้เด็ดขาด อย่าให้มีขึ้นอีก
 ได้ด้วย ให้เธอเร่งไต่สวนให้ได้แก่นุญความ จะควรสำเร็จกันได้ในชั้น

ผู้บัญชาการทหารเรือ กับเธอช่วยพิจารณาว่ากล่าว ก็ให้สำเร็จไปได้
อย่าให้เป็นความอึดยวามบ่มสาเหตุให้เกิดความซ้ำขึ้นอีก โดยไม่เป็นการ
จำเอนได้เป็นอันขาด

สฤษดิ์ทิพย์

ที่ ๔๐/๑๓๕๕

สวนดุสิต

วันที่ ๒๖ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนครสวรรค์

ได้รับหนังสือมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ที่ ๒๑๗/๑๓๔๔๓ ลงวันที่ ๒๕ เดือนนี้ เรื่องนายสุกกับนายบุญวิาทกับพลทหารชาววังที่ถนนสัมมอหนุ่นั้น ทราบแล้ว

ได้สั่งให้กรมวังชำระแล้ว แต่ในท้องที่เหล่านี้ไม่มีไปสิรักษาพลชาววังก็ไม่ได้เป็นหน้าที่รักษาดนн จึงมีคนร้ายถืออาวุธเดินไปมาที่ได้คุกคามคนเดินทางก็มี เห็นว่าไปสิรถไฟได้เลิกเสียก็ลดเงินลงได้เป็นอันมากแล้ว ควรจะขึ้นจำนวนพลไปสิรักษาที่สวนดุสิตตอนข้างเหนือแลถนนสี่พระยาซึ่งได้เกิดเหตุแล้วนั้นให้มีการพิทักษ์รักษาให้มั่นคงขึ้น

๒๘๔

ที่ ๕๖/๑๓๐๐

สวนดุสิต

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับรายงานกรมทหารตรวจการตามท้องที่ว่าเมื่อวันที่ ๑๘-๑๙ เดือนนี้ ได้จับตัวผู้ร้ายเอาบันไดพาดขึ้นห้องแถวที่บ่อนนางเล็ง คนหนึ่งชื่ออ้ายพรม เป็นพลตระเวนโรงพักนางเล็ง อีกรายหนึ่งชื่อแยกถนนวรจักรเมาสุราษฎร์มีดจะแทงเงิน จับตัวได้ได้ความว่าชื่อ อ้ายพัน เป็นพลตระเวนโรงพักบ่อมปราบ เห็นว่าคนร้าย ๒ เรื่องนี้เป็นพลตระเวนทั้งสองราย ถ้าจะรักษาแต่เกียรติยศพลตระเวน ไม่รักษาความเรียบร้อยจริงเห็นจะไม่เป็นการดำได้ลงโทษคนที่ชั่วเสียเช่นนี้เกียรติยศกองตระเวนจะดีขึ้นอีก

ฉัตรทิพย์

ที่ ๕๕/๑๘๓๘

สวนดุสิต

วันที่ ๑๔ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๓๒๕/๑๗๕๓๓ ลงวันที่ ๕ เดือนนี้ เรื่องมิสเตอร์ลอซันผู้บังคับการกรมกองตระเวน ขออนุญาตหยุดพักราชการไปเยี่ยมบ้านเมือง ๘ เดือน รับเงินเดือนเต็ม ๖ อาทิตย์กับ ๕ วัน นอกนั้นรับเงินเดือนกึ่ง เพราะได้หยุดพักคราวหนึ่งแล้ว ถ้าอนุญาตแล้วจะให้มิสเตอร์ อี.คับละยู.ครอตเตอร์ รับราชการแทนผู้บังคับการกรมกองตระเวนนั้น ทราบแล้ว อนุญาต

ที่ ๖๐/๑๘๓๕

สวนดุสิต

วันที่ ๑๔ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๓๒๘/๑๗๖๔๔ ลง
วันที่ ๑๑ เดือนนี้ ขออนุญาตขี้มมิสเตอร์ อาร์.ซี.ไวติง ซึ่งเรียกเข้ามาเป็น
เจ้ากรมแขวงกองตระเวนชั้นนอกจากรัฐบาลอินเดียไว้รับราชการต่อไป
อีกปีหนึ่ง ตามที่ผู้บังคับการกรมกองตระเวนขอมานั้น ทราบแล้ว
อนุญาต

สำนักสัสด

ที่ ๑๓/๓๒๐

ที่ประชุมพระที่นั่งอภิเศกดุสิต
(๑)

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยตามลายพระหัตถ์ที่ ๕๖/๒๒๓๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ส่ง
รายงานเรื่องผู้ร้ายปล้นตรางเรือที่ตำบลท่าข้ามอำเภอบางขุนเทียน แขวง
กรุงเทพ ฯ มานั้น ทราบแล้ว เห็นว่าตำบลบางขุนเทียนนี้มีผู้ร้ายบ่อยนัก
ให้ทรงจัดการปราบปรามแลป้องกันให้ดี

(๒)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๑) พ.ศ. ๒๔๕๐

(๒) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่ง พระบรมโอรสาธิราช ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเนื่องจากระชกาลที่ ๕ เสด็จไปประพาสยุโรปเป็นครั้งที่สอง

ส่วนกุสิด

ที่ ๑๕/๔๓๕

ที่ประชุมพระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยตามลายพระหัตถ์ที่ ๗๗/๓๐๓๑ ลงวันที่ ๒๔ เดือนนี้ เรื่อง นายพ็อง แล นายล้อม ผู้ใหญ่บ้านกับ พรรคพวกพากันกลุ่มรวมเอาดาบฟัน นายม้วยที่ตำบลคลองวัดโพปลายคลองบางระมาด นายม้วยอยู่ได้ ๒ วัน ตาย กองตระเวนจับตัวนายพ็องนายล้อมผู้ใหญ่บ้านมาได้ส่วนแลสืบจับ พรรคพวกอีกต่อไปนั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวข้องเป็นผู้ร้าย ด้วยทำไม่สู้ดี ขอให้ทรงกำชับให้กวาดขันสักหน่อย

๑๕/๑๒

ส่วนกุศล

ที่ ๒๓/๘๑๐

ที่ประชุมพระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต

วันที่ ๑๔ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๑๖๘/๑๗๐๕ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ เรื่อง
มีคนร้ายฆ่าแขกพลตระเวน แลแขกซึ่งเป็นราษฎรตายรวม ๓ คน
ที่ตำบลริมถนนสาทร กองตระเวนจับตัวแขกในบังคับอังกฤษซึ่งสงสัยว่า
จะเป็นคนร้ายส่งสถานทูตอังกฤษ แลสืบจับคนร้ายต่อไปอีกต่อไปนั้น
ทราบแล้ว

เรื่องนี้ขอให้ทรงกำชับให้กรมกองตระเวนทำให้แข็งแรง อย่าให้ไป
เหลวชั้นในศาลเหมือนอย่างครั้งอายเงินชุนอีกได้

กรม

ส่วนคดี

ที่ ๒๘/๘๕๓

ที่ประชุมพระที่นั่งอภิเศกดุสิต

วันที่ ๒๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึง พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง

ด้วยการที่มีเหตุไปลิสกับทหารเรือวิวาทกันบ่อย ๆ เป็นทางไม่ได้แลเห็นว่าคนในกรมกองตระเวนที่เป็นพาลก็คงมีบ้าง เพราะฉะนั้นควรกระทรวงนครบาลจะจัดกองตรวจสำหรับดูแลว่ากล่าวคนในกรมกองตระเวนอย่าให้กำเริบก่อการวิวาทขึ้นได้เหมือนกรมทหารบกทหารเรือที่เขาจัดให้มีกองตรวจนั้นด้วย แลตามที่พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองว่าควรให้พระยาอชิรณัฏฐ์ประกาศเป็นผู้จัดกองตรวจแลรับผิดชอบในการตรวจระงับเหตุวิวาทนั้น ได้เห็นชอบด้วยแล้ว ให้พระยาอชิรณัฏฐ์ประกาศเป็นผู้จัดการแลรับผิดชอบในการตรวจตราว่ากล่าวคนในกรมกองตระเวนนั้นเถิด

จรูญ

ส่วนคดี

ที่ ๓๓/๑๓๐๔

ที่ประชุมพระที่นั่งอภิเศกดุสิต

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

พล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๑๖/๑๑๕๘๔ ลงวันที่ ๕ เดือนนี้ เรื่อง จะจัดการกองตระเวนให้มีตัวนายประจำให้เพียงพอแก่การรักษาท้องที่ อันมีท้องแขวงกว้างใหญ่ดังข้อความที่เข้ามา ถ้าเห็นชอบด้วยแล้ว ขอ อนุญาตจัดการตั้งแต่เดือนธันวาคมเป็นต้นไปนั้น ได้ปรึกษาในที่ประชุม เสนาบดี เมื่อวันที่ ๑๑ เดือนนี้ ที่ประชุมเห็นชอบด้วยแล้ว อนุญาตให้ จัดการตามที่ทรงดำริห์

จรูญ

ที่ ๕/๒๕๐

สวนดุสิต

วันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึง เสนาบดีกระทรวงนครบาล

ด้วยเสนาบดีกระทรวงพระคลังฯ แจ้งว่าธนบัตรเป็นจำนวนราคา ๕๑,๘๒๐ บาทหายไปในคลังฯ แต่ไม่ปรากฏว่าเป็นธนบัตรชนิดใดที่หายแล่มากน้อยเท่าใดฉบับ นำเบอร์อย่างไร คำได้สวนในรายงานของ

(๑)

หม่อมอุดม แลหนังสือเสนาบดีบกพร่อง ได้เตือนไปแล้ว

ให้มีคำสั่งกองตระเวนสืบสวนหาผู้ร้ายรายนี้ทั้งทางลับทางแจ้ง แลได้ตั้งกรรมการให้ไปได้สวนพิจารณาข้อความเรื่องนี้ในพระคลังมหาสมบัติด้วยแล้ว

(๑) หม่อมอุดมคือ หม่อมอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ซึ่งต่อมาเป็นพระยาอุดม พงศ์เพ็ญสวัสดิ์ (ม.ร.ว. ประยูร อิศรศักดิ์)

ที่ ๑๖/๕๕๖

สวนดุสิต

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึง พระยาสุโขมนัวินิต(๑)

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๒๓/๑๕๘๕๘ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ เรื่องสืบจับคนร้ายลักทรัพย์ซึ่งหายซึ่งกรมเก็บได้ ได้รับบัตรแลสิ่งของคืนตามจำนวนที่ว่า แลจะสืบสวนหาของกลางอีกต่อไปนั้น ทราบแล้ว ซึ่งสืบสวนได้มานับเป็นกรณีมาก

(๑) เสนาบดีกระทรวงนครบาล ภายหลังมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาชมราช (ปิ่น สุขุม)

๒๕๕

ที่ ๑๗/๕๘๖

สวนดุสิต

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึง พระยาสุโขมนัชนิวัต

จดหมายมาด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นที่ถนนราชดำเนินนั้นเป็นความ
ฉกรรจ์มาก ซึ่งจับตัวผู้ร้ายได้ทันทีที่นั่นนับว่าเป็นความชอบความดี
ของกองตระเวนมาก ได้ส่งไปยังเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ให้จัดการ
พิจารณาผู้ร้ายรายนี้โดยกวดขันแล้ว ถ้าความเรื่องนี้สำเร็จตลอดควรจะมี
บำเหน็จรางวัลให้เป็นที่ยินดีแก่กองตระเวนได้

เสนาบดี

๒๕๕

ที่ ๒๐/๖๖๗

สวนดุสิต

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ รตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึง พระยาสุมนัชนิวัต

ได้รับหนังสือที่ ๑๗/๑๗๐๒๘ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ เรื่องเห็นการ
เกณฑ์คนเข้ารับราชการในกรมกองตระเวนอย่างเกณฑ์ทหารว่าจะได้
จำนวนเพิ่มขึ้นกว่าที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ แลเงินก็จะลดลงตามจำนวนที่วานั้น
ทราบแล้ว ความคิดนี้ถูกต้องอย่างยิ่ง ไม่มีอะไรจะถูกไปกว่าแล้วขอ
อนุโมทนา แต่จะต้องคิดอีกอย่างหนึ่งให้มีคนคงโดยสมัครไว้เป็นเชื้อสาย
ด้วยเหตุที่กรมกองตระเวนต้องการความรู้ (เอกสปีเรียนซ์) อยู่ใน
นั้นด้วย นึกว่าบางที่ก็จะได้คิดแล้ว แต่ในหนังสือฉบับนี้ยังขาดอยู่ จึงได้
เติมลงไว้ให้บริบูรณ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ที่ ๒๘/๒๖๘

สวนดุสิต

วันที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึง พระยาสุขมณัฏวินิต

ได้รับหนังสือที่ ๒๓๔/๑๘๖๗๓ ลงวันที่ ๒๔ เดือนนี้ บอกร่อง
ศาลได้พิจารณาแสดงโทษพวกจีนกวางตุ้ง ซึ่งปล้นบ้านอำแดงอ้อมที่ถนน
ราชดำเนิน ให้จำคุกย้ายเงินทองเงินแสงหน้าตลอดชีวิต กับพวก ๕ คน
คนละ ๑๕ ปี ว่าต่อไปคดีอาญาอุกฉกรรจ์ซึ่งจะเกิดขึ้นในหมู่พวกจีน
กวางตุ้งคงจะเบาบางลงนั้น ทราบแล้ว มีความยินดีที่ได้รื้อรังมันเสียได้

ที่ ๘/๒๐๓

สวนดุสิต

(๑)

วันที่ ๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗

ถึง พระยาสุโขมนัชนิต

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรินทร์ ที่ ๕๗/๘๘๐ ลงวันวานนี้ เรื่องผู้ร้ายปล้นโรงเงินใบำแดงปลั่ง ที่ตำบลลาดกระบัง แขวงเมืองมันบุรี ผู้รักษาราชการเมืองสมุทรปราการสืบสวนได้ตัวผู้ร้ายรับเปนสัตย์นั้น ทราบแล้ว อยู่ข้างจะจกรรจ์มากผู้ร้ายรายนี้ แต่ที่สืบสวนเอาตัวผู้ร้ายได้เป็นการดีควรจะสรรเสริญ

ที่ ๔๘/๑๔๑๓

สวนดุสิต

วันที่ ๑๐ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๗

ถึง เจ้าพระยายมราช

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๕๕๑/๑๒๘๑ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ เรื่องแจกคดอผ่านายหมัด บุตรีบุญธรรมของโต๊ะกู คนในบังคับฝรั่งเศสตายที่สวนตำบลบางฝั่งแขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์ เจ้าพนักงานจับตัวแจกคดอไว้ได้ กำลังไต่สวนอยู่นั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้ ร้ายกาจเห็นในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นอย่างอื่น เห็นว่าควรจะเอาตัวหมอให้ ได้ด้วย

๒๕๕

ที่ ๕/๑๒๔

สวนดุสิต

วันที่ ๒๓ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๘

ถึง พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง

ได้อ่านรายงานผู้ร้ายหมิ่น สังกัดเห็นว่าตกแล้งผู้ร้ายตามแขวง
หัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ และในจังหวัดกรุงเทพฯ ๑ จับชุกชุมขึ้น ให้
กวาดขันการปราบจับให้แข็งแรง

---

(๑) พ.ศ. ๒๔๕๒

ที่ ๑๕/๓๐๖

สวนดุสิต

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๐๐/๑๓๑๒ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ เรื่องสมเฝ้าวัดนครปฐมตัวเป็นคฤหัฐ วังราวหมวกสานเงินต้องที่ริมวัดไชยชนะสงครามนั้น ทราบแล้ว

อายันชอบกล ไม่ควรจะให้อยู่ในพระศาสนาต้องให้สึก แต่สึกออกมาแล้ว โทษวังราวมันไม่หนักเท่าใด ถ้าเป็นอย่างแต่ก่อน เคยลงโทษทั้งปล้นพระศาสนาแลความผิดในถานโจรกรรมด้วย ผู้พิพากษาจะวางโทษได้ฉันใด ได้ขอให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมตั้งเตือนผู้พิพากษาในทางใดซึ่งจะลงโทษแก่คนชั่วนี้ให้ครอบไปได้ในโทษทั้งสองประการแล้ว

ส่วนคดี

ที่ ๑/๕๔

ที่ประชุมพระที่นั่งอภิเศกดุสิต

วันที่ ๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

แจ้งความมายัง เจ้าพระยาวงศา

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๑๔๓/๒๐๖๒ ลงวันวานนี้ เรื่องอ้าแดงฟ้อง
หาว่าเงินใต้ดินยังอ้าแดงฟ้องนั้นได้ทราบแล้ว จะได้อรรถการไต่สวน
ต่อไป

๑๕ มิถุนายน

ที่ ๒๔/๔๖๑

สวนดุสิต

วันที่ ๑๕ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาบรมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๖๖/๒๕๐๔ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ เรื่องเงินลากรถถูกคนที่ว่าจ้างมาปล้ำสวิงเอาอัฐที่เชิง

(๑)

สะพานคลองเม่งแสง แล้วพากันหนีไปทางตึกที่ก่อใหม่สำหรับเป็นโรงพยาบาลรพที่ ๑ ว่าได้แจ้งเหตุให้กรมทหารราบที่ ๒ ทราบ แลยังสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดอยู่ ส่งแผนที่เกิดเหตุมาให้ดูนั้น ได้ทราบแล้ว

ที่นั่นเป็นที่เปลี่ยว ทหารก็เป็นหัวต่อทั้งราบที่ ๑ แลราบที่ ๒ ข้าเจ้าว่านายก็มาก ทั้งเป็นทางที่จะผ่านออกไปสามเสนของพวกที่เดินลัดจากในเมืองตอนข้างตัวนอก สันนิษฐานยาก ทหารเวลามันจะเกะกะมันก็ไม่แต่งยูนิฟอร์ม ได้ก็แต่จะต้องกล้า แต่ที่ตรงนั้นอยู่ข้างจะเปลี่ยวมาก จะเป็นนำที่ทหารหรือกองตระเวนควรจะคิดวางยามในถนนนั้นสักแห่งหนึ่ง

(๑) คลองเม่งแสง คือคลองซึ่งมีต้นน้ำอยู่ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับคุรุสภา

ที่ ๒๕/๔๖๔

สวนดุสิต

วันที่ ๒๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาอมรราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๖๕/๒๕๖๘ ลง
 วานนี้ ว่าขี้ปูนชื่อ มียาโมโตเป็นหัวหน้าคบคิดกับจีนก๊กหงวน เที้ยวหลอก
 ลวงเอาเงินแก่เงินหลายราย โดยใช้อุบายให้หนังสือชักชวนให้เลื่อมใสใน
 พระพุทธศาสนา แลว่าถ้าผู้ใดรับหนังสือนั้นแล้ว ก็เป็นดังเหมือนคนใน
 บังคับขี้ปูนอาจกุมการจับกุมแลช่วยตัวได้ในเวลากระทำผิด จีนหลายคน
 อยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ บ้าง อยู่ตามหัวเมืองบ้าง พวกนี้หลงเชื่อรับหนังสือ
 เสียเงินให้คนละ ๒๐๐ บาท ได้ขอให้กระทรวงมหาดไทยช่วยไต่สวน
 ได้ความสมจริงแล้ว จึงฟ้องจีนก๊กหงวนที่ศาลโบริศภาที่ ๑ ฟ้องมียา
 โมโตที่ศาลกงสุลขี้ปูน ฯ ได้ไต่สวนเห็นว่ามียาโมโตมีความผิดถนัดข้อ
 จริง แต่ยังมีทันได้ตัดสินมียาโมโตหลบหนีไป กงสุลขี้ปูนขอให้กรมกอง
 ตระเวนช่วยสืบจับ แลว่ากระทรวงนครบาลได้แจ้งเหตุไปยังกระทรวง
 การต่างประเทศให้ทราบด้วย ส่งหนังสือสำหรับตัว มีรูปตราประทับมา
 นั้น ได้ทราบแล้ว

เรื่องนี้ มีตรากงสุลขี้ปูนประทับเป็นพยานเหตุไฉนจึงต้องไปฟ้อง
 มั่นทวนจะส่งกระทรวงการต่างประเทศต่อว่าทันที เพราะหนังสือนั้น

๓๐๔

กงสุลรับรองว่าเป็นหนังสือถูกต้องแล้ว ที่ไปฟ้องต่อกงสุลก็เท่ากับฟ้อง
ตัวเองต่อตัวเอง ไม่เข้าใจว่าทำนองราชการอย่างไร

ฉะเชิงเทรา

ที่ ๒๓/๕๐๘

สวนดุสิต

วันที่ ๓๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาอมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๘๖/๒๘๓๕ ลงวันที่ ๒๘ เดือนนี้ เรื่องผู้ร้ายแย่งชิงต่างหูของอำแดงจ้อที่ป่าช้าวัดทองธรรมชาติ ในเวลาเดินกลับจากการทำบุญจะมาแพที่หน้าวัด ผู้ร้ายมีปืนแกมดได้ยิงปืนขึ้น ๒ นัดนั้น ทราบแล้ว

วัดทองธรรมชาติตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ลำชายจ้อแฉแต่ป่าช้าลงมาอยู่หน้าวัดจึงเป็นที่เปลี่ยวว่ต่อกับหมู่บ้าน การที่เกิดผู้ร้ายกันโชคแย่งชิงเช่นนี้เป็นเหมือนทำในหมู่บ้าน จึงเป็นความสำคัญที่จะให้เป็นที่สดุ้งสะเทือนต้องปราบให้อยู่

ที่ ๒๕/๕๓๓

สวนดุสิต

วันที่ ๒ กรกฎาคม รตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยามรราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมาถึงกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๐๑/๓๐๒๗ ลงวันวานนี้ ว่าเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายนเวลาประมาณยามเศษ แจกขั้บรถกูยมีำคู่กันหนึ่งขั้บมาตามถนนเจริญกรุงเร็วเกินขนาด ถึงหน้าวังพระองค์เจ้าปรีดาโดนรถลากกันหนึ่งแล้วรับขั้บหนีไป ถึงสะพานดำรงสถิตย์โดนรถลากอีกคันหนึ่ง จั้บผู้ลากรถมีบาดเจ็บทั้ง ๒ คน แลขั้บเลี้ยวไปทางถนนมหาไชยถึงหน้าโรงพิมพ์กองมหันตโทษทั้บจั้บเมืองมีบาดแผลฉกรรจ์แล้วขั้บหนีข้ามสะพานสมมตอมรमारคไปทางถนนบำรุงเมืองพลตระเวนได้ช่วยกันออกตามจับเป็นต่อ ๆ แต่หาทั้บไม่ รุ้จั้บจั้บเมืองขาดใจตาย เจ้าพนักงานกำลังสืบจับยังไม่ได้ตัว เจ้าพระยามรราช ฯ ว่า การที่กองตระเวนได้ไล่ตีดไปในทั้บที่ แลไม่ได้ตัวเช่นนี้เป็นการอ่อนแออยู่ ได้ดีโทษกองตระเวนให้กวัดจั้บในเรื่งนี้ด้วยแล้วนั้น ได้ทราบแล้วควรจะเอาตัวให้ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นนับว่ายังเอาคนทั้บปวงไว้ไม่อยู่

ที่ ๓๒/๕๕๔

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาอมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๒๕/๓๓๖๔ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ เรื่องจับผู้ร้ายแย่งชิงต่างหูเพชรที่วัดทองธรรมชาติ ผู้ร้ายหลบหนีไปอยู่กับแขกบังเซ็นซึ่งเป็นคนร้ายต้องหาว่าฆ่าคนตาย กองตระเวนได้ไปล้อมจับ แขกบังเซ็นต่อสู้แทงแลยิงปืนถูกเจ้าพนักงาน มีบาดเจ็บหลายคน กองตระเวนได้ต่อสู้ยิงถูกแขกบังเซ็นแลจับตัวได้ทั้ง คนร้าย ๒ คนที่เกี่ยวข้องเป็นคนแย่งต่างหูเพชรด้วย แขกบังเซ็นมาอยู่ โรงพยาบาล รุ่งขึ้นตายนั้น ทราบแล้ว

การจับครั้งนี้แข็งแรงมากเป็นที่พอใจนัก อ้ายแขกบังเซ็นตาย ก็เป็นการที่ควรจะตายอยู่แล้ว

ที่ ๓๘/๖๖๐

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๒๓ กรกฎาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยามรราช ๑

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๔๑/๓๘๐๗ ลงวันที่ ๒๒ เดือนนี้ เรื่องผู้ร้ายแย่งชิงสิ่งของของทงรูปพรรณสีของอำแดงแจ่ม ซึ่งจะนำไปขายที่ถนนรองเมือง ผู้ร้ายแย่งชิงของไปได้เป็นราคาเงิน ๑,๗๕๘ บาท ๓๗ สตางค์ กำลังไต่สวนผู้ที่สงสัยอยู่นั้น ได้ทราบแล้วไม่ใช่คนอื่น อ้ายพวกคนโทษที่ปล่อยนั่นเอง ต้องปราบปรามให้แข็งแรง

ที่ ๗๔/๑๕๓๗

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๕ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยามรราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๕๑๑/๘๕๑๑ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ว่าฝรั่ง ๓ คนที่ต้องจับเรื่องทำเงินปลอมให้การว่ามีคนไทยคนหนึ่งเป็นผู้จัดการหาเครื่องจักรให้ แต่เขาไม่รู้จักชื่อแล้วเครื่องจักรนี้ได้ชอจากห้างฮาวาร์ดเอชกิน แลห้างบ็กริม กรมกองตระเวนสืบสวนที่ห้างทั้ง ๒ ตำบล คนในห้างบอกว่าจำหน้าคนไทยที่ชอเครื่องนี้ได้ ได้ไล่เลี้ยงดูรูปพรรณ กระทำให้สงสัยว่าจะเป็นนายเอี่ยมหมอความที่อยู่บ้านริมสะพานหัน ไว้พาคนขายของจากห้างฮาวาร์ดเอชกินไปดูตัวก็จำได้ว่านายเอี่ยมคนนี้เป็นคนชอเครื่องจักรมา กองตระเวนจึงได้ไปตรวจค้นในบริเวณบ้านนายเอี่ยม พบจีน ๓ คนกำลังทำเงินปลอมอยู่ที่บ้านนายเอี่ยมแลค้นได้เครื่องมือสำหรับทำเงินปลอมจากบ้านนายเอี่ยม แลจับจีนทั้ง ๓ คนนี้รวม ๔๗ สิ่ง แลว่านายเอี่ยมคนนี้ได้เป็นเนติบัณฑิตย์เป็นที่หลวงอภักดิ์พิจารณา กระทรวงยุติธรรม แล้วต้องหาว่ารับสินบล ได้รับโทษจำคุกแลถอดจากยศบรรดาศักดิ์แล้วนั้น ได้ทราบแล้ว มันเป็นพรรคพวกอันกว้างขวางเสียแล้ว ควรจะสาวให้สิ้นเชิง

ที่ ๗๒/๑๕๓๓

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๕ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยายมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๕๑๐/๘๘๕๗ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ว่าเมื่อวันที่ ๓๐ เดือนก่อน มีผู้มาแจ้งความสงสัย ฝรั่งชาวรัสเซีย ๒ คน ชื่อ มิสเตอร์ ดีบิน มิสเตอร์คาลอฟ กับชาวเดนมาร์คชื่อ มิสเตอร์เอนเดอร์สัน อีกคนหนึ่งว่าจะคบคิดกันทำเงินปลอม กง-ตระเวนสืบสวนทราบว่าฝรั่ง ๓ คนนั้นอยู่บ้านหมายเลขที่ ๖๑ ตำบลถนนสีลม แลได้ทำการพยายามสืบสวนต่อมา จนเห็นฝรั่ง ๓ คนนำเงินไปใช้ในที่ต่าง ๆ เป็นเงินปลอมจริง จึงขอหมายไปค้นบ้านฝรั่งเหล่านั้น พบเครื่องมือทำเงินปลอมหลายอย่าง ได้จับตัวฝรั่งทั้ง ๓ คนมาจัดการไต่สวนต่อนั้น ทราบแล้ว การที่สอดส่องจับคนร้ายได้เช่นนี้ดีมาก

ที่ ๘๐/๑๗๖๐

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๒ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาอมราช ฯ

(๑)

ได้รับลายพระหัตถ์กรมหลวงวชิรญาณวโรสว่า เมื่อคืนวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ มีผู้ร้ายลอบยิงพระมหาเปลื้องเวลาไปฐานที่วัดบวรนิเวศ แลก่อนนี้เคยมีคนร้ายปาทุ๊กพระมหาเปลื้องด้วย แจ้งอยู่ในสำเนาลายพระหัตถ์ที่ได้ส่งมาให้ดูกับหนังสือแล้ว ให้คิดอ่านสืบสวนหาตัวคนร้าย

- (๑) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำรงตำแหน่งมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระสังฆราชเจ้า

ที่ ๘๓/๑๘๓๘

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๑๒ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยามรราชฯ

ได้รับหนังสือที่ ๗๕/๑๑๑๔๓ ลงวันที่ ๕ เดือนนี้ ว่าด้วยการที่ได้
สืบสวนเรื่องผู้ร้ายลอบยิงพระมหาเป็ล้อง ที่วัดบวรนิเวศวิหารนั้น ทราบ
แล้ว ยังไม่เปนร่องรอยแน่ได้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าพระยาสุรสีห์

ที่ ๘๕/๑๘๕๘

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๑๔ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยายมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๖๓๔/๑๑๒๕๓ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ เรื่องนายริด นายปลื้มหาว่ามีคนร้ายตั้งชิงทรัพย์สิ่งของที่ตำบลคลองนครเนื่องเขตร์ แขวงเมืองมโนบุรี ได้สวนได้ความว่าการที่นายริด นายปลื้มมาแจ้งความต่อเจ้าพนักงานว่า ถูกคนร้ายตั้งชิงเพื่อจะหลอกหลวงบิดามารดาแลภรรยาของตน เพราะได้เอาเงินไปเล่นการพนันเสียแลนายหุ่่นได้ช่วยในการทำกลอุบายไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงาน ฯ เห็นว่านายริด นายปลื้ม นายหุ่่นมีความศึัดทานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน ได้จัดการฟ้องให้ศาลพิจารณาโทษต่อไปว่า เรื่องเช่นนี้เกิดชุมขึ้นที่กรุงเทพฯ ฯ ก็มีหลายราย กองตระเวนต้องเสียเวลาได้สวนเป็นอันมากนั้น ทราบแล้ว เป็นอย่างใหม่ที่ฟ้องนั้นดีแล้ว น่าจะดูว่าจะมีโทษหนักไ้

ที่ ๘๗/๑๘๘๔

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๑๘ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาอมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๖๔๔/๑๑๓๔๓ ลงวันที่ ๑๗ เดือนนี้ เรื่องรถจ้างม้าเดี่ยวโดนรถพระยาเกษตรรักษา ที่ถนนสุริยวงศ์ พระยาเกษตร ฯ กระเด็นตกจากรถตายในคืนวันนั้น แล้วเมื่อรถแล่นมาพลตระเวนได้ห้ามให้หยุดแล้ว รถจ้างไม่หยุดกลับแล่นโดนโดยแรง พลตระเวนจับผู้ขับรถไว้ได้จะจัดการฟ้องต่อไปนั้นทราบแล้ว การซึ่งเป็นเช่นดั่งนี้ เป็นเรื่องร้ายกาจมาก ต้องว่ากล่าวเอาโทษให้เป็นเยี่ยงอย่างไว้

ที่ ๘๘/๑๕๐๕

สวนดุสิต

วันที่ ๒๖ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

ถึง เจ้าพระยาอมราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๖๕๖/๑๑๕๐๕ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ ว่ากรมกองตระเวนยื่นรายงานในการสืบสวนเรื่อง ศพหญิงตายมีบาดแผล มีขังข้าวผูกคอแลเท้าลอยน้ำอยู่ในทุ่งนา ตำบล คลองสิบสอง แขวงเมืองชัยภูมิ แลสืบไปได้ความในเรื่องอำแดงรอด แลผู้อื่นได้ล่องลงหญิงไปขายไว้กับอำแดงจำปาภรรยาแขกหว่าง ที่ตำบล คลองสิบสองเนื่อง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ ได้จับตัวอำแดง จำปา มาไต่สวนแลฟ้องอำแดงจำปากับพรรคพวก แลสืบจับคนร้ายต่อไปนั้น ทราบแล้ว ต้องทำลายช่องให้แตก

ที่ ๓/๕

สวนดุสิต

(๑)

วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง เจ้าพระยามรราช ฯ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๖๗๗/๑๑๘๖๕ ลงวันที่ ๒๘ มีนาคมว่า เรื่องนายกลับแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน ว่ามีผู้ร้ายแย่งชิงปืนที่ตำบลตาดต้นเดี่ยวคลองรังสิต แต่ความจริงนายกลับ ยืมปืนของญาติมาจำหน่ายไว้ที่กรุงเทพฯ ฯ เจ้าของให้เงินไปถ่าย นายกลับ เอาเงินไปเล่นการพนันเสีย ศาลเมืองประทุมธานีพิพากษาให้ปรับนายกลับ เปนพินัย ๖๐ บาท ถ้าไม่มีเงินเสียให้จำคุก ๒ เดือนนั้น ทราบแล้ว

เรื่องเช่นนั้น ควรจะให้หนังสือพิมพ์รู้เสียบ้าง หาไม่ลงเหลว ๆ มาก ด้วยเปนของชอบเท็จ จริงไม่ว่า

(๑) พ.ศ. ๒๔๕๓

ที่ ๒๓๗/๕๖๔

สวนดุสิต

วันที่ ๕ กรกฎาคม รตนโกสินทร์ศก ๑๒๕

ถึง เจ้าพระยามรราช ฯ

ได้รับหนังสือกระทรวงนครบาลมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์
ที่ ๒๐๔/๓๕๓๑ ลงวันวานนี้ ว่ามีผู้ร้ายประมาณ ๑ คน ปล้นบ้านนายอ้อย
ที่สามเสน ท้องที่อำเภอบางซื่อ เจ้าทรัพย์รู้จักชื่อแต่จำหน้าผู้ร้ายได้
คนหนึ่งคือนายกอง ซึ่งเป็นพลตระเวนที่ ๑ โรงพักพญาไท จับตัวนายกอง
ได้กำลังไต่สวนสืบหาพรรคพวกอยู่นั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้เกิดขึ้นในที่ใกล้
ถ้าผู้ร้ายเป็นพลตระเวนจริง ก็ร้ายมาก ควรจะตัดรากให้ขาด

คณาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นางสาวศศิธร ชัยการพิชญ์ นฤนาถ, ผู้เรียนจบ

สำนักหอสมุด

สำนักหอสมุด

21/05/2565

ราคาเล่มละ ๒๐ บาท